

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

EGE ADALARI'NIN HUKUKSAL STATÜSÜ
EGE SORUNLARI

ahin KAR İN
2501971195

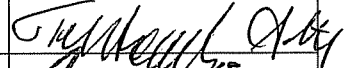

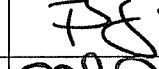

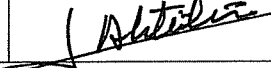
Tez Danı manı
Prof. Dr. Toktam ATE

İstanbul 2010

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER** Anabilim Dalında **2501971195** numaralı **ŞAHİN KARĞIN'IN** hazırladığı "**EGE ADALARININ HUKUKSAL STATÜSÜ (EGE SORUNLARI)**" konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **15/04/2010 PERŞEMBE** günü **Saat: 11:30'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin'ne* **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.TOKTAMIŞ ATEŞ	okunmuş	
DOÇ.DR.LEVENT ÜRER	KABULÜ	
DOÇ.DR.BURAK SEMİH GÜLBOY	KABULÜ	
DOÇ.DR.NAMIK SİNAN TURAN	Kabul	
YRD.DOÇ.DR.İLKER AKTÜKÜN	Kabul	

ÖZ

Lozan Barış Antlaşması, Kurtuluş Savaşı'nın sonuçlarını belirleyen ve yeni Türk Devletinin uluslararası alanda resmen kabul edildiği belgedir. Lozan'da Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlara yönelik kurulan denge Yunanistan'ın Lozan Barış Antlaşması'nın hemen sonrasında başlattığı tek taraflı uygulamalarıyla iki devlet arasında Ege denizine ilişkin bir dizi sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Türkiye ile Yunanistan arasında, Ege denizine ilişkin Yunanistan'ın yayılmacı politikasından kaynaklanan bu sorunlar zaman içinde giderek artmış, ancak bugüne kadar hiçbiri çözülememiştir. Bu durum, köklü tarihî ve kültürel bağları olan iki devleti, bir yandan Ege denizinin çok değerli kaynaklarını kullanmaktan mahrum bırakmakta, diğer yandan da zaman zaman çatışma riskiyle karşı karşıya getirmektedir.

Bu çalışmada; II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Adaları'na ilişkin anlaşmazlıklara sebep olan, karasularının genişletilmesi, kıta sahanlığının tespit edilmesi, adaların silahlandırılması, egemenliği tartışılabilir ada, adacık, kayalıklar sorunu ve Kardak Krizi gibi konuların hukuksal statüsü ele alınmıştır.

ABSTRACT

Lozan peace agreement is a certificate which designated results of the Turkish Independent war and accepted formally Turkish government by international governments. This agreement produced a problematic situation between Turkish and Greece governments. Soon later Greece government started one side application. As a result of that Ege sea problems started to appear between these two neighbor governments.

As time pass these problems increased gradually because of Greece imperialism behaviors and until now none of them could solved. This situation has blocked usage of Ege Sea's worthy sources by these countries which have shared history and cultural in addition these neighbor countries rarely come to edge of war.

In this study, legal situation after the II world war consider of Ege islands disagreements such as Expanding of the territorial waters, determining of the continental shelf, arming of the Ege islands, sovereignty marked by debate islands, islet, small rocky islands, Kardak crisis are examined

ÖNSÖZ

Türkiye ile Yunanistan arasında Ege’de, adalar başta olmak üzere, Karasuları, Fır Hattı, Kıta Sahanelı, adaların silahlandırılması gibi sorunlar iki ülke arasındaki anlaşmazlıkların temelini teşkil etmektedir. Çalışmamızda Ege’de tarihi süreç içerisinde tüm bu sorunlar ele alınarak, coğrafi, tarihsel ve sosyo-politik yönleriyle, Ege’deki ada, adacık ve kayalıkların hukuki statüsü incelenmektedir. Çalışmamızda Türk yazarların yanı sıra Yunanlı yazarların da bu konudaki görüşleri ortaya konularak, olaylar ve anlaşmalar uluslararası hukuk kurallarına göre yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yardımlarını esirgemeyen tezdanim Prof. Dr. Toktam ATE’ye teşekkürlerimi sunarım.

Ç NDEK LER

ÖZ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
Ç NDEK LER.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
G R	1

B R NC BÖLÜM

EGE ADALARI'NIN CO RAF KONUMU VE ÖNEM

1.1. EGE DEN Z 'N N CO RAF KONUMU.....	3
1.2. EGE VE DO U AKDEN Z ADALARI.....	5
1.1.1. Kuzey Sporat Adaları.....	5
1.1.2. Kiklad Adaları.....	5
1.1.3. Bo azönü Adaları.....	6
1.1.4. Saruhan Adaları.....	7
1.1.5. Mente e Adaları.....	7

K NC BÖLÜM

EGE ADALARI'NIN TAR HSEL GEL İ M VE HUKUK DURUMU

2.1. EGE ADALARI'NIN LOZAN ÖNCES İ EGEMENL K DURUMLARI	
2.1.1. Yunanistan'ın Ba ımsızlı ını Kazanması ve Ege Adaları.....	9
2.1.2. U i Barı Andla ması ve Ege Adaları.....	12
2.1.3. Balkan Harbi ve Sonrasında Ege Adaları.....	15
2.1.4. I.Dünya Sava ı ve Sevr Antla ması.....	18
2.2. LOZAN ANDLA MASI SONRASI EGE ADALARI SORUNU.....	21
2.2.1. Lozan Barı Andla ması'nın 12.Maddesi.....	22

2.2.2. Lozan Barı Andlaşması'nın 15.Maddesi.....	23
2.2.3. Lozan Barı Andlaşması'nın 16.Maddesi.....	24
2.2.4. 4 Ocak 1932 Tarihli Türk- İtalyan Ankara Sözleşmesi ile 28 Aralık 1932 Türk- İtalyan Mutabakat Zaptı.....	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EGE DENİZİNDE ULUSLAR ARASI DENİZ HUKUKU UYARINCA UYUŞMALAR

3.1. DOĞU EGE ADALARI'NIN ASKERDEN ARINDIRILMI STATÜSÜ.....	29
3.1.1. Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adalarının Silahsızlandırılmış Statüsü ve Kapsamı.....	33
3.1.2. Bozcaada Adaları'nın Silahsızlandırılmış Statüsü ve Kapsamı ve Tartışmalar.....	34
3.1.3. Oniki Adalar.....	36
3.2. KARASULARI SORUNU.....	39
3.2.1. Karasuları Sınırlarının Tespiti.....	39
3.2.1.1. Karasularının İç Sınırlarının Tespiti.....	41
3.2.1.2. Karasularının Dış Sınırlarının Tespiti.....	43
3.2.1.3. Karasularının Yan Sınırlarının Tespiti.....	45
3.2.2. Karasularının Genişliği Sorunu.....	45
3.2.2.1. Ege Denizi'nde 12 mil Karasuyu Genişliği Uygulamasının Doğurduğu Sonuçlar.....	50
3.2.2.2. Yunanistan'ın Tezleri.....	51
3.2.2.3. Türkiye'nin Tezleri.....	53
3.2.2.3. Uluslararası Hukuk Kuralları.....	56
3.3. KİTİSAHANLIĞI SORUNU.....	58
3.3.1. Yunanistan'ın Tezleri.....	63
3.3.2. Türkiye'nin Tezleri.....	65
3.3.3. Uluslararası Hukuk Kuralları.....	67

3.4. HAVA SAHASI VE FIR SORUNU.....	69
3.4.1. Yunanistan'ın Karasularının Dı ına Ta an 10 Mil Hava Sahası deası.....	71
3.4.2. Uluslararası Hukuk Kuralları.....	74
3.5. EGEMENL TARTI MALI ADA, ADACIKLAR VE KAYALIKLAR	
SORUNU VE KARDAK KR Z	77
SONUÇ DE ERLEND RME.....	86
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	89
EKLER.....	95

KISATMALAR

a.g.e	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
ABD	Amerika Birle ik Devletleri
Bkz	Bakınız
BM	Birle mi Milletler
BMDHS	Birle mi Milletler Deniz Hukuk Sözle mesi
FIR	Flight Information Region
ICO(USHO)	Uluslararası Sivil Havacılık rgütü
IMO	Uluslararası Denizcilik rgütü
KBBS	Karasuları Biti ik Bölge Sözle mesi
ss.	Sayfa aralı 1
s.	Sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
C.	Cilt no
UAD	Uluslararası Adalet Divanı

G R

Ege Denizi, genel co rafi konumu, boyutları, sınırları ve yüzeyine serpilmi büyük bir kısmı kayalık olan çok sayıda irili ufaklı adanın varlı ı, bu denize Akdeniz havzasının yanı sıra dünyada da benzeri olmayan farklı bir özellik kazandırmı tır. Ayrıca muhtelif büyüklükteki koylar, körfezler, bo azlar ve yarımadalar, Ege'nin temel karakterini belirleyerek onu bir do al güzellikler denizi haline getirmi tır.

Ege Adaları, Yunanistan'ın ba ımsızlı ını kazandı ı 1830'dan itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında ihtilaf konusu olmu tur. Yunanistan, Osmanlı mparatorlu u'ndan ba ımsızlı ını kazandıktan sonra günümüze kadar topraklarını 8 katına çıkarmı ve geni lemesinin hepsini Osmanlı mparatorlu u'ndan sa lamı tır.

1830 tarihinden günümüze kadar Türklere kar ı izledikleri Megali deal politikası, Türklerin bu ülkeyle yıllardır bir çok sorun ya amasına neden olmu tur. ki ülke arasında 24 Temmuz 1923 Lozan Barı Antla ması ile Ege Denizi'nde kurulan denge 10 ubat 1947 Paris Barı Antla ması ile Türkiye aleyhine bozulmu tur. Gerçekte her iki ülkenin de buldukları co rafya, uzun yıllar bir arada ya amaları, ekonomik yapıları, siyasi rejimleri ve savunma gereksinimleri gibi nedenlerle yakın bir dostluk ve i birli i içinde olmaları gerekirken bugün Yunanistan'la Türkiye arasında ciddi anla mazlıklar bulunmaktadır.

Çalı mamıza konu olan Ege Adaları sorunlarını öyle sıralayabiliriz; ada, adacıklar ve kayalıkların hukuken Yunanistan'a devredilmemi olup Yunan egemenli i altında bulunması, Yunan Do u Ege Adaları'nı silahlandırılması, Yunanistan'ın karasularını 12 mile kadar çıkartma çabası, Türkiye ve Yunanistan arasında hava sahanlı ının sınırlandırılması, Yunan hava sahasının 10 mil olarak kabul ettirme çabaları ve Atina FIR'ın hattının Türk Anadolu sahillerine yakın bulunup bu bölgenin gerçek iki ülke arasında gerçek bir ülkesel sınır olarak kullanılmasıdır. Bu sorunların yanı sıra FIR uyu mazlı ından kaynaklanan Arama Kurtarma faaliyetlerinin kimin tarafından sürdürülece i, Yunanistan tarafından

belirlenen hava koridorlarının Türkiye'nin kıyılarına yakın olup, Türk askeri uçuşlarının yapılmasının zorlaştırılmasıyla ilgili sorunlar. Bu çalışma esas olarak Ege Adaları ve ona bağlı olarak ortaya çıkan sorunların hukuksal statüsü incelenmiştir.

Söz konusu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde Ege Denizi ve Ege Adaları'nın coğrafi konumu belirtilerek, coğrafyadan kaynaklanan sorunlar ortaya konulmuştur. İkinci bölümde tarihi süreç içerisinde Ege Adaları'nın hukuki durumu ortaya konularak, mevcut yürürlükte olan anlaşmalara ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümünde ise Türkiye ile Yunanistan arasındaki yağınlan genel sorunlar ele alınmış, bu sorunlar uluslararası deniz hukuku uyarınca incelenmiştir. Yine bu bölümde tarafların konuya ilişkin tezleri ortaya konulmuştur.

Çalışmanın sonunda, konunun görsel açıdan daha netleşmesi amacıyla ekler bölümü ilave edilmiş ve burada, sorunların haritalar ve belgelerle yansıtılması amaçlanmıştır.

Ege Denizi ve çevresindeki coğrafyanın kendine has olduğu çözümlü zorla tırmaktadır. Bu denizde bulunan Yunanistan'a ait bazı ada ve adacıkların coğrafi konum olarak Türk kıyılarına yakınlığı ve Yunanistan'ın bu adaları silahlandırması, yağınlan sorunlar içerisinde önemli yer tekil etmektedir. Ayrıca, bazı adacık ve kayalıkların sınırlarının belirlenmesi de diğerk bir önemli sorun olarak gündeme gelmektedir.

Kıta Sahaneliğ, karasuları, hava sahası ve FIR hattı sorunları hem ayrı ayrı, hem de birbirleriyle direkt olarak bağlantılı olmalarından dolayı bir bütün olarak iki ülkenin Ege Denizi ile ilgili anlaşmazlıklarında karışımıza çıkmaktadır. Bu çalışma ile Yunanistan ve Türkiye'nin ortak zenginliği olan Ege Denizi'nin adalar, kıta sahanlığ, karasuları, hava sahası ve FIR hattı konularında sahip oldukları farklı yaklaşımlar ve yaklaşımlarının geçerliliğinin ispatına yönelik kanıt olarak sundukları uluslararası anlaşmalar ve hukuki tezler üzerinde durulmaktadır.

B R NC BÖLÜM

EGE DENİZİNİN COĞRAFİ KONUMU VE EGE ADALARI

1.1. EGE DENİZİNİN COĞRAFİ KONUMU

Türkiye ve Yunanistan ana kıtaları ile Mora Yarımadası'ndan güneybatı Anadolu'ya uzanan ve Ege'nin doğu sınırını oluşturan Çuha, Küçük Çuha, Girit, Kaot, Kerpe ve Rodos adalarının güneyden çevrelediği Ege Denizi; kabaca 35-41 derece kuzey enlemleri ile 23-28 derece doğu boylamları arasında yer alan bir kıyı denizinden oluşmaktadır.¹

Kuzey'de Saros Körfezi'nden, Güneyde Girit adasına kadar uzanan alanda yaklaşık 214.000 km²'lik bir deniz sahası bulunmaktadır. Ege Denizi'nde 3.000'e yakın ada ve adacık bulunmakta, ancak 1.000 kadarı haritalarda gösterilmektedir (bkz. Ek1). Ada ve adacıkların 3.049 kadarı Yunanistan'a, 60 adeti ise Türkiye'ye aittir. Bazı coğrafya bilim adamları, Ege Denizi'ni; Kuzey Ege ve Güney Ege diye iki bölüme ayırmaktadırlar. Egriboz, Andros, Tinos ve Anadolu kıyılarına yakın bulunan Karia ve Sisam adalarının kuzeyinde kalan Ege Denizi alanına “Kuzey Ege” bu adaların güneyindeki Ege alanına ise “Güney Ege” denilmektedir.²

Tartımlı olmakla beraber, “Ege” adı mitolojide bir Yunan kralının adından gelmektedir. Buna karşılık Anadolu yakasında Türkler, bu denize, içindeki adaların çokluğu nedeniyle “adalar denizi” demiştir. Osmanlı literatüründe ise bu deniz “Bahri Sefid” (Akdeniz) adı ile anılmıdır.³

¹ Ali Kurumahmut ve Baeren, Ege'de Girit Bölgeleri, Turkish Historical Society Printing House No:220, Ankara, 2004, s.47

² Hasret Çomak, Ege Adaları, Deniz Harp Okulu Yayınları, İstanbul, 1996, s.3-8

³ S.Hami Baeren, Ege Sorunları, Tüdev Yayınları No:25, Ankara, 2006, s.1

Yapı bakımından Ege; Anadolu ve Yunanistan arasında yer kamuunun incelenerek yaklaşık 30 kilometreye indirilmiş, çok yakın bir jeolojik dönemde, Pliyosen (III. Zaman Sonu) ve Kvarternerde (IX. Zaman), faylar boyu çöktüğü, yer yer yırtılma faylarıyla ufki olarak ekildeki iklimlerine uyarlı ve umumiyetle tansiyonel gerilimlerle parçalanarak alçaldığı ve neticede Akdeniz suları tarafından istila edildiği bir alana tekabül eder. Coğrafi açıdan Akdeniz'in bir parçası olduğu halde Ege Denizi, jeolojik özellikleriyle, Akdeniz'in diğer kısımlarından önemli farklılıklar gösterir.

Ege kıyılarının çok girintili çıkıntılı olması, denize doğru uzanan sıradanlar arasında verimli vadilerin yer alması, iki kontinan (Yunanistan – Anadolu) jeolojik bir çöküntünün kalıntıları olan çeşitli büyüklükte adaların bulunması, kara görmeyen hemen hemen hiçbir noktasının bulunmaması, Asya ve Avrupa arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkileri kolaylaştıran ve geliştirmede etken olmaktadır.⁴ Ege denizi bu konumu nedeniyle ticaretinin önemli bir kısmını Boğazlar ve Ege Denizi yoluyla yapan Rusya Federasyonu ve Karadeniz'e kıyı olan diğer devletler için de her zaman önem taşıyor. Orta Asya petrolünün Dünya pazarlarına Türk Boğazları üzerinden çıkartılması, sonuçta Ege'den geçen trafiğin önemini, bu petrolü talep eden devletler bakımından da vurgulamaktadır.⁵

Bu durum Türkiye ve Yunanistan açısından ise hayati önem arz etmektedir. Ege Denizi, Türkiye açısından, Karadeniz, Marmara ve Boğazların emniyetinde önemli bir yer işgal etmektedir. Ancak buradaki ada, adacık ve kayalıkların büyük çoğunluğu Yunanistan'ın elindedir. Bu durum Ege Denizi'nin Yunanistan tarafından büyük ölçüde kontrol altında tutabilmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak Yunanistan; Ege Denizi'nde ulaştırma hatlarının kontrolünü ele geçirmiş Türkiye'yi kendi karasuları içine kendi sahillerine sıkı tutmuş, kendi ana kıtasının uzaktan da uzaktan emniyetini sağlamıştır.⁶

⁴ A.Mürif Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumları Yayınları, 7.Basım, Ankara, 1999, s.2

⁵ Baeren, a.g.e, s.2-3

⁶ R. İhan Birol, Ege'de Mevcut Ada, Adacık ve Kayalıklara İlişkin Hukuki Gelişmelerin Tarihi Süreç Çinde Değerlendirilmesi, Mula Üniv. S.B.E., Y.Lisans Tezi, Mula, 2002, s.9

1.2. EGE VE DO U AKDEN Z ADALARI

Sayıların çoklu una, alanlarının farklılıklarına ve ilk bakı ta denizin hemen her tarafına serpilmi gibi görünmelerine ra men, Ege Adaları'nın da ılı nda belli bir düzen ve grupla ma görülmektedir. Ege Denizi'nin statüsünü tayin eden uluslar arası anla maların düzenleni biçimlerini, jeopolitik ve stratejik önemleri dikkate alındı nda Ege Adaları'nı 5 grupta incelemek mümkündür. (bkz. Ek 2)

1.2.1. Kuzey Sporad Adaları

Kuzey Sporad Adaları, E riboz Adası'nın kuzeyinde kalan adalardan olu maktadır. Bu adaların bazıları; Hasır, Keçi, blislik, Bozada, Çamlıca, Iskados, Iskoblos, kizceler, skiri, kiroz, iksiri Poli, Maymuncuk adalarıdır.

Kuzey Ege'nin batısındaki irili ufaklı 80 ada ve adacıktan olu an Kuzey Sporad Adaları'nın önemi ise, Egribos ve Andros Adası Yunanistan kıyılarına Ege Denizi'nden yapılacak taarruzda birer basamak te kil ederler, ayrıca kıta Yunanistan topraklarının korunmasında ise ileri karakol durumundadırlar. 1470 yılında Osmanlılar tarafından ele geçirilen Kuzey Sporad'lar, Yunanistan'a 1830 yılında ba ımsızlı mın verilmesi ile birlikte elden çıkmı tır.⁷

1.2.2. Kiklat Adaları

Kiklad Adaları; Yunanistan'ın do u kıyısında ve Girit Adası'nın kuzeyinde stratejik öneme sahip adalardan olu maktadır. Bu adalardan bazıları, E riboz, Andire, tsindin, Nergiscik, Mekene, Nak e, Bara, Yamorko, De irmeklik Adalarıdır.

⁷ Ya ar Ertürk, Adalar(Ege) Denizinde Türk-Yunan Mücadelesi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, stanbul, 2007, s.48

Batmı kara parçasının kalıntıları olan bu adalar grubu, volkanik görünümleriyle 1.000 metreye kadar yükselen dağlık, çıplak ve kayalıktır. Ege Denizi'nin Yunanistan anakarasına yakın olan batı kısmından itibaren ortalarına kadar uzanan Kiklatlar, Menteşe Adaları ile birlikte kuzey-güney istikametindeki bütün deniz yollarının kontrol altında bulunmasını sağlamaktadır.⁸ 1538 tarihinde Osmanlı egemenliğine giren adalar, Yunanistan'ın bağımsızlığıyla 1830'da elden çıkmıştır.

1.2.3. Bozcaada Adaları

Çanakkale Bozcaada'na ulaşan deniz yollarını kontrol eden ve Çanakkale Bozcaada'nın savunulmasında önemi olan bu adalar, Limni, Semadirek, İmroz, Bozcaada ve Tavşanlı adalarından oluşmaktadır.

Bozcaada sisteminin bir parçası olan ve Çanakkale Deniz Yolları'nı da kontrol eden Trakya sahanlığı üzerinde yer alan bu adalardan Limni, 1945 Çanakkale Savaşları sırasında üs olarak kullanılmış ve Çanakkale Bozcaada için potansiyel bir tehdit bölgesi olduğunu kanıtlamıştır.⁹ Limni, geçmişte birçok ulusun egemenliğine altına girmiştir; Perslerin, Atinaların, Makedonyalıların ve Romalıların ardından Bizans'a geçmiş ve Osmanlılar adayı 1478 tarihinde İtalyanlardan almıştır. Adanın bu deniz elinde olması stratejik önemini ortaya koymaktadır. Yunanlılar tarafından 1912'de işgal edilen adalar, Yunanistan'ın izniyle müttefikler tarafından Çanakkale'ye saldırılmak üzere bir üs olarak kullanılmıştır. Kurtuluş Savaşını izleyen yıllarda adada Türklere ait bulunan topraklar, Anadolu'dan kaçan 3 bin civarında Rum'a tahsis edilmiştir. Adalar, bundan sonra Osmanlı dönemindeki ekonomik refaha ulaşmamıştır.¹⁰

⁸ Birol, a.g.e. s. 20

⁹ Ali Kurumahmut, *Ege'de Temel Sorun Egemenlik Tartışmalı Adalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s.2

¹⁰ Ertürk, a.g.e., s.37

1.2.4. Saruhan Adaları

Kimi kaynaklarda Do u Ege Adaları olarak da isimlendirilen bu adalara Do u Sporat Adaları denmektedir. Bu adaların bazıları, Midilli, Sakız, psala, Antiipsala, Ahikerya, Hur it ve Hornoz adalarından olmaktadır. Bunlardan Midilli Adası müsellim kanalı ve Ayvalık Bo azı ile Anadolu'dan ayrılmaktadır.¹¹

Saruhan Adaları, Ege Denizi'nin orta bölümünde ve Anadolu yarımadasına çok yakın konumda olup, Anadolu'ya giri istikametinin kar ısında yer almaktadır. Anadolu'nun savunmasında ileri karakol vazifesi yapacak bir konumda bulunmaktadır. Anadolu'ya yapılacak taarruzda ise sıçrama tahtası rolünü oynarlar.¹²

Bu adalardan Midilli, II.Murat döneminde vergiye ba lanan Ceneviz yönetimi, 1462 yılında adayı Osmanlı egemenli ine terk etmek durumunda kalmı tır. Balkan Sava ı sırasında Yunanlılar tarafından i gal edilmi tir. Sisam, 1419 yılında Osmanlı idaresine geçmi , Yunan ayaklanması sırasında ada halkı Osmanlı'ya kar ı yer almı tır. II.Mahmut döneminde özerklik kazanan Sisam , 24 Kasım 1912'de Yunanistan tarafından i gal edilmi tir. Sakız Adası, 1566'da Osmanlılar tarafından ele geçirilmi tir. Yakla ık 350 yıl Osmanlı hakimiyetinde kaldıktan sonra, Balkan Sava ı neticesinde, 3 Ocak 1913'te Yunanistan tarafından i gal edilmi tir.¹³

¹¹ Selami Gözenç, *Avrupa Ülkeler Co rafyası, Çantay Kitabevi, stanbul, 1995*, s.140

¹² Kurumahmut, *Ege'de Temel.....s.5*

¹³ Ertürk, a.g.e., s.39-41

1.2.5. Mente e Adaları

Mente e Adaları, Aydın Da ları'nın devamı gibi görünen kuzeyden güneye do ru Samos ile Rodos arasında yer alan irili ufaklı birçok ada ve adacıklardan meydana gelmektedir.¹⁴ Yunanlıların Balkan Sava ı öncesinde 'Dodeca-nissas' (Oniki Ada) adını verdikleri bu bölgedeki adaların gerçek sayısı 'Dodeca-nissas' isminin ilmi bir de er ta ımadı ını ispatlamaktadır. Bir kısım batılı yazarların Güney Sporat Adaları ismini verdikleri bu bölgede yirmiden fazla ada ile bunlara ba lı çok sayıda adacık ve kayalık bulunmaktadır.¹⁵

Bu adalar grubunda yer alan belli ba lı adalar, Leros (Leryos) E ek Adası, Nergisçik, Batnos, Lipso, Bulamaç, Kilimli, Kalolimnos, Keçiadası, Ardıççık, Kozbaba, stanköy, ncirli, Sömbeki, İyaki, Herke, Limonye, Rodos, Kerpe, Çoban Adası, stanbulya ve Ardacık adalarıdır. Meis Adası ise Yunanlıların iddia etti i gibi bir Ege adası olmayıp Akdeniz Adasıdır.

¹⁴ Gözenç, a.g.e., s.140

¹⁵ Kurumahmut, Ege'de Temel..... s.5

K N C BÖLÜM

EGE ADALARININ TAR HSEL GEL İ M VE HUKUK DURUMU

2. 1. EGE ADALARININ LOZAN ÖNCES İ EGEMENL İ K DURUMLARI

2.1.1. Yunanistan'ın Ba ımsızlı ını Kazanması ve Ege Adaları

Ege Adaları, ilk defa Yunanistan'ın 24 Nisan 1830'da ba ımsızlı ını kazanması ile Türklerin elinden çıkmaya ba lamı tır.¹⁶

Yunanistan'ın siyasal sınırları belirlenmi bir devlet olarak ortaya çıkması 3 ubat 1830 tarihinde Londra'da Fransa, ngiltere ve Rusya arasında akdedilen Yunanistan'ın ba ımsızlı ına ili kin protokol ile gerçekleş mi tir.¹⁷ Bu protokolün ikinci maddesinin son paragrafına göre; eytan (Kuzey Sporat) Adaları ve Skyro Adası ile E riboz (Negropont) Adası'nın tamamı, Amargo Adası da dahil 36°-39° Kuzey enlemi ile Greenwich meridyeninin 26° do u boylamı arasında yer alan antik adıyla Kiklat Adaları... Yunanistan'a ait olacaktır.¹⁸

ngiltere, Rusya ve Fransa aldıkları bu kararlarını bir nota ile 8 Nisan 1830'da Osmanlı Devleti'ne bildirmiş lerdir . Osmanlı Devleti de, 24 Nisan 1830 tarihli bir nota ile Yunanistan'ın ba ımsızlı ını tanımak zorunda kalmı tır.

Yunanistan'ın ba ımsızlı ının ardından, Osmanlı; egemenli i altında kalan adalarda Osmanlı idarecileri tarafından çözülmeyi önleyici tedbirler alınamamı tır. Belirli oranlarda yapılan idari düzenlemeler yetersiz kalmı , adalardaki nüfus sayısı ise giderek Türkler aleyhine geli mi tir.

¹⁶ Çomak, a.g.e. s.42

¹⁷ Kurumahmut ve Ba eren, a.g.e. s.52

¹⁸ Ba eren, a.g.e. s. 25

Yunanistan ba ımsız bir devlet olduktan sonra ise, bütün dı politikasını, Osmanlı Devleti'nden toprak kopartarak büyüme üzerine kurmu tur. Yunanistan'ın politikasının temellerini, Megali dea (Büyük Yunanistan) dü üncesi olu turur.¹⁹

Kurulu unun ardından Yunan hükümeti, kendisini Bizans mparatorlu u'nun yasal mirasçısı olarak görmü tür. "Megali dea" olarak bilinen eski Bizans-Grek mparatorlu u'nu diriltme ve Büyük Yunanistan'ı olu turma fikrini hayata geçirmek, bir amaç olarak benimsenmi tir. Megali dea fikrine göre amaç, kurulu sınırlarının dı nda bulunup da Rumca konu an toplulukları kendi siyasal sınırları içine katarak, be denizli ve iki kıtalı büyük bir Yunanistan (Yunanistan kıtası ile Anadolu ve Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi, Akdeniz, yon Denizi) olu turmaktır.²⁰

Osmanlı yönetimi, adalarda nüfus yönünden ço unluk sa lamayı önemsemezken Yunanistan, Megali dea'sını ya da Enosis'i gerçekte tirebilmek için nüfus üstünlü ünü çok büyük bir destek olarak kullanmaya ba lamı , bu nedenle de adalardaki Hıristiyanların sayısını arttırmaya, Türk'leri ise buralardan göç ettirmeye çalı mı tır. Öte yandan, Osmanlı yönetimi, bu konuda herhangi bir önlem alamadı ı gibi, oradaki Müslüman halka yeterli ilgiyi de gösterememi tir.²¹

Yunanistan bu politikasını gerçekte tirmek için, kuzeye, adalara ve di er hedeflere yönelerek geni lemeye çalı mı tır. Seçti i hedeflerin tümü Osmanlı sınırları içinde bulundu undan, Osmanlı Devleti'nin buhranlı ve zor günlerini gözetip, ondan yararlanmaya çalı mı tır.

¹⁹ Küçük Cevdet, Ege'de Temel Sorunlar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s.38

²⁰ Hatipo lu, Murat, Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan (1923-1954), Siyasal Kitabevi, Ankara 1997, s.2

²¹ Ertürk, a.g.e., s.78-79

Osmanlı Devleti için bir felaket sayılan 1877-78 Osmanlı- Rus Harbi sonucunda imzalanan Berlin Andlaşması'na bir hüküm koydurarak, Osmanlı Devleti'nden Tesalya ve Epir'de toprak elde etmeyi başarmıştır. Uzun müzakere ve mücadelelerden sonra Tesalya ve Epir'de Osmanlı- Yunan sınırı yeniden çizilmiştir. Yunanistan Girit başta olmak üzere adalar üzerinde de yayılmacı siyasetini sürdürmüştür. Girit olaylarının sürüklediği 1897 Osmanlı-Yunan Harbi'nde, Yunanistan büyük yenilgiye uğratılmıştır. Bu da, büyük devletlerin araya girmesiyle imzalanan 4 Aralık 1897 tarihli barış andlaşmasına göre, Osmanlı Devleti işgal ettiği Tesalya'dan çekilmiştir.²²

Kara sınırı bu andlaşmaya göre yeniden çizilirken, deniz sınırı aynen korunmuştur. Osmanlı Devleti, Avrupa devletlerinin baskısıyla yapılan bu andlaşmayla savaş meydanında göstermiş olduğu büyük başarıdan yararlanamamış, bu başarıyı diplomasisinde kazandıklarını kaybetmiştir.

Girit örneğinde olduğu gibi, Yunanlıların adalara egemen olma çabaları 1912 Balkan Savaşı'na kadar devam etmiştir. Bu arada Osmanlı'nın genel anlamda Hıristiyan halka ve özel olarak da adalara sağladığı imtiyazlar giderek aleyhine dönmekteydi.

Bu arada, batılı devletlerin çabalarıyla kurulan Yunanistan, yine onların çabalarıyla topraklarını genişletme imkanını bulmuştur. 1864 yılında İngiltere, idaresi altındaki Yedi Adalar'ı (yon Adaları) Yunanistan'a devretmiş ve 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından imzalanan Berlin Andlaşması ile de Tesalya ve Epir'in büyük kısmı Yunanistan'a bırakılmıştır.²³

20. yüzyılın başlangıcında ise, her iki ülke de yeni gelişmeler yaşamıştı. 1901-1908 yılları arasında Yunanistan bunalımlı bir dönem geçirirken, Osmanlı'da padişah, politikacılar ve askerler arasında büyük çatışmalar yaşanmaktaydı. Aynı zaman diliminde 1908'de Osmanlı siyasi hayatında, Mevritiyet rüzgarları eserirken,

²² Küçük, a.g.e. S.38

²³ Ertürk, a.g.e., s.80-81

Girit'in 5 Ekim 1908'de Yunanistan'a bağımlılığını ilan etmesi üzerine, halk ilk defa Yunanistan aleyhine gösteri yapmıştır. Öte yandan, milli birliğini kurarak Avrupa devletler topluluğuna katılan İtalya, ekonomik yayılma sahası olarak Osmanlı egemenliği içindeki Afrika topraklarını seçmiş görünmekteydi.

1830 ile 1920 yılları arasında geçen sürede, hem Megali İdeya'nın, hem de büyük devletlerin emperyalist politikalarının Yunanistan'a getirdiği avantajları hatırlamak gerekirse, karşımıza çıkan tablo şöyledir:

- 1830 yılında ilk Yunanistan Krallığı, Arto-Volo hattının güneyinde kalan Mora yarımadası ve bazı adacıklarla oluşturulmuştur;
- 1864 senesinde İngiltere, kendi hakimiyeti altındaki İyon Adaları'nı (Yedi Adalar Cumhuriyeti'ni) Yunanistan'a bırakmıştır;
- 1881–1897 yılları arasında büyük devletlerin desteği ile Yunanistan lehine bazı “sınır düzenlemeleri” yapılmış ve Yunanistan Teselya'yı da alarak kuzeye doğru genişlemeyi sürdürmüştür.²⁴

2.1.2. U i Barı Andlaşması ve Ege Adaları

İtalya, 19. Yüzyılın ikinci yarısında Almanya gibi siyasal birliğini kurarak güçlü bir devlet haline gelmiştir. İngiltere Mısır'a, Fransa Tunus'a hakim olmuş, İtalya da ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla gözünü Trablusgarb'a dikmiştir. İtalya 29 Eylül 1911'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiş, 5 Ekim 1911'de Trablusgarb'a asker çıkarmış ve Osmanlı'nın çok güçlü direnişiyle karşılaşmıştır. İtalyan ordusu, bütün çabalarına rağmen sahilinden içeri pek ilerleyememiştir ancak küçük bir kara parçası elde edebilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, hem Osmanlı'nın merkezden Trablusgarb'a yardımlarını kesmek hem de Osmanlı'yı barışa zorlamak

²⁴ Hatipoğlu, a.g.e., s.2-3

amacıyla savaşı Ege denizi'ne taşımaya karar vermiştir.²⁵ Diğer batılı devletlerin tereddütlerini verdiği teminatlarla gidenen talya, 1912'de Menteşe Adaları bölgesindeki 14 ada ve diğer küçük ada ve adacıkları ele geçirmiştir.

talya, 24 Şubat 1912'de Beyrut Limanı'na, 18 Nisan 1912'de ise Sisam ve Çanakkale Boğazı'na saldırı yaptı. Osmanlı, cevabı olarak, Çanakkale Boğazı'nı mayınladı ve bütün gemilere, ticari gemileri de dahil, giriş çıkışlarını yasakladı. Sonradan, Fransa ve Rusya devletleri baskı olmak üzere, Avrupa devletlerinin ticari gemilerine giriş yasasını kaldırdı, ama istenen sonuçlanmadı - Avrupa devletleri talya'nın bu saldırılara karşı çıkmaları. Bunun üzerine, talya Osmanlı'nın Ege Adaları'ndan olan Oniki Ada'yı ele geçirmeye planladı. 28 Nisan 1912'de İstanbul Adası, 4 Mayıs 1912'de ise Rodos talya tarafından işgal edildi. Sonraki iki hafta içinde, Menteşe Adaları grubuna giren küçük ada ve adacıklarla birlikte 16 ada talya'nın eline geçmiştir - 9 Mayıs 1912'de Herke, 12 Mayıs 1912'de Kerpe, İyaki, Leryoz, Batnoz ve Kilimli, 16 Mayıs 1912'de Lipso, 19 Mayıs 1912'de Sömbeki, 20 Mayıs 1912'de Stanköy adaları işgal edilmiştir.²⁶

talya'nın Akdeniz'de deniz üstünlüğüne dayanarak ve yayılcı politikasının bir gereği olarak 12 Adalar'ı işgal etmesi, adalar sorununa yeni boyutlar getirmiştir ve bu işgal eylemi diğer adaların da Yunanistan tarafından işgal edilmesine ve bu ülkenin eline geçmesine zemin hazırlamıştır. talya'nın bu işgal girişimi en azından Yunanistan'ı cesaretlendirmiştir. talya 12 Adaları ele geçirmek suretiyle Ege Denizi'ne yerleşebilme imkanı bulmuş ve bu şekilde Doğu Akdeniz güçler dengesinde yeri ve etkisi olan bir devlet konumuna gelmiştir.²⁷

Menteşe Adaları'nda bu gelişmeler olurken, Osmanlı-talya barış görüşmeleri, İsviçre'nin Lozan kentindeki Uluslararası Konferans'ta başladı. Görüşmeler karşılıklı direnmelerle sürerken, batılı devletlerin talya'nın adalara yerleşmesinden

²⁵ Ruslan Kamalov, *Ege Sorunları*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.12

²⁶ Kamalov, a.g.e., s.13

²⁷ Çomak, a.g.e., s.47

duydu u endi elerin yarattı ı baskı ve bu sırada Balkan Devletleri'nin Osmanlı'ya kar ı ittifak içerisinde birbiri ardına sava 'a hazırlanmaları neticesinde, Osmanlı ile talya arasındaki sava ı sona erdiren belgeler imzalanmı tır.²⁸

talya Hükümeti, daha Ege'deki harekate giri meden önce Avrupa büyük devletlerinin olurusu almı oldu u için adaların i galine Avusturya'dan ba ka hiçbir devlet itiraz etmemi tir.²⁹

Bu dönemde Balkan Devletleri'nin birbiri ardına Osmanlı Devletine kar ı sava a hazırlandı mını gören Osmanlı Hükümeti; talya'nın teklifini kabul ederek 15-18 Ekim 1912 tarihinde U i Anla masını imzalamı tır. U i ve Lozan Anla ması adını alan belgeler bir gizli anla ma ile onun eklerini olu turan bir barı anla ması ve üç protokolden ibarettir. Anla manın adalarla ilgili 2nci maddesi, "Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Bingazi'deki askerlerini çekmesinden sonra talya'nın da çekilmesini" öngörmektedir.

Anla mada Osmanlı'nın Trablusgarp'ı talya'ya devretti ine dair herhangi bir madde olmamasına kar ın, talya, Osmanlı Devleti'nin buradaki askerlerini çekmesi kar ılı nda adalardan çekilmeyi taahhüt etmekteydi. Bu anla ma ile Osmanlı'nın Oniki ada üzerindeki egemenlik hakları devam etmekteydi. Ancak talya, yerli halkın sürdürdü ü mukavemeti, orada kalan birkaç Trablus'lu subay ve ere ba layarak, anla mayı ra men Oniki adayı bo altmamı tır.³⁰

Osmanlı Devleti U i Andla ması'nda tazminat konusunda olumlu sonuç alamadı ı gibi, naiplik ve bazı dini konularda elde etmi oldu u hakları da sonradan kaybetmi tir. Yakla ık bir yıl süren sava ın sonunda pek çok can ve mal kaybının yanı sıra Trablusgarp Vilayeti ile Bingazi Sanca ı talyanlara terkedilmi , Rodos ve Oniki ada da fiilen kaybedilmi tir.³¹

²⁸ Ertürk, a.g.e., s.82

²⁹ **Necdet Hayta, Ege Adaları Sorunu, Gazi Kitabevi, 2006**, s.45

³⁰ Ertürk, a.g.e., s.83

³¹ Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C:22, S:1, Ankara, 2005, s.214

U i Andla ması'nda adaların Osmanlı mparatorlu u'na geri verilmesi öngörölmü olmasına ra men Balkan Sava ı'nın çıkması üzerine bu devir gerçekte memi tir. Müteakiben Osmanlı mparatorlu u Birinci Dünya Sava ı'nda yenilince de adalar fiilen talyanlar'da kalmı tir. Bununla beraber adalar hukuken talya'ya devredilmemi , imparatorlu un ilgisi ancak Lozan Barı Andla ması md. 15 ve onu tamamlayan md. 16 ile kesilmi tir.³²

2.1.3. Balkan Harbi ve Sonrasında Ege Adaları

Osmanlı Devleti'nin Trablusgarb Sava ı sırasında talya ile me gul olması, Balkan devletlerinin ba kentlerinde hem bir takım korkuları hem de umutları kamçılama tir. Belgrat'ta, Avusturya'nın Novibazar Sanca ı'nı ele geçirmek için durumdan faydalanabilece i korkusu; Sofya'da, bir Türk saldırısı korkusu; Çetine' de (Karaba 'ın ba kenti) Arnavutluk'tan toprak kazanma umutları; Atina'da, Girit'in resmen ilhaki umutları ve talyanlar'ın 12 Ada dı ndaki Ege Adaları'nı da i gal etmeleri korkusu vardı.³³

Sonunda, Balkan Devletleri de Rusya'nın te vikiyle aralarında ittifaklar yaparak Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki topraklarını ele geçirmek için harekete geçmi lerdir. İlk ittifak, Sırbistan ile Bulgaristan arasında imzalanmı tir (13 Mart 1912). Bunu, Bulgaristan-Yunanistan (29 Mayıs 1912) ittifakları izlemi tir. Karada 'ın 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne harp ilan etmesiyle Balkan Harbi ba lamı tir.³⁴

³² Ba eren, a.g.e. s. 34

³³ Hayta, a.g.e. s.69

³⁴ Kurumahmut, Ege'de Temel..., s.42

Balkan Sava ı öncesinde Yunanistan'ın Bulgaristan'la yaptığı ı ittifakın ikinci maddesine göre Yunan Donanması'nın görevi Ege Denizi'nde üstünlü ü sa layarak Osmanlı Donanması'nın gerek bu denizdeki hareketını gerekse Balkan Yarımadası'na deniz yoluyla asker ve mühimmat sevkiyatını engellemektir. Yunan Donanması'na verilen bu stratejik görevin Osmanlı egemenli indeki adaların i gal edilmesi zorunlulu unu ta ıması Yunanistan'ın *Megali dea*'sına son derece uygun dü mekteydi.³⁵

Denizdeki üstünlü üne güvenen Yunanistan, Ege Denizi'nde Çanakkale Bo azı'nı tutmak ve bu yolla Rumeli'deki sava a yapılacak ikmalî engellemek üzere, Bo azönü Adaları'nı i gal stratejisi uygulamaya karar vermiştir. Bu amaçla 20 Ekim 1912'de Bozcaada'yı, 21 Ekim'de Limni'yi, 30 Ekim'de Ta oz ve Gökçeada'yı, 31 Ekim'de Bozbaba(Evstratios) Adası'nı, 1 Kasım'da da Ahikerya (karia) Adası'nı i gal etmiştir.³⁶

3 Aralık 1912'de Çatalca'da mütareke görüşmelerin neticesinde, Balkan Müttefik devletleriyle Osmanlı Devleti arasında ate kes imzalanmıştır. Yunanistan ise bunu kabul etmeyip sava a devam etmiştir ve aynı gün (3 Aralık 1912) Sakız Adası'nı i gal etmiştir. İki hafta sonra, Osmanlı'yı denizde yenerek, 20 Aralık 1912'de Midilli'yi de ele geçirmiştir.

Sisam'a gelince, Nisan 1912'den itibaren Adada tekrar ayaklanmalar başlamıştır; Ada Genel Meclisi Mayıs 1912'de Osmanlı Askerlerinin Ada'dan çekilmesini isteyen bir karar almıştır. Osmanlı Devleti uzun süren bir mücadeleden sonra bir sonuç alamayınca Ada'dan askerini çekmiştir. Syancılar, 24 Kasım 1912'de Sisam'ın Yunanistan'a ilhak edildi ini ilan etmiştir; Yunanistan da 15 Mart 1913'te Sisam Adası'nı i gal etmiştir.³⁷

³⁵ Bilal im ir, “Ege Sorunu: Belgeler”, C:II (1913-1914), Ankara, 1982, s. XVIII.

³⁶ Kurumahmut, Ege'de Temel..., s.42

³⁷ Ba eren, a.g.e., s.35

Balkan Savaşı sonrasında Balkan Devletlerinin katıldığı bir konferans düzenlenmiş ve Osmanlı Devleti, Girit'in geleceğini Balkan Devletleri'nin kararına bırakmış, diğer Ege Adaları'nın geleceğini de Avrupalı altı devlet (Almanya, İngiltere, Fransa, Avusturya-Macaristan, İtalya, Rusya) tarafından belirlenmesini kabul etmiştir. Bu karar daha sonra Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalanan Atina Anlaşması ile de teyit edilmiştir.³⁸ Atina Anlaşması'nın (14 Kasım 1913) 15. maddesine göre ise, Londra Anlaşması'nın adalarla ilgili 5. maddesine sadece atıfta bulunuyordu. Her iki ülke de, Londra Anlaşması'nın 5. maddesi de dahil tüm hükümlerine uymayı kabul ediyorlardı. 5. madde ise; *“Akif taraflar, 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Anlaşması hükümlerini anlaşmanın beşinci maddesi hükmü de dahil olduğu halde kendilerine ilahî hususlarda ifa etmeyi taahhüt ederler.”*³⁹

Balkan Devletleri ile Türkiye arasında 30 Mayıs 1914'te imzalanan Londra Anlaşması'na göre Yunanistan'ın iddia ettiği adaların durumunu belirlemek için 13 Ocak 1914'te toplanan altı büyük devlet, Meis adası dışında Oniki Adaları askersizleştirme koşuluyla Yunanistan'a verme kararı almıştır.⁴⁰

Yunanistan'ın iddia ettiği İmroz ve Bozcaada dışındaki tüm Doğu Ege Adaları ise, silahsızlandırılması ve askeri amaçlarla kullanılmaması koşuluyla, Yunanistan'ın kesin zilyetlerine bırakılmış ve bu karar taraflara bildirilmiştir.⁴¹ Meis, Bozcaada ve Gökçeada'nın Osmanlı Devleti egemenliğinde kalacağını öngören bu karar 13 Ocak 1914'te Osmanlı Devleti'ne bildirilmiştir.⁴²

³⁸ Hüseyin Pazarcı, “Doğu Ege Adaları'nın Askerden Arındırılması Statüsü” Ankara Üniv. SBF Yayınları, 1986 s.1

³⁹ Ertürk, a.g.e., s.85

⁴⁰ Erdem Denk, “Egemenlik Tartışmalı Adalar Karşısında Bir Çözüm” Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 1999, s.61

⁴¹ Pazarcı, a.g.e. s.1

⁴² Denk, a.g.e., s.61

Yunanistan, 21ubat 1914'te söz konusu altı devlete gönderdiği yanıtla, alınan kararı kabul ettiğini açıklamıştır. Öte yandan talya, oniki Adaları vermemek için yeni gerekçeler aramaya başlamıştır, 1914 yılı boyunca İngiltere, talya ve Osmanlılar arasında Oniki Adalar konusundaki görüşmeler devam ederken I.Dünya Savaşı başlamıştır. Üçlü tilaf devletleri, talya'yı kendi saflarına çekmek için Oniki Adalar'ın talya'ya verilmesini 26 Nisan 1915 günü Londra'da yaptıkları gizli anlaşma ile kabul etmişlerdir.⁴³ 10ubat 1947 Paris Anlaşması'nın 14.maddesi gereğince Oniki Adalar'ın Yunanistan'a verilmesine karar verilene kadar bu adalar talya egemenliğinde kalmıştır.

Özetle altı büyük devletin aldığı kararlar, adalar sorununa çözüm getirmemiştir. Devletler kararlarını silahla Osmanlı Hükümeti'ne kabul ettirmek konusunda anlaşamadıklarından, sorun yine askıda kalmıştır.

2.1.4. I.Dünya Savaşı ve Sevr Anlaşması

Savaşın başlangıcında, 1Austos 1914'te tarafsızlık ilan etmiş olan talya, stikbalde Rodos ve Oniki Ada'yı sahip olmak için bazı tebbüslere girmekten geri kalmamıştır.

Nitekim, talya Ocak 1915 ortalarından itibaren Avusturya Macaristan ile görüşmelere başlamıştır. talya'nın istekleri arasında Rodos ve Oniki Ada'nın kendisine bırakılması yer almaktaydı. Avusturya ise talya'nın istediği toprakları vermeyi kabul etmişti fakat bunlar savaş sonrasında talya'ya geçecekti halbuki talya bunları hemen istemekteydi. Avusturya bunu kabul etmeyince görüşmeler kesilmiştir.⁴⁴

⁴³ Çomak, a.g.e., s.50-51

⁴⁴ Hayta, a.g.e., s.228

Uzun görüşmeler sonrasında İngiltere, Rusya, Fransa ve İtalya 16 Nisan 1915'te kendi aralarında Londra Anlaşması'nı imzalamıştır. Anlaşmanın 8.maddesinde; “İtalya'ya halen İngiliz egemenliği altında bulunan adalarda egemenlik hakkı”, 9.maddesinde de; “Osmanlı Devleti'nin taksimi halinde kendisine Antalya bölgesinden uygun bir toprak parçası verilmesi” vaat edilmiştir. Bunun üzerine İtalya 22 Ağustos 1915'te Uçuk Anlaşması'nın kendisine yüklediği yükümlülükleri feshetmiştir. Oniki Ada'dan çekilmeyeceğini ilan etmiştir.⁴⁵

Meis Adasında ise 17 Aralık 1915'te Yunan yönetimine çıkan ayaklanmalar neticesinde Fransa, adanın idaresini 30 Aralık 1915'te ele almıştır.⁴⁶

Bu dönemde adalar üzerinde Yunanistan ve İtalya mücadelesine büyük devletler iki taraflı siyaset takip etmişlerdir. Yunanistan ABD'nin desteğini alarak 24 Mayıs 1918'de İtalyan Elçisine Barış Konferansında Oniki Adayı isteyeceğini bildirmiştir.

Barış konferansı, hazırlanacak barış şartlarını görüşmek ve tespit etmek üzere 12 Ocak 1919'da Paris'te çalışmalarına başlanmıştır. Konferansa hakim olan galip 4 büyük devletin liderleri onlardır: David Lloyd George (İngiltere), Georges Clemenceau (Fransa), Woodrow Wilson (ABD) ve Vittorio Orlando (İtalya). Bu devletler arasındaki görüşmeleri esas itibarıyla İngiltere ve Fransa yönlendirmekteydi.⁴⁷

Paris Barış Anlaşması'nın 14.maddesi; “İtalya bu anlaşma ile aşağıda belirtilen Oniki Adayı tüm egemenliğiyle Yunanistan'a terk eder; yani, İstanbul, Rodos, Herke, Kerpe, Kandıracak, Kelemez-Kilimli, İyöz, Batnoz,

⁴⁵ Küçük, a.g.e., s.61

⁴⁶ Esra Sarıkoyuncu Değerli, *Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri*, Dumlupınar Üniv. S.B.Dergisi, S:15, A gustos 2006, ss.239-262, s.241

⁴⁷ Hayta, a.g.e., s.231

Lispo, Sömbeki ve stanköy adaları ile bunlara ba lı adacıklar ve Meis Adası ve bitik adacıklar”⁴⁸

te son yıllarda Türkiye ile Yunanistan arasında en büyük sorunlara yol açan Gri Bölgeler meselesi ile ilgili en temel belgeler. Her iki tarafta bu belgelere dayanarak iddialarını ortaya koymaktadırlar. Silahsızlandırma konusu çalı mamızın sonraki bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Paris Barı Andlaşması'nda durum talya aleyhine Yunanistan lehine gelerek Oniki Ada Yunanistan'a verildiyse de talya'nın müdahalesi sonucu bu karar de itirilerek Sevr Anlaşması'na gidilmiştir.

Milli Kuvvetlerin güçlenmesi barı anlaşması çalı malarını hızlandırmıştır. Türkiye'nin görüşlerini göz önüne almayan Barı Anlaşması İngiltere'nin zorlaması ile 10 Ağustos 1920 günü Sevr'de imzalanmıştır. Andlaşmayı İstanbul Hükümeti adına Ayan üyesi Hadi Pa a, Yunanistan adına Venizelos, İngiltere adına Sir George Graham, Fransa adına A.Milerand, talya adına kont L.Longare, Ermenistan adına A.Aharosian imzalamışlardır.⁴⁹

Anlaşmanın 122. maddesi Oniki Adalar ile Meis 'in; 84, 161, 177, ve 178. maddeleri diğer adaların kime ait olduklarını tayin etmektedir.

122. maddeye göre; “Türkiye, u anda talya'nın i galinde bulunan bu adalar yani;Stampalya, Rodos, Halki, Karot, Piskopis, Nisirli, Kalimnos, Leros, Patmos, Lipsoso, Sömbeki, stanköy ve bu adalara ba lı küçük adalar ile Meis Adası üzerindeki bütün haklarından talya lehine feragat eder.” denmektedir.⁵⁰

⁴⁸ Hakan Cem İ kler, “Ege'de Çözümlemeyen Türk-Yunan Sorunları ve Casus Belli Oldu” IQ Kültür Sanat Yayıncılık:347, İstanbul, 2009, s.242

⁴⁹ Suat Bilge, Büyük Dü Türk Yunan Siyasi İ kileri 1919-2000, 21.Yüzyıl Yayınları, Bili im Ara tırma Serisi:2, Ankara, 2000, s.81

⁵⁰ Küçük, a.g.e., s. 63

Bununla beraber Yunanistan, Rodos ve Oniki Ada üzerindeki iddialarından vazgeçmemiştir. Üstelik adalar halkı da Yunanistan'dan yana bulunmaktaydı. Bu nedenle talya adalar konusunda Yunanistan ile yeni bir pazarlıkta girmeyi uygun bulmuştur.

Sevr anlaşmasına eş zamanlı olarak yürürlüğe girmesi kabul edilen ek bir anlaşma imzalanmıştır (Bonin-Venizelos Anlaşması) ve talya bu anlaşma ile Rodos ve Meis dışındaki tüm adaları Yunanistan'a vermiştir. Daha sonra Yunanistan'ın Türkiye'ye yenilmesiyle Sevr Anlaşması ve buna bağlı olan Bonin-Venizelos Anlaşması'nın hükümsüz kalmasıyla talya 8 Ekim 1922'de sözkonusu anlaşmayı fesih etmiştir ve ilgili adaların talya himayesinde olduğunu açıklamıştır. Öte yandan Sevr Anlaşması Türkiye tarafından onaylanmadığından Ege Denizi'nde yer alan adaların durumu Lozan Barış Konferansı'na kalmıştır.⁵¹

2.2. LOZAN BARIŞ ANLAŞMASI SONRASI EGE ADALARI SORUNU

Ulusal Kurtuluş Mücadelesi neticesinde, büyük oranda Misak-ı Milli ile çizilen sınırlar dahilinde milli birlik oluşturulmuştur. Lozan'da yapılan barış görüşmeleri öncesinde, 4 Ekim 1922 tarihinde Meclis, toplanması duyürülen barış konferansında tartışılması gereken meseleleri içeren bir program ilan etmiştir. Bu programın 10.maddesi Anadolu sahillerine yakın olan adalarla ilgiliydi.

1922 yılının sonlarında Lozan Barış görüşmeleri başlamıştır. Görüşmeler sırasında Paşa, Anadolu sahillerine çok yakın olan adaların ve Lozan Barış Konferansı'nın Türkiye'ye iade ettiği Gökçeada ve Bozcaada ile Bozcaada'ya yakın olan Semadirek Adası'nın Türkiye'de kalması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, Yunanistan'a verilen Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerede adalarının askerden

⁵¹ Denk, a.g.e., s.65

arındırılarak tarafsızlaştırılmasını savunmuştur. Venizelos ise, bütün adalar halkının Rum olduğunu vurgulayarak, adaların sosyal yapılanması üzerinde duruyordu.⁵²

Nihayetinde, 24 Temmuz 1923 tarihinde, bir yanda Türkiye, öte yandan Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı arasında Lozan'da imzalanan Barış Antlaşması, T.C sınırlarını saptayan ve bunu yaparken Osmanlı Döneminde çözümlenemeyen bazı bölgesel sorunları kesin hükme bağlayan bir antlaşma madir.⁵³

24 Temmuz 1923 tarihli bu antlaşma Ege Adalarının bugünkü hukuksal statüsünü düzenleyen en önemli belgedir. Lozan Barış Antlaşması, Ege'deki egemenlik ihtilaflarını, güvenlik problemlerini ve deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını somut olarak aydınlatabilecek hükümler içermektedir.⁵⁴

Ege Denizi ve Ege Adaları üzerindeki hakimiyet haklarına ilişkin olarak Lozan Barış Antlaşmasının 12, 15 ve 16'ncı maddeleri önemli hükümler içermektedir.

2.2.1. Lozan Barış Antlaşması'nın 12. Maddesi

Lozan Barış Antlaşması'nın 12.maddesi, Menteşe Adaları dışında kalan Doğu Ege Adaları bölgesinde Türkiye ile Yunanistan arasındaki bölgesel statüyü düzenlemektedir. 12.maddede, adalar sorununa getirilen çözüm, esas itibarıyla Altı Büyükler Kararını teyit eden bir çözüm olmuştur.

⁵² Bilge, a.g.e., s.82-83

⁵³ **Sevin Toluner, Limni Adası'nın Hukuki Statüsü ve Montreux Boğazlar Konvansiyonu**, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul, 1987, s.8

⁵⁴ **Ali Kurumahmut, "Ege'de Egemenliği Devredilmiş Adalar"**, SAEMK, Ankara, 2003, s.73

öyle ki Madde 12: mroz ve Bozcaadalarıyla Tav an adalarından hariç arki Bahrisefit adaları ve bilhassa Limmi, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları üzerinde Yunan Hakimiyetine dair 17-30 Mayıs 1913 Tarihinde Londra Anlaşması'nın 5. ve 1-4 Kasım 1913 Tarihli Atina Anlaşmasının 15.maddede belirtilen adalara ilişkin hükmü saklı, teyid edilmiştir. Asya kıyısından üç milden az bir uzaklıkta bulunan adaların, anlaşma aksine bir hüküm olunmadıkça Türk egemenliği altında kalacağı hükme bağlanmıştır.⁵⁵

Yunanistan, bu madde 12'den anıyıyor: Türkiye'nin egemen olduğu adaları bu maddede ismen sayılan Bozcaada, Gökçeada ve Tav an Adaları ile Asya kıyılarına üç milden yakın olan adalardır. Türkiye ise, gerek 6., gerek 12. maddelerde sözü edilen üç mil ilkesi, Türkiye'nin üç milin dışında bulunan ve egemen olduğu adaları, adacık ve kayalıkların başka ülkelere devredilmesini anlamına gelmiyor. Üç milin dışındakilerin egemenliği konusunda bir düzenleme yoktur. Eğer anlaşma böyle bir niyet olsaydı. Türk karasuları dışında kalan adalar nasıl yazıldıysa adaları, adacık ve kayalıklar da aynı şekilde tek tek yazılırdı.⁵⁶

Bunlara ilaveten, Osmanlı Devleti'nin önceden kabul etmediği ama Lozan Barış Antlaşmasını imzaladığında artık kabul ettiği varsayılan Altı Büyük Devletin Kararıyla Yunanistan'a devredilmesi öngörülen adalar vardır. Bu Karara göre, Gökçeada, Bozcaada ve Meis Adaları Türkiye'ye iade edilmiştir.

2.2.2. Lozan Barış Antlaşması 15. Maddesi

Lozan Barış Antlaşması'nın 15.maddesi ve bu maddeyi tamamlayıcı nitelikteki 16. maddesi ile adalardaki italyan işgali sonradırılmıştır. Lozan Barış Antlaşması ile Menteşe Adaları bölgesinde Türkiye ile italya arasındaki sınır tespit edilmiştir.

⁵⁵ Mehmet Saka, "Ege Denzinde Türk Hakları", Dergah Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1974, s.90

⁵⁶ Başaran, a.g.e., s.53-84-89

bu madde Türk Hakimiyetindeki Oniki Adaları'nın talya'ya devredilmesi düzenleyen bir maddedir. Bu maddeye göre:

*"Türkiye, ... bugünkü durumda talya'nın i gali altında bulunan stanbulya, Rodos, Herke, Kerpe, Ka ot, leki, ncirli, Kelemez, Leryoz, Batnoz, Lipso, Sömbeki, stanköy adaları ile bunlara ba lı adacıklar ve Meis adası" üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından talya lehine vazgeçmi tir.*⁵⁷

Lozan Barı Andla ması'nın 15.maddesi, ismen belirtilen 13 ada ile birlikte bunlara i levsel olarak ba lı olan adacıklarında egemenliklerin devredilmesi öngörölmü tür. Bu bölgede egemenlik devrine konu olan ve ismen sayılan 13 adadan ba ka çok sayıda müstakil ada ile bunlara tabi adacık ve kayalıklar bulunmaktadır. E ek Adası, Mandiraki veya Nergiscik, Bulamaç, Keçi veya Kapari, Koçbaba, Ardıçık veya Zenari, Kendiros, Kandilli, Kızkarde ler, Sirina, Üç Adalar, Safran Adaları ve stikida Adaları egemenlik devrine konu olmayan belli ba lı adalar arasında sayılabilir.⁵⁸

Madde 15'te ismen sayılarak devredilen bu adalar, ayrıca Lozan Barı Andla ması'nın bir parçası olan 2 numaralı haritada altları çizilerek gösterilmi tir. Buna kar ılık, ismen sayılarak devredilen adalara "ba lı" olarak devredilen adacıkların durumu çok açık de ildir; Lozan Barı Andla ması'nda bu sözcü ün ne anlama geldi i belirtilmemi tir. Yunanistan ba lı sözcü ünün ne anlama geldi ini de erlendirirken yalın bir ifade ile 28 Aralık 1932 metnini esas almaktadır. Buna kar ılık, Türkiye'nin bu konudaki de erlendirmeleri derinlik göstermektedir.⁵⁹ Bu görü lere ili kin tezler, çalı manın bir sonraki bölümünde ayrıntılı incelenecektir.

⁵⁷ Meray Seha, **Lozan Barı Konferansı : Tutanaklar, Belgeler, Tk. I, C. 1, Ankara, 1973**, s. 106;

⁵⁸ Kurumahmut, "Ege'de Egemenli i.... s.32

⁵⁹ Ba eren, a.g.e., s.56

2.2.3. Lozan Barı Andla ması 16.Maddesi

Türkiye, i bu andla mada belirlenen sınırlar dı ında bulunan topraklar üzerindeki ya da bu topraklara ili kin olarak, her türlü haklarıyla sıfatlarından ve egemenli i i bu andla mada tanınmı ba ka bütün öteki adalar üzerindeki her türlü haklarından ve sıfatlarından vazgeçmi oldu unu bildirir.⁶⁰

Anla manın 16. maddesinde Türkiye'nin anla mada belirlenen toprakları ve adaları dı ında bulunan adalardaki tüm hak ve sıfatlarından vazgeçti ini açıkladı ı belirtilmektedir:

*"Türkiye ... egemenli i i bu Antla mada tanınmı adalardan ba ka bütün öteki adalar üzerindeki her türlü haklarından ve sıfatlarından vazgeçmi oldu unu bildirir; ... bu adaların gelece i, ilgililerce düzenlenmi tir yada düzenlenecektir."*⁶¹

Türkiye 16.maddenin ilk ekline itiraz etmi tir. Neticede bu düzenleme de i tirilip son eklini alana kadar Lozan Barı Konferansı'nda çetin tartışmalara yol açmı ve hatta görüşmelerin kesilmesine neden olmu tur. Böylece Türkiye'nin Ege Adaları'nın gelece ine ili kin haklarını gasp eden hükmün tasarıdan çıkarılması sa lanmı ve 16.madde bugünkü halini almı tur.

Türkiye, Lozan Barı andla ması'nın yürürlü e girmesinden sonra, 16.maddede sözü edilen ilgililerden biri, daha do ru ifade ile birinci öncelikli devlet olarak, egemenli ini devretti i Ege Adaları'nın gelece i konusunda söz hakkına sahip olaca ını saklı tutuyor olmu tur.⁶²

⁶⁰ İ ıklar, a.g.e. s.241

⁶¹ Meray, a.g.e., s.103

⁶² İ ıklar, a.g.e., s.242

Yunanistan, bu maddeye dayanarak Kardak Kayalıkları dahil Lozan Barı Antla ması'nda somut bir ekilde belirtilmeyen ada, adacık ve kayalıkların egemenli inin Lozan'da açıkça Türkiye'ye verilmedi ini iddia etmektedir. Türkiye'ye göre ise söz konusu maddede adalardan bahsedilmekte ancak kayalık ve adacıklardan bahsedilmemektedir. Bu nedenle bu kayalık ve adacıklardaki haklardan vazgeçilmemi tir. Yine bu farklı tezler çalı mamızın ilerleyen bölümlerinde detaylarıyla incelenecektir.

2.2.4. 4 Ocak 1932 Tarihli Türk- talyan Ankara Sözle mesi ile 28 Aralık 1932 Tarihli Türk- talyan Mutabakat Zaptı

Lozan Barı Andla ması'nın Ege Adaları'nın Egemenlik devirlerini düzenleyen maddeleri yalnızca 12 ile 15.maddelerden olu maktadır. Lozan'ın 6.maddesinin ikinci fıkrası, egemenlik devrini düzenleyen icrai nitelikte bir madde olmayıp soyut bir hükümdür.⁶³ 6. maddenin soyut 3 mil ilkesi 12.maddenin son cümlesi Asya sahiline uygulanırken “herhangi bir itiraz olmadı ı sürece” ifadesine yer verilmesi, di er taraftan 15.madde ile ismen sayılarak devredilirken Meis'e tabi adacıkların egemenlik devrinin dı nda tutulmu tur.

talyan Hükümeti, 15.madde hükmünü geni leterek ve 12.maddenin son cümlesindeki “herhangi bir itiraz olmadı ı sürece” ibaresine dayanarak, Asya sahilinde 3 milden az mesafede bulunan çok sayıda ada ve adacık üzerinde de egemenlik ideasında bulunmu tur. talya'nın bu ideası Türk Hükümeti tarafından kabul edilmeyince, bölgedeki ada ve adacıklar üzerindeki uyu mazlık resmen ortaya çıkmı tır.⁶⁴ Yapılan görüşmeler sonucunda taraflar, Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'na (USAD) bir Tahkimname ile müracaat ederek Anadolu Kıyıları ile Meis Adası arasında yer alan ismen sayılı 22 adet

⁶³ Kurumahmut ve Ba eren, a.g.e., s.62

⁶⁴ Kubilay E.Kamacı, “Türkiye ile Yunanistan Arasında Ege Denizi'nde Uluslar arası Hukuktan Kaynaklanan Sorunların Türkiye'nin AB'ne Giri Sürecine Etkisi”, Genel Kurmay Ba kanlı ı, Harp Akademileri Komutanlı ı, Stratejik Ara tırmalar Enstitüsü Müdürlü ü, Yüksek Lisans Tezi, stanbul, 2006, s.14

ada, adacık ve kayalık ile Bodrum Körfezi kar ısındaki Kara Ada'nın Türkiye'ye mi, yoksa talya'ya mı ait oldu unu tespit etmesini istemi lerdir.⁶⁵

Tahkimnamenin imzalanmasından sonra uyu mazlık bir taraftan Adalet Divanı'na sevk edilirken, di er taraftan Türk ve talyan Hükümetleri arasında sorunun ikili müzakerelerle çözümlenmesi için görü meler devam etmi tir. Bu maksatla bir Türk- talyan Karma Komisyonu te kil edilmi ve komisyon 18 Haziran 1931'de Ankara'da toplanmı tır. Bir günlük çalı manın sonunda komisyon, iki devlet arasındaki ihtilafın çözümüne ili kin bir zabıtname hazırlamı ve bu zabıtnameye esas olan bir sözleşme 1 Ocak 1932 Tarihinde Ankara'da imzalanmı tır.⁶⁶

Bu Sözle menin 1. Maddesi hükmüne göre;

" talya Hükümeti a a ıda yazılı adacıklar üzerinde Türkiye'nin egemenli ini tanır: Volo (Çatal Ada), Ochendra (Uvendire), Fournachia (Furmakya), Kato Volo (Katovolo), Prasouid (Pra udi), (Katavolo Adasının Güney Do usunda) ve Tchallota, Pighi, Nissi - Tis Pighi, Recif Agrecelia, Prousseclisse (Kaya), pano Makri, Kato Makri (Kayalıklarla birlikte) Marthi, Roccie Voutzaky (Rocci Vutchaki) Dacia (Dasya), Nissi-Tis-Dacia, Prassoudi (Dasyanın Kuzeyinde) Alimenterya (Alimentaria), Caravola (Karavola) Adacıkları"

Sözle menin 2. Maddesine göre

"Bodrum Körfezindeki Kara Ada da Türkiye'nin olacaktır."

Madde 3; "Buna kar ılık, Türkiye Hükümeti, merkezi kastellerizo Kenti kilisesinin kubbesi ve yarı kutru ve bu merkez ile San Stephano Burnu (Pointe du Vent) arasındaki uzaklık olan bir daire ile çevrilecek bölge içinde bulunan Psoradia, Polyphados, St. Georges (Güneyde St. Georges, Kuzeyde Agrielaia diye adlandırılan ve 236 sayılı ngiliz haritasında gösterilen iki ada), Psomi (Strongyle, 236 sayılı ngiliz haritası), Cutsumbora (Kutsumboras), (Kayalıklar), Mavro Poinaki

⁶⁵ Ba eren, a.g.e., s.58-59

⁶⁶ Kurumahmut, "Ege'de Egemenli i..." s.103-109

*(Mavro Poinchi), Mavro Poinis (Mavro Poini) adacıkları üzerinde talya egemenli ini tanr*⁶⁷

Taraflar, 4 Ocak 1932 Sözle mesi'ni imzaladıkları gün aralarında gerçekte tirdikleri bir mektup de i imi ile, Türk- talyan deniz sınırının iki taraf arasında hiç bir tartı ma konusu olmayan geri kalan kısmının çizilmesi için hükümetlerine bir Türk- talyan teknisyenler toplantısının gerçekte tirilmesini önermek için hazırlık yapmı lardır.⁶⁸

Türk ve talyan heyetleri 28 Aralık 1932'de bir araya gelerek Kardak kayalıklarının da bulundu u bölge ile ilgili bir metin olu turdular ama bu Mutabakat Zaptı hiç bir zaman bir sözle meye dönü memi tir. Yunanistan ise aksini savunmakta, ve i bu metnin uluslararası antla ma yada 4 Ocak 1932 Tarihli Türk- talyan Ankara Sözle mesi'nin bir eki oldu unu iddia etmekte. Oysa Türkiye'ye göre bu metin ne antla ma ne de söz konusu Sözle mesi'nin bir ekidir.⁶⁹

Buna göre, 28 Aralık 1932 metnini imzalayan Türk Temsilcilerinin usulüne göre düzenlenmi yetki belgeleri bulunmamaktadır. Bu metin devletlerin andla malarla ba lanma iradelerini ortaya koydukları onay i lemine konu olmamı tır. Ayrıca hazırlandı ı dönemde yürürlükte olan Milletler Cemiyeti Misakı md.18'de herhangi bir üye devletin yaptı ı bir uluslararası andla manın geçerli olabilmesi için Milletler Cemiyeti Sekreterli i tarafından tescil edilmesi ve yayınlaması öngörölmü ken bu metin söz konusu i lemlerden geçmemi tir.⁷⁰

⁶⁷ <http://www.turkishgreek.org/egemenli.htm>. Eri im: 30.10.2009

⁶⁸ Kamalov, a.g.e. s.29

⁶⁹ Faruk Sönmezo lu, "Türkiye-Yunanistan li kileri ve Büyük Güçler, Kıbrıs, Ege ve Di er Sorunlar", Der Yayınları, stanbul, 2000, s.336

⁷⁰ Ba eren, a.g.e., s.60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EGE DENİZİNDE ULUSLAR ARASI DENİZ HUKUKU UYARINCA UYU MAZLIKLAR

3.1. EGE ADALARI'NIN ASKERDEN ARINDIRILMI STATÜSÜ

Dünyada bazı toprak ve adaların coğrafi konumları gerekleriyle üzerlerinde yaşayan halkların istekleri birbirleriyle uyumamaktadır. Coğrafi konumunu öne alıp bir toprak veya adayı yakınındaki ülkeye bırakarsanız üzerinde yaşayan halk bu bırakılmayı kabul etmez ise uyumsuzluk, hatta çatışma çıkar, barış bozulur. Bir toprak ve adayı üzerinde yaşayan halk istiyor diye bu halkın istediği ülkeye bırakarsanız bu sefer bırakılma, yakınındaki ülkenin güvenliğini tehlikeye sokarsa bu ülke karışma çıkar, gene uyumsuzluk çatışma olur. Bu gibi durumlarda denge için halkın isteği kabul edilir, fakat toprak veya ada yakınındaki ülkenin güvenliğini tehlikeye sokmayacak bir statüye konur. Söz konusu toprak ve ada asker ve silahtan arındırılır.⁷¹

Çalışmamızın önceki bölümlerinde incelediğimiz gibi Doğu Ege adalarının silahsızlandırılmasıyla ilgili veriler ilk kez 1923 Lozan Barış Andlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Lozan Andlaşması ile Oniki Adalar adaları, Ege'nin güneyinde kalan, doğu Ege'nin güneyinde kalanlar tayfa'ya bırakılmıştır. Kuzeyde kalanlar, Sakız, Sisam ve Midilli gibi adalar da Yunanistan'a bırakılmıştır.

Lozan Barış Andlaşması'nın 12. maddesi doğu Ege adalarının ilke olarak silahtan, askerden arındırılmasını öngörmüştür. Bu ilkeyi koyduktan sonra 13. maddesi Sakız, Sisam, Midilli gibi büyük adalar ve o civardaki diğer bazı adalarla ilgili olarak, "merkezi doğu Ege adaları" dediğimiz adaların silahsızlanmasına ilişkin özel düzenlemelere girmiştir. Bu düzenlemeler; "Sadece güvenlik güçleri bulunduracak, bunlar hafif silahlar taşıyacaklar, sayısı sınırlandırılacaktır"⁷²

⁷¹ Bilge, a.g.e., s.244

⁷² Hüseyin Pazarıcı, "Ege Sorunları", AÜ.T TE Atatürk Yolu Dergisi, S.33-34, 2004, ss.167-215, s.173

Türkiye, 1936 yılında, Milletler Cemiyeti'ne başvuruda bulunarak, Akdeniz'deki mevcut denizcilikleri gündeme getirmiş ve günün koşullarına uymadığı gerekçesiyle Boğazları askersizleştiren ve geçişini MC denetimine bırakan Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin denizciliklerini talep etmiştir.⁷³ Montreux'da toplanan konferansta, 20 Temmuz 1936 tarihinde, Boğazları Ankara'nın denetimine bırakan ve yeniden silahlandırılmasına olanak veren Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır. Söz konusu sözleşme, Boğaz ölü Adaları konusunda Yunanistan'ın egemenliği altında bulunan Limni ve Semadirek'e yer vermemiştir.⁷⁴

Talya'nın egemenliği altındaki Oniki Adalar, İkinci Dünya Savaşı sonunda yenik düşen talya ile müttefik devletler arasında 10ubat 1947 tarihinde imzalanan Paris Barış Antlaşması sonucunda Yunanistan'ın egemenliğine bırakılmıştır.

Türkiye'nin taraf olmadığı bu antlaşmanın 14. maddesiyle, bu adaların askerden arındırılması statüsünün devam edeceğini belirtilerek, askersizleştirilmenin tanınması yapılmıştır.⁷⁵ Yunanistan 1960'lı yıllara kadar Doğu Ege Adaları'nın askerden arındırılması statüsüne uymuş ve bu konuda Türkiye ile sorun yaşamamıştır. Yunanistan'ın 1960'lı yıllarda Doğu Ege adalarının antlaşmalarla saptanmış statüsü denizcilik ve fiili durum yaratmak için sistemli bir çaba göstermeye başlamıştır.⁷⁶ Ege'deki tarihsel hak ve çıkar dengesine bütünüyle ters düşen bu davranışın Türkiye tarafından kabulüne olanak bulunmadığı açıktır. Yunanistan bu uyuşmazlıkta uzak tavrına NATO'yu da dahil etmeye çalışmaktadır. Limni Adasını, Ege'deki NATO tatbikatına katılmasına, böylelikle adanın silahlanmasına zemin hazırlaması planlanmaktadır.⁷⁷

⁷³ Fuat Aksu, 'Türk-Yunan Denizcilikleri' SAMEK yayınları Ankara 2001a.g.e., s.86

⁷⁴ Pazarıcı, a.g.e., s.82

⁷⁵ İsmail Kültür, 'Türk Deniz Politikasında Ege Sorunu, 2.Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s.256

⁷⁶ Birol, a.g.e., s.104

⁷⁷ İsmail Gürel, 'Tarihsel Boyut içinde Türk-Yunan Denizcilikleri 1821-1993, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993, s.71

Yunanistan'a göre Türkiye ile Yunanistan, BM ve NATO sistemi içerisinde yer aldığı için adaların silahlandırılmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Oysa ortak güvenlik sistemine üye olunması, adaların silahlandırılması gibi bir mecburiyeti beraberinde getirmemektedir. Bunun yanı sıra, NATO'ya üye olurken Yunanistan, ittifakı kuran antlaşmanın 8. maddesiyle Türkiye'ye karşı üstlendiği yükümlülüklerin sürece ini de kabul etmiştir.⁷⁸

Bu siyaset NATO'nun da arka çıkmasıyla Limni Adası gibi bir ada bakımından bir kez başarıya ulaşabilirse, diğer adaların askersizleştirme statüsünün varlık nedeninin de kendiliğinden kalkacağı hesaplanmaktadır. Türkiye için buradaki tek sorun ülke güvenliğinin korunması durumu değildir. Adaların askersizleştirilmesi yükümünden kurtulmak için “doğrudan tehdit edilen devlet” görüntüsü vermek isteyen Yunanistan, bu yolla Ege'deki deniz sorunlarının da çıkarları doğrultusunda düzenlenmesini sağlayacak bir hukuki ortamın hazırlanmış içindedir.⁷⁹

Türkiye, bu durumu ilk olarak 1964'te Yunanistan'ın dikkatine sunmuş ve 29 Haziran 1964 tarihinde bir nota vererek Rodos ve Stanköy'de yapıldığı saptanan tahkimata, antlaşmalara uyularak son verilmesi istemiştir. Yunanistan ise, 01 Temmuz 1964 tarihindeki cevabi notasında antlaşmalara uymunu ve söz konusu adalarda tahkimat yapılmasını kabul etmemiştir.

Türkiye'nin 1969 yılı Nisan ayında Limni'deki silahlanma faaliyetleriyle ilgili olarak verdiği notaya, Yunanistan ilk kez, Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin kendisine silahlandırma hakkı tanıdığını öne sürmüştür.

⁷⁸ Gürel, a.g.e., s.69-70

⁷⁹ Toluner, a.g.e., s.2

Limmi Adası'nın hukuki statüsü konusunda Türk ve Yunan görüşleri öz olarak şöyledir: Yunan görüşüne göre, Limmi Adasının 1923 tarihli Lozan Boğazlar Rejimine dair Konvansiyon'da öngörülen askersizleştirme rejimi, bu anlamın "yerine koymak" üzere akdedilen 1936 tarihli Montreux Boğazlar Rejimine dair Konvansiyon ile kaldırılmıştır. Türk görüşüne göre ise, 1936 tarihli Montreux Konvansiyonu'na rağmen, askersizleştirme rejimi hukuken geçerliliğini korur.⁸⁰

1974 Kıbrıs Harekati'ndan sonra adaların silahlandırılmasına hız veren Yunanistan, buna gerekçe olarak Montrö'nün yanı sıra, "Ege'deki Türk tehdidi"ne karşı "mevzu savunma" hakkını göstermiştir. Bir başka deyişle, bu durum Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51.maddesinde yer alan "mevzu müdafaa hakkı" anlayışına uygundur.⁸¹

Saldırıya uğrayan ya da saldırı tehdidinde maruz kalan devletlere Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın 51. maddesi gereğince verilen "mevzu müdafaa hakkı"nın kullandığını öne süren Yunanistan, Türkiye'nin Ege Ordusu'nu (4. Ordu) kurmasının kendi açısından bir tehdit unsuru olduğunu iddia etmiştir. Türkiye, 1975 yılında NATO'ya bağlı bulunmayan Ege Ordusu'nu oluşturmuştur. Bu orduyu da Anadolu kıyılarında Yunan adalarına doğru konuşlandırmıştır. Oysa Türkiye'nin silahlı kuvvetlerini ülke toprakların herhangi bir yerinde konuşlandırılmasını engelleyen bir kısıtlama olmadığı gibi Ege Ordusu da Yunanistan'ın adaları silahlandırma çabalarından önce kurulmuştur.⁸²

Aslında Yunanistan'ın bu konudaki temel tezi, NATO ve Varsova Paktı'nın oluşmasıyla, Soğuk Savaş dönemi faktörleri çerçevesinde "korumaların de i t i i" (rebus sic stantibus) eklindedir. Ancak, bu kuralın uygulanması için gerekli, iki ülke ilikilerinde köklü bir de i t i k l i in ya andı nı söylemek zordur. Öte yandan, iki ülkenin de NATO'ya katılması, dostane ilikiler kurmalarını ve örgütün birbirlerine

⁸⁰ Toluner, a.g.e., s.3

⁸¹ Sönmezolu, a.g.e., s.338

⁸² Kut, a.g.e., s.258

yönelik hükümlerini kabul etmelerini gerektirmektedir. Bu gelişmeler kapsamında, makul olan Yunanistan'ın adaları silahlandırması değil, tam aksine bir harekettir.⁸³

PASOK'un 1981 yılında iktidar olmasıyla birlikte Yunanistan, Doğu Ege Adaları'nın silahlandırılmasına ayrı bir önem vermiştir. Bu çerçevede, Limni Adası'nın, "NATO savunma hattı projesine dahil edilmesi" kavramı gibi muğlak taktiklere başvurarak, Adaları'nın silahlı halinin NATO'ya tescil ettirilmesini amaçlamış ve bu maksatla, defalarca Limni'deki askeri tesisleri ve kuvvetlerini NATO'nun hizmetine tahsis ettiğini açıklamıştır. Limni'nin, Ege'de yapılacak NATO tatbikatlarına dahil edilmemesi halinde de tatbikatlara katılmayacağını duyurmuştur.⁸⁴

3.1.1. Doğu Ege (Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya) Adalarının Silahsızlandırılması Statüsü ve Kapsamı

Doğu Ege Adaları'nın silahsızlandırılmasına esas teşkil eden hüküm Lozan Antlaşması'nın 12.maddesidir. 12. madde ise, Altı büyük Devletin 13/14 Şubat 1914 tarihli "Gökçeada, Bozcaada ve Meis Adalarının tahkim edilmeyecekleri kara ve deniz herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır" kararına atıfta bulunmaktadır. Bu ekinde silahsızlandırma statüsünü düzenleyen hüküm 12.maddedir. Lozan Barış Antlaşması'nın 13., Lozan Barış Antlaşması'na ek Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin 4.ve 6. maddeleri ise silahsızlandırma statüsünün içeriğini düzenlemiştir.⁸⁵

Lozan Antlaşması'nın 13. maddesi şu şekildedir.; "Barışın sürekli olmasını sağlamak amacıyla, Yunan Hükümeti, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarında, aşağıdaki tedbirlere uymayı yükümlenir.

1. Bu adalarda hiçbir deniz üssü kurulmayacak, hiçbir istihkâm yapılmayacaktır.

⁸³ Pazarcı, "Doğu Ege....", s.120-121

⁸⁴ Bora Ünal, 'Türkiye-Yunan ilişkilerinde Temel Sorunlar 1999 Yumurtama Dönemi' Atılım Üniv.SBE Yüksek Lisans tezi Ankara 2007 a.g.e., s.134

⁸⁵ Çomak, a.g.e., s.120-121

2. Yunan askerî uçaklarının Anadolu kıyısı toprakları üstünde uçmaları yasak olacaktır. Buna karşılıklı, Türk Hükümeti de askerî uçaklarının bu adalar üstünde uçmaları yasak olacaktır.
3. Bu adalarda Yunan askerî kuvvetleri, askerlik hizmetine çağrılmı ve buldukları yerde e itilebilecek normal asker sayısından çok olmayacağı gibi, jandarma ve polis kuvvetleri de bütün Yunan ülkesindeki jandarma ve polis kuvvetlerine orantılı bir sayıda kalacaktır.”⁸⁶

Md.13/1’de yer alan “*adalarda hiçbir deniz üssü kurulmaması ve hiçbir tahkim yapılmaması*” ile adaların silahsızlandırılmasındaki amaç üpheye yer vermeyecek şekilde ortaya konmu tur. Silahsızlandırılmı statü, “Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı saldırgan nitelikte hazırlıklara kalkışmasını önlemek” için tesis edilmi tir.⁸⁷

3.1.2. Bo azönü Adaları’nın Silahsızlandırılmı Statüsü ve Kapsamı ve Tartı malar

Mente e Adaları dı nda kalan Do u Ege Adaları’nın (Bo azönü Adaları ve Saruhan Adaları) bugünkü hukuki statüsünü düzenleyen temel belge, yine Lozan Barı Andlaşması’nın 12.maddesi ile bu maddenin ayrılmaz parçası olan Altı Büyük Devlet kararıdır.⁸⁸ 24 Temmuz 1924 tarihinde imzalanarak Lozan Barı Andlaşması’na ek olarak ilave edilen Lozan Bo azlar Sözleşmesi’nin dört ve altıncı maddeleri, Bo azönü Adaları’nın (Limni, Semadirek, Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları) askersizleştirilmı statüsünü bir kez daha belirtmektedir.

⁸⁶ Ergun Mengi, *Ege’deki Türk-Yunan Sorunlarının, Uluslar arası Hukuk Bakımından ncelenmesi, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008, s.57*

⁸⁷ Ba eren, a.g.e., s.81

⁸⁸ Kurumahmut, “Ege’de Temel...”, s.29

Daha önce de de indi imiz gibi 1923 Lozan Anla ması ve buna ba lı Lozan Bo azlar Sözle mesi'nin 4. ve 6. maddeleri uyarınca yapılan düzenlemelerle Limni, Semadirek, mroz, Bozcaada ve Tav an adaları askerden arındırılmı bir statüde bulundurulmalıdır. Türkiye aradan geçen zaman zarfında ko ullaharın de i ti i ve geçmi te varılan anla manın günün ko ullaharına uygun olmadı ı gerekçesiyle 1936 yılında Montrö'de yeni bir Bo azlar Sözle mesi'nin imzalanmasını sa lamı tır. Bu sayede Türkiye güvenlik gereksinimlerini yerine getirmek maksadı ile Bo azlar bölgesini yeniden silahlandırabilmektedir ancak; yeni sözle me ile Yunanistan'a ba lı olan adalar için bir de i iklik öngörülmemi tir.⁸⁹ Yunanistan ise bu durum de i ikli ini kendisine ait olan adalar için de geçerli oldu unu kabul ederek, Limni ve Semadirek adalarını silahlandırma hakkına sahip oldu u görü ünü benimsemi tir.⁹⁰

Oysa Lozan'ın 12.maddesindeki statü Yunanistan'a bir ülkesel egemenlik sınırlaması getirirken, Türkiye'ye egemenli in devri kar ılı nda kazanılmı bir hak sa lamaktadır. Bu nedenle Bo azönü Adaları'ndan Semadirek, Limni ve Bozcaada için kabul edilen silahsızlandırılmı statüsünün de i tirilmesi veya sona erdirilmesi ancak Lozan Barı Andla ması'na taraf olan devletlerin açık rızasıyla gerçekleşilebilir. Bu yönde bir irade beyanı taraf devletlerce bugüne kadar yapılmamı tır. Anılan adaların silahsızlandırılmı statüsü tarafların anla ması dı nda objektif esaslara dayanılarak da sona erdirilemez.⁹¹

Öte yandan, Türkiye'nin adalar üzerindeki egemenlik haklarından vazgeçmesi kar ılı nda kabul edilmi olan askersizle tirme yükümünün, sonraki tarihli andla ma ile ortadan kalktı nı iddia edebilmek için, açık bir sonraki tarihli bir andla ma hükmüne gerek vardır.

⁸⁹ Gürel, a.g.e., s.68

⁹⁰ Sönmezolu, a.g.e., 337

⁹¹ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.29

Milletlerarası Adalet Divanı'nın andla maların yorumlarıyla ilgili içtihatlarını de erlendirdi i bir yazısında ünlü hukukçu Fitzmaurice, bu kuralı bu içtihatlara dayanarak öyle ifade ediyor: *Andla ma metninde açıkça belirtilmi se, belirli hak, borç ve bunlarla ilgili istisnaların andla mada örtülü olarak öngöröldü ü varsayılmaz; me er ki, bunun andla ma metninde kullanılmı olan ifadenin, yalnız muhtemel de il, zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıktı ı do rulanabilsin. 1936 tarihli Montreux Konvasiyonunda ise böyle bir hüküm yoktur.*⁹²

3.1.3. Oniki Adalar

Oniki Adalar Altı Büyük Devletin 13/14 ubat 1914 tarihli kararı ile talya'nın zilyetli ine bırakılmı tır. 1912 U i Anla ması gere ince Osmanlı Devleti'nin egemenli inde olan adalarda talya “de – facto” durum yaratmı ve adalardaki i galini sürdürmü tür.⁹³

Oniki Adaların Yunanistan'ın egemenli ine bırakılmasını düzenleyen ise 1947 Paris Barı Andla ması'dır. “Türkiye'nin tarafı bulunmadı ı 1947 Paris Barı Andla masının 14.maddesi ile XIII. Eki uyarınca Oniki Adaların en ileri biçimde askerden arındırılması öngörülmektedir. Bu adalarda her türlü askeri üs, tesis ve tahkimat yasaklanmakla kalmamakta, ayrıca askeri e itim ve silah üretimi de yasaklanmaktadır.⁹⁴ Bu tanım ise öyle yapılmı tır;

“ *bu antla ma amacıyla ‘askerden arındırılma’ ve ‘askerden arındırılmı ’ terimleri ile iki ülke üzerindeki ilgili karasularındaki, bütün deniz, kara ya da hava tesisleri ve istahkamları ile kara, deniz ya da hava yapay engellerinin silahlarının, kara, deniz ya da hava birliklerinin üsleri kullanmasının ya da bu birliklerce süreli ya da geçici olarak kalınmasının her türlü askeri e itimin ve sava malzemesi üretiminin yasaklanması biçiminde anla ılması gerekmektedir. Bu yasaklama sınırlı sayıda içe yönelik görevleri yerine getirecek ve bir tek ki i tarafından taınabilen ve*

⁹² Toluner, a.g.e., s.15

⁹³ Çomak, a.g.e., s. 121

⁹⁴ Hayta, a.g.e., s.331

kullanılabilen silahlarla donatılmış iç güvenlik personeli ile bunlar için gerekli askeri e itimi içermektedir.”⁹⁵

Yukarıda belirtildi i gibi, "askerden arındırılma" ve "askerden arındırılmış " terimleri açıklanmış ve Yunanistan kendisine devredilen adaların silahlandırıldığı nda açıkça i bu Antlaşma'nın hükümlerini ihlal etmektedir. Yunanistan, bu davranış larını haklı kılmak amacıyla, kendine özgü tezlerini ileri sürmekte ve savunmaktadır.

Yunanistan'a göre, Türkiye bu 1947 Paris Barış Antlaşması'na taraf olmadı ndan, Yunan devletine karşı herhangi bir itirazda bulunamaz. Oysa, bu Antlaşma uluslararası resmi bir belge olarak, Uluslararası Hukuk açısından kapsamı altında kalan her bölgedeki devletin ilgili taraflarından antlaşmanın do uran hukuki durumlarının ve hükümlerin yerine getirilmesinin istemesine uygun zemin yaratmaktadır. Ayrıca, Lozan Barış Antlaşması'nın 16. maddesinde bu adaların gelecekteki statüleri hakkında Türkiye'nin de çıkarı bulundu u belirtilmiştir.⁹⁶

Yunanistan'ın savundu u tezlerinden bir di eri ise, Lozan ve Paris Barış Antlaşmaları'nın imzalanmasından bu yana “ko ulla rın de i ti i” ve bu antlaşmaların getirdi i ko ulla rın geçersiz sayılması gerekti i dir.¹²¹ Türkiye ve Yunanistan dü man de il dost ve mütefik devletleridir. kisi de BM ve NATO üyeleri oldukları için, Yunanistan, Türkiye için bir tehdit olu turmamaktadır. Türkiye için ise, "ko ulla r de i mi tir" (rebus sic stantibus) kuralının uygulanması için gereken köklü bir de i iklik gerçekleşmi de ildir. Ayrıca, Türkiye ile Yunanistan arasında artık dü manlık olmadı na göre, Yunanistan'ın Adaları silahlandırmasına ihtiyacı olmaması gerek. Ve e er Yunanistan gerçekten bir dost olarak davransaydı bir di er tezini ileri sürmezdi.⁹⁷

⁹⁵ <http://turkishgreek.org/1947.htm>, Eri şim:11.12.2009

⁹⁶ Kamalov, a.g.e., s.51

⁹⁷ Ba ıren, a.g.e., s.104-105

Türkiye 1947 tarihli Andla mayaya taraf olmamakla beraber, Andla madaki askersizle tirme, Türkiye'nin güvenli i göz önünde bulundurularak kabul edilmi tir. Bu noktadan hareketle, Türkiye, askersizle tirilme hükmünün ihlalini ileri sürebilir. Çünkü yararına kabul edilmi bir hükümden hukuken korunmu bir menfaati vardır.⁹⁸

Türkiye'nin bu konudaki kısaca tezi 1947 Paris Barı Antla ması ile gerçekle en söz konusu adaların silahsızlandırılması bölge devletleri için objektif bir statü olu turmaktadır. Lozan Barı Antla ması ve Paris Barı Antla ması hala geçerli ve geçerlili i tartışılmazdır. Yunanistan'ın söz konusu adalarla ilgili silahlandırma hakkı için kullandı ı me ru müdafaa hakkı uluslararası hukuka göre ancak fiili bir saldırı durumunda geçerlidir. Bu nedenle bir tehdit bu hakkı do urmaz. Zaten, Ege Ordusunun Yunanistan'ın adaları silahlandırmaya ba ladıktan sonra kuruldu unu ve bir e itim ordusu oldu unu unutmamak gerekir. Ayrıca, Türkiye'nin Yunanistan'a herhangi bir silahlı saldırı gerçekle memi tir.

Yine, Oniki Adaların silahsızlandırmak ko ulu ile talya'dan Yunanistan'a devredilmesini öngören Paris Andla ması objektif statü yaratan bir andla madır. Paris Andla ması'nın silahsızlandırmayı öngören 14.maddesinin 2.fıkrası; Türkiye'nin güvenli i esas alındı ı için andla mada hüküm olarak düzenlenmi tir. Paris Andla ması'nın bu düzenleme sebebi Lozan Andla ması'nın 12. ve 13.maddeleri ile uyum sa lamakta ve Türkiye'nin güvenli i Lozan ve Paris Andla ması ile bütünlük yaratılmak suretiyle tesis edilmektedir. Bu ekliyle Bo azönü, Do u Ege ve Oniki Adaların silahsızlandırılmı statüleri her iki andla mada ayrı düzenlense bile hukukile tirilmi bulunmaktadır. Ayrıca, Lozan Andla ması'nın 16.maddesi bu adaların gelece inin Altı Büyük Devlerin ileride yapaca ı Andla ma ile belirlenece ini öngörmü tür. Bu hüküm ile Lozan Andla ması bir yerde Paris Andla masına atıf yapmakta, atıf yapılan Paris Andla ması da 14/2 maddesi ile silahsızlandırmayı düzenlemektedir.⁹⁹

⁹⁸ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.31-32

⁹⁹ Çomak, a.g.e., s.122

3.2. KARA SULARI SORUNU

3.2.1. Karasuları Sınırlarının Tespiti

Devletin deniz ülkesi, coğrafî bakımdan bir bütün olan denizin kıyıya bitişik bir kesimidir. Devletin ülkesinin bir kısmını meydana getiren deniz kesimi ile bunun ötesinde kalan deniz kesimleri farklı hukukî rejimlere tâbidirler. Deniz, önce ülkenin egemenliğine tâbi deniz kesimi ile açık denizler kesimi olarak ikiye ayrılır. Ülkenin egemenliğine tâbi deniz kesimi için iki ayrı hukukî rejim öngörülmüştür. Bunlar; iç sular ve kara suları rejimleridir.¹⁰⁰ Devletin çevre sularında ki deniz çevresini oluşturan bu alanlarda uygulanacak rejim devletin milli yetkisine tabi olan, ancak ülkenin bir bölümünü oluşturmeyen deniz alanlarının hukuki rejiminden farklıdır. Hem kıyı devletinin deniz ülkesinde farklı hukuki rejimlere tabi deniz alanlarında uygulanacak hukuku belirlemek, hem de bu alanları diğer milli yetkiye tabi deniz alanlarını ayırmak için deniz ülkesinin önemli bölümünü oluşturan karasularının sınırlarını belirlemek zorunludur. Böylece karasularının iç ve dış sınırının saptanması aynı zamanda iç suların dış sınırını ortaya koyacaktır.¹⁰¹ Yani devletin iç sular alanının nerelerden oluşacağını ortaya koyacak, hem de devletin deniz ülkesinin dış sınırını belirleyecektir.

İlk görüş karasularını kıyı devletlerin deniz ülkesi sayan kavramdır. Bu kavram özel hukukla benzetme yapılarak mülkiyet anlayışı ile açıklanmaya çalışılmış, sonra ortaya egemenlik anlayışı çıkmıştır. Bu anlayışlara göre devletlerin karasuları üzerinde kullandığı yetkilerde mutlak ve sınırlı olmuştur. İkinci görüş karasularını kıyı devletinin deniz ülkesi içine katmaz. Bu görüşün dayandığı ilke deniz bütünlüğüdür. Açık denizle karasuları arasında ayırım yapmak sunidir. Bu görüş de egemenlik hakkı, kıyıları üzerinde yararlanma hakkı ve kendini koruma hakkı ile açıklanmaya çalışılmıştır.¹⁰²

¹⁰⁰ Behçet, Kurt, "Ege'de Türk Yunan İlişkilerinin Deniz Yetki Alanları Yönüyle Tartışılması ve Özel Koruma Alanları", Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları Dergisi, C:1, S:1, 2003, ss.123-143, s.123

¹⁰¹ Fatih, Sezal, "Türk Yunan İlişkileri Açısından Ege'de Karasuyu Sorunu", Dokuz Eylül Üniversitesi, ATE, Yüksek Lisans Tezi, 2007, s.41

¹⁰² Bilge, a.g.e., s.222

Uluslararası hukuk için önem arz eden bu sınırlar, ço u zaman barı andla maları ile tespit edilmektedir. Bu tespitler barı ın faktörü, güvenli in ve ba ımsızlı ın ana teminatıdır. Karasuları ile açık denizlerin birle ti i nokta, uluslar arası hukuka göre karasuları sınırır. ¹⁰³ Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı bu kavramların yanına yeni bir kavram olan münhasır ekonomik bölgenin ilâve edilmesine yol açmı tır. ¹⁰⁴ Böylelikle de Karasuları; denize kıyısı olan devletlerin kara ülkelerini çevreleyen ve duruma göre bitik bölgeye, kıta sahanlı ı ve münhasır ekonomik bölgeye veya do rudan açık denize kadar uzayan deniz kesimini belirtmek için kullanılan terim olarak da algılanmı tır.

Uluslararası deniz hukukunun ekillendirilmesinde, hukukçu ve konu üzerinde çalı maları bulunan ara tırmacıların tanımlamaya çalı tıkları karasularının ço unluk tarafından benimsenen ifadesi, 1982 Birle mi Milletler Deniz Hukuku Sözle mesi'nde yer almaktadır. Anılan sözle menin ikinci maddesine göre karasuları, “kara ülkesinin ve iç suların ve bir takımada devleti olması halinde takımada sularının öterinde, karasuları olarak tarif edilen (kıyıya) bitik bir deniz ku a ını kapsar.” fadesiyle tanımlanmaktadır. ¹⁰⁵

Uluslararası hukukun devletin deniz ülkesi için farklı iki hukuki rejim üzerinde durması, anılan deniz kesimi sınırlarının ve geni liklerinin saptanmasında bazı sorunları do urmu tur. Karasularının iç sınırı, iç sular rejiminin geçerli oldu u deniz kesimini ayıran sınırdır. Karasularının dı sınırı ise, karasuları rejiminin geçerli oldu u deniz kesimi ile açık denizler rejiminin ve açık denizlerdeki özel rejimlerin geçerli oldu u deniz kesimlerine ayrılan sınırdır. Devletin deniz ülkesi, karasularının dı sınırında sona erer. ¹⁰⁶

¹⁰³ Birol, a.g.e., s.79

¹⁰⁴ Kurt, a.g.e., s.123

¹⁰⁵ **Mustafa, Kaya, Ege Karasuları Sorunu**, Ü, DB E, Yüksek Lisans Tezi, 2000, s.3-5

¹⁰⁶ Toluner, e.g.e., s.51

3.2.1.1. Karasularının İç Sınırlarının Tespiti

Karasuları, Biti ik Bölge, Ekonomik Bölge, Kıta sahanlı ı gibi bölgelerin geni li inin ölçülmesinin ba langıç noktası, “esas hat” (ligne de base, baseline) adı verilen hayali bir çizgidir. Ölçümlerde her devlet tarafından esas alınacak ba langıç noktasının, yani iç sınırın tespitinde iki yöntem kabul edilmektedir.¹⁰⁷

Birinci yöntem uyarınca karasularının iç sınırı; kıyının, suların en çok çekildi i yer esası (normal baseline); metcezir(gelgit) olayının kuvvetli oldu u kıyılarda, kıyı devletin yararına olmak üzere önem kazanacak olan bir esastır. 1958 Karasuları Biti ik Sözle mesi'nin (KBBS) 4. ve 1982 Birle mi Milletler Deniz Hukuku Sözle mesi'nin (BMDHS) 7. maddesinde, kıyının fazla girintili çıkıntılı olması ve kıyının hemen yakınında adalar, sı lıkla veya kayalıkların olması halinde iç sınırın, kıyının uygun noktalarını birle tiren düz hatlar(straight baseling) esas alınarak belirtmektedir ki bu da ikinci yöntemi te kil etmektedir.

1985 Cenevre Sözle mesi, II. Bölümünde Düz Esas Hatlar ile ilgili hükümlere yer vermi tir. 1982 sözleşme ise, bir kaç de i iklik dı nda, Düz Esas Hatlarla ilgili 1958 sözleşmeindeki hükümleri aynen benimsemi tir. 1958 KBBS'nin 4/1 ile 1982 BMDHS 7/1 maddeleri derin bir ekilde girintili ve çıkıntılı olan kıyılarda veya kıyının hemen yakınında kıyı boyunca adaların bir saçak te kil etti i hallerde karasularının geni li inin ölçülmesi için esas itihaz edilen hattın çiziminde uygun noktaları birle tiren esas hatlar usûlünü kullanmayı hükme ba lamaktadırlar. 1958 sözleşmenin 4/2 ile 1982 sözleşmenin 7/3 maddeleri, bu tarzda çizilen esas hatların kıyının umumî istikametinden önemli bir ekilde sapmamasını ve bu hatların içinde kalan deniz sahalarının içsular rejimine tabi olması için kara parçası ile yeterli miktarda ba lantılı olmasını mecburi kılmı lardır.

108

¹⁰⁷ Birol, a.g.e., s.80

¹⁰⁸ Hakkı Aydın “Karasularının Sınırlarının Tespiti ve İç Suların Hukuki Rejimi” C.Ü. .F.D., C:VII, S:1, ss.61-83, 2003, s.3

Konu ile ilgili olarak 1982 BMDHS 8nci maddesinde ;

“(1) IVncü kısım saklı kalmak artıyla, karasuları esas hattının berisinde kalan sular, devletin iç sularına dahildir.

(2) 7nci madde de belirlenen yöntem uygun olarak tespit edilen bir düz esas hat, daha önce iç su olarak kabul edilmeyen suları iç sulara dahil etti i takdirde, i bu sözleşle mede öngören zararsız geçi hakkı bu sularda da uygulanacaktır.” demektedir.¹⁰⁹

Bu sözleşle mede de düz esas hattın (straight baselines) bahsedilmektedir. Bu yöntem karasularının dı hattını basitle tirdi i için denizcilerin seyrüseferlerini kolayla tırmaktadır. Örne in, İngiltere-Norveç Antlaşması’nda (1965), Norveç’in e it uzaklık çizgisinin belirlenmesi maksadı ile oluşturulan düz esas çizgisi, kıyı adalarını esas nokta olarak almaktadır. Dominik Cumhuriyeti-Venezüella Antlaşması (1979) çerçevesinde oluşturulan Dominik Cumhuriyeti’nin düz esas çizgisi yine bu konumda olan adaları esas nokta olarak kabul etmiştir. Öyle anlaşılmaktadır ki, bu adaların kıyıya yakın olması ve e it uzaklık sınırı üzerinde a ırılı sayılacak bir etki yaratmamaları, bu adalara tam etki verilmesini kabul edilebilir kılmaktadır.¹¹⁰

Ege Denizi’nin 3000’den fazla ada ve adacıktan oluşan bir “ada denizi” olmasından ötürü, adaların özel durumu önem arz etmektedir. BMDHS’ne göre adaların karasuları bulunmaktadır. 121.maddede bir adanın karasuları, bitişik bölgesi, münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlı ının, kara ülkesine uygulanacak olan diğer hükümlere uygun şekilde saptanabilece i vurgulanmaktadır.¹¹¹

Ancak, adaların co rafi konumu açısından özellik gösteren bazı dar denizlerde e itlik, bazen bir başka devletin kıta ülkesine tanınan hakların kısıtlanması veya tamamen ortadan kalkması pahasına, tüm deniz alanlarının veya büyük bir kesiminin, adaların karasularına katılması gibi bizzat e itlik ilkesinin amacına ters düşen, aykırı sonuçlara yol açtı ı gibi, küçük bir ada veya adacık nedeniyle geniş su

¹⁰⁹ Birol, a.g.e., s.81

¹¹⁰ Yücel Acer, “Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Uluslararası Uygulama”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, C:4, S:16, ss.1-8, 2008, s.5

¹¹¹ Kaya, a.g.e., s.6

alanlarının milli yetkiye tabi kılınması ve böylece uluslararası toplum üyelerinin yararlanmasına açık deniz kesiminin daralması sonucunu da doğurabilir.¹¹² Kaldı ki Türkiye BMDHS’nde Ege’nin yarı kapalı deniz özelliğine binaen karasuları genişliğinin ve adaların deniz alanlarına ilişkin sorunların nisfete uygun bir anlaşmayla çözümlenmesi gerektiğini, karasuların dışında ekonomik açıdan değerli olmayan kayalık ve adacıkların da karasularının olmayacağı görüşünü savunmaktadır.

3.2.1.2. Karasularının Dış Sınırlarının Tespiti

Karasularının dış sınırı, her noktası esas hattın en yakın noktasına, karasuların genişliğine eşit uzaklıkta bulunan hattır. Başka bir ifade ile ‘karasularının dış sınırı, iç sınır hattından, karasuları için kabul edilen genişliğe kadar uzanan kesimde çizilen bir hattır’. Bu usûl ve tarif gerek 1958 Sözleşmesinin 6. ve gerek 1982 Sözleşmesinin 4. maddesinde yer almıştır. Buna göre bu çizgi şöyle çizilmelidir ki, iç hudutla dış hudut arasında kalacak olan uzunluk her bir noktada, karasuları için benimsenmiş olan genişlikte olabilsin. Bu konuyla ilgili olarak Sözleşmelerin ortak ifadesi şöyledir: “Karasularının dış sınırı, her noktası esas hattın en yakın noktasına, karasularının genişliği kadar uzaklıkta olan bir hattır.”¹¹³

Karasularının sınırlandırılması konusunda özel bir düzenleme getiren 1958 Deniz Sözleşmesi’nin 12’nci maddesinin aynen benimsenmesi suretiyle 1982 Sözleşmesine dahil edilen 15’inci madde hükmüne göre; “ki devletin kıyıları bitik veya karşı karşıya olduğunda, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğelerinin kendi karasularını, bütün noktaları, bu iki devletin her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur.”¹¹⁴

¹¹² Toluner, a.g.e., s.82

¹¹³ Aydın, a.g.m., s.7

¹¹⁴ M.Melih Ba demir, “Avrupa Birliği ve Müzakere Sürecinde Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Karasuları ve Hava Sahasının Genişliği Sorunları”, Dicle Üniv., SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.6

Dı sınıırın çiziminde uluslararası uygulamada üç de i ik yöntemin kullanılmakta oldu u görölmektedir. Bu yöntemler;

1. Paralel Çizgi Yöntemi: Kıyı çizgisine tam paralel olarak kabul edilen hatta (kıyı hattına) tam paralel olarak, karasuları geni li i için kabul edilen mesafeden dı sınıır çizmektir.

2. Dairevi Kavisler Yöntemi: ç sınıır çizgisi üzerinde kimi noktalar tespit edildikten sonra, anılan noktaların her birinden, yarı çapı karasuları geni li inde olan yaylar çizerek, bunların kesi ti i noktaları birle tiren çizgiyi dı sınıır olarak kabul etmektedir.

3.Üçüncü yöntem ise, kıyı üzerindeki çıkıntı noktalarını düz çizgilerle birle tirip bu çizgiye paralel, kabul edilen karasuları geni li inde düz çizgiler çizmektir.¹¹⁵

Karasularının sınırlandırılması konusunda özel bir düzenleme getiren 1958 Deniz Sözle mesi'nin 12'nci maddesinin aynen benimsenmesi suretiyle 1982 Sözle mesine dahil edilen 15'inci madde hükmüne göre; “ ki devletin kıyıları biti ik veya karsı karsıya oldu unda, aralarında aksine anla ma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de di erinin kendi karasularını, bütün noktaları, bu iki devletin her birinin karasularının geni li inin ölçölmeye ba landı ı esas hatların en yakın noktalarından e it uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihi hakların veya di er özel durumların varlı ı nedeniyle, her iki devletin karasularının ba ka ekilde sınırlandırılmasının gerekli oldu u durumlarda uygulanmaz”.¹¹⁶

¹¹⁵ Pazarıcı, a.g.e., s.141

¹¹⁶ Ba demir, a.g.e., s.6-7

3.2.1.3. Kara Suları Yan Sınırlarının Tespiti

Türkiye ile Yunanistan arasında 3 Kasım 1936'da kurulan komisyonla kabul edilen protokolde göre; Türk-Yunan denizi yan sınırının başlangıç noktası, koordinatları belirsiz bir yıldız ile işaretlenmiştir. Fakat bazı belirsizlikler anlamıdır. Bununla beraber, grosso moda Meriç nehrinin ulaştırılma hattının denize ulaştırılması noktasından başlayıp güney batıya doğru denize uzatılacak bir çizgiden ibaret olduğu söylenebilir.¹¹⁷

Kıyıları yan yana bulunan devletler arasında karasuları yan sınırı tanımı, 1958 KBBS'nin 12inci maddesi ve 1982 BMDHS'nin 15inci maddesinde; "iki devlet kıyısının karşı karşıya veya yan yana (bitişik) olduğu durumlarda, her iki devletin hiç birisi aralarında aksini öngören anlaşma olmadıkça karasularını, her noktası iki devletten her birinin karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlar üzerindeki en yakın noktalara enit uzaklıkta olan, orta hattın ötesine geçilmeye yetkili değildir" ifadesiyle tanımlanmaktadır.¹¹⁸

Bu maddenin göz önüne aldığı hal, kıyıları yan yana veya karşı karşıya olan devletlerin karasularının genişliğini nasıl sınırlandıracaktır. Örneğin Türkiye ile Yunanistan'ın Orta Ege'de kıyıları karşı karşıyadır. Burada örneğin Ayvalık ile Midilli adası arasındaki iki devletin karasuları orta hatta göre sınırlandırılacaktır. Burada deniz yaklaşık on iki deniz mili ise Ayvalık ve Midilli arasındaki Türk ve Yunan karasularının genişliği altı ar mil olacaktır.¹¹⁹

3.2.2. Karasularının Genişliği Sorunu

Karasularının ulusal ülkenin bir parçası olduğu düşüncesinin uluslararası

¹¹⁷ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.110

¹¹⁸ Kaya, a.g.e., s.8

¹¹⁹ Bilge, a.g.e., s.225

platformda önem kazanmasına paralel olarak, karasularının genişliği sorunu da 17'nci yüzyıldan itibaren tartışılmaya başlanmıştır. Karasularının genişliğine ilişkin ilk somut adımları İtalyan diplomat Galiani atmıştır. O dönemlerde top menzilin en çok 3 deniz mili olması nedeniyle, Galiani, 1782'de karasuları genişliğinin 3 deniz mili olmasını önermiştir.¹²⁰ Ancak teknolojinin ilerlemesiyle ülkelerin karasularının ekonomik zenginliklerinden yararlanma talepleri, devletleri yeni genişlik arayışlarına yöneltmiştir.

Karasuları kıyı ülkesinin kara ülkesine bitişik olan ve uluslararası hukuka uygun olarak belirli bir genişliğe kadar uzanan kıyı ülkesine ait deniz teridine verilen addır. Aynen kara ülkesi gibi ülkenin tam egemenliğine tâbi olan karasularının altındaki deniz tabanı ve dip altı ile üzerindeki hava sahası da ülkenin tam egemenliğine konudur. BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (DHS)'nde karasularının genişliğinin belirlenmesine ilişkin ilk oturum 1974'te Karakas'ta yapılan ve 1982 yılına kadar süren Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'dır. Bu konferansta karasuları genişliğinin en fazla 12 mil olarak saptanması yolunda güçlü bir eğilim belirmiştir.¹²¹

Bugün karasuları genişliği 3-12 mil arasında değişmektedir. Ancak, dünyanın çeşitli bölgelerinde bu konuda azla mazlık yaşanmaktadır. Bunların çözümü ile ilgili olarak 1958'de *Cenevre Sözleşmesi* imzalanmış, 1960 yılında *2. Deniz Hukuku Konferansı* toplanmıştır. 1974 yılında ise Caracas'da yapılan ve birçok oturumu yapılan yeni bir sözleşme metni hazırlanmıştır.¹²² Caracas oturumunda ülkelerin sunduğu tasarımlardan ve açıkladıkları görüşlerden 109 ülkenin karasuları genişliğinin 12 mil olarak belirlenmesine taraftar oldukları gözlenmektedir, buna taraftar olmayan diğer ülkelerden 12'si de 200 millik bir kara suyu genişliğini önermişlerdir.¹²³

Bu konudaki nihai karara Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile varılmıştır.

¹²⁰ Ba demir, a.g.e., s.7

¹²¹ Kurt, a.g.m., s. 124

¹²² Ertürk, a.g.e., s.103

¹²³ Kurt, a.g.e., a.124

BMDHS'nin "Karasuları Geni li i" ba lı nı ta ıyan 3. maddesine göre: "Her devlet karasularının geni li ini, i bu sözle meye uygun olarak belirlenen esas çizgilerden ba layarak, 12 deniz milini geçmeyecek bir sınıra kadar saptamak hakkına sahiptir."¹²⁴ Bununla birlikte, kıyı devletine tanınan bu hakkın, co rafi ve hukuksal etkenlerin ı ı ı altında bazı sınırlamalara u raması söz konusudur. BMDHS'nin 15inci maddesi uyarınca, karasularının sınırlandırılması uygulamalarında kabul edilen artlara uygun olarak, özel ko ullar dı nda, kıyı devletlerin kıyıları arasında e it uzaklık hattından öteye dı sınırlarını geçirmeye hakları yoktur.¹²⁵

Öte yandan, kıyı devletinin karasularını 12 mile çıkararak, bu bölgeyi ele geçirmesi sonucunda karşı devlete verece i zararın giderilmesi amacı yine aynı sözle menin 16. kısmında yer alan 300. maddesi ile ifade edilmektedir. Sözle menin 300.maddesi;

*"Tara f devletler, bu sözle meye göre üstlenilen yükümlülükleri iyi niyetle yerine getireceklerdir ve bu sözle mede tanınmı olan hakları, yetkileri ve özgürlükleri, hakkın suistimalini te kil etmeyecek bir tarzda kullanacaklardır"*¹²⁶

eklinde dir. Görüldü ü üzere, sözle menin üçüncü maddesi, 12 mile kadar karasuyu geni li ini öngörmekteyken, böyle bir hakkın hiçbir kısıtlama olmadan mutlak kullanımını tümüyle ilgili kıyı devletinin egemenli ine vermemektedir.¹²⁷

Türkiye, 1982 BMDHS görü meleri esnasında , EGE'de mevcut özel co rafi durumu öne sürerek 12 mil esasının bir hak olarak her devlete tanınmasına karşı çıkmı tır. Sözle menin 309 uncu maddesinde öngörülen çekince ileri sürme yasa ı

¹²⁴ Mustafa Güzel, "Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan li kileri", D.E.Ü, A TE, Yüksek Lisans Tezi, 2007, s.8

¹²⁵ Kaya, a.g.e., s.12

¹²⁶ Aslan Gündüz, Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler Örnek Kararlar, Beta yayınları ST 2009 a.g.e., s.378

¹²⁷ Pazarıcı, a.g.e., s.259

karsısında anlaşmaya taraf olmaya yanaşamadı için oylamada aleyhte oy kullanmış ve anlaşmaya taraf olmadığını açıklamıştır. Türkiye bu tutumunu sürdürdüğü müddetçe 12 mil düzenlemesi kendisine karşı ileri sürülemeyecektir.¹²⁸ BMDHS 1982'de imzalanmış olmasına karşın, sorun çözümlenememiştir.

Nitekim, böyle bir sorunu Ege Denizi gibi dar ve özellikleri olan denizlerde, hakkaniyet ve nasfete rağmen tek taraflı iradelerle çözmeye kalkışmak sorunu çözümsüzleştirir. Çünkü Ege, ne bir okyanus ne de bir Karadeniz veya Akdeniz'dir. Coğrafi ve jeolojik özellikleri ile üzerindeki çok sayıda adanın varlığı ve konumları nedeniyle çok özel bir denizdir.¹²⁹ Böylece, Ege Denizi'nin zaten kendine özgü şartlarından kaynaklanan çözümsüzlük durumu, Yunanistan'ın uzlaşmaz tutumuyla iyice derinleşmektedir. 24 Temmuz 1923'te imlanan Lozan Barış Antlaşması, karasuları genişliğiyle ilgili ilk temel bilgi niteliindedir. Her ne kadar antlaşma hükümlerinin hiç birisinde Türkiye ile Yunanistan'ın karasuları genişliğiyle ilgili doğrudan bir ibare yer almamışsa da; anlaşmanın kimi hükümleri ve konferansın tutanakları dolaylı bir şekilde her iki devletin karasuları genişliğini üç mil olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır.¹³⁰

Yunanistan, 17 Eylül 1936 tarih ve 230 sayılı "*Yunanistan Karasuları Hududunun Tespiti Hakkında Kanun*" ile tek taraflı olarak karasularını 3 milden 6 mile genişletmiştir. Bununla beraber 30 Haziran 1974 tarihinde Caracas'da başlayan BMÜDHK'ya kadar, bütün uluslararası forumlarda, 3 millik genişlik esasının başlıca savunucuları arasında yer almıştır.¹³¹ Yunanistan bu kararı, Türkiye ile Yunanistan arasındaki yakınlaşmanın dorukta olduğu ve talya'nın Akdeniz'de bir tehlike olarak belirdiği dönemde, pek fazla önemsenmemiştir.¹³²

Buna karşın, Türkiye'de karasularının genişliğini 15 Mayıs 1964 tarih ve 476 sayılı Kara Suları Yasası ile ilke olarak altı mile çıkarmıştır. Yasanın ikinci

¹²⁸ Ba demir, a.g.e., s.8

¹²⁹ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.18

¹³⁰ Ertürk, a.g.e., s.104

¹³¹ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.19

¹³² Kamacı, a.g.e., s.17

maddesinde “Karasuları daha geni olan ¼kelere kar ı kara sularının geni li i m¼tekabiliyet (kar ılıklılık) esasına göre tayin edilir.” hükm¼ yer almaktadır. Yasada öngör¼len kar ılıklılık ilkesini, fiil¼ kar ılıklılık olarak yorumlamak gerekir. Bir ba ka deyi le kom u her iki ¼lke tarafından altı milden fazla bir geni li in saptanması olana ının fiilen bulundu u ortamlarda uygulama alanı bulacak bir ilke olarak yorumlamak gerekir. Bu kanun ile Ege’de 6 mil, Karadeniz ve Akdeniz’de 12 mil uygulanmaya ba lanm¼ tır¹³³ Ancak, 1982 konvansiyonunu takiben konvansiyon esnasında sergiledi i tutumunun devamı olarak eski 476 sayılı kanunu iptal etmi ve yerine 30 Mayıs 1982 tarih ve 2674 sayılı Karasuları Kanunu’nu ¼ıkarm¼ tır. Bu yeni yasa ile Türk karasularının geni li inin 6 deniz mili oldu unu, Karadeniz ve Akdeniz’de mevcut durumun sürdür¼lmesini, belirli denizler için karasularının geni li ini 6 milin üzerine ¼ıkarma yetkisinin Bakanlar Kuruluna verildi ini ilan etmi tir.¹³⁴

Bahse konu yetkiyi kullanan Bakanlar Kurulu, 29 Mayıs 1982 tarih ve 8/4742 sayılı kararıyla 2674 sayılı Karasuları Kanunu’nun yür¼rl¼ e girmesinden önce karasularının geni li i ile ilgili olarak Karadeniz’de ve Akdeniz’de mevcut olan durumun sürdür¼lmesini, ba ka bir deyi le karasularının 12 deniz mili olarak kalmasını kabul etmi ve böylece, Türk karasularının geni li i Ege’de 6 mil Karadeniz ve Adkeniz’de 12 mil olarak belirlenmi tir.¹³⁵

T¼rkiye ile Yunanistan arasındaki uyu mazlık konusu, Yunanistan’ın Ege Denizi’nde ulusal karasuları sınırını 6 milden 12 mile geni letme ¼abaları ile olu mu tur. 1982 yılında BMDHS’nin ulusal karasuları sınırını 12 mil olarak saptayan kararından sonra Yunanistan Ege Denizi’ndeki ulusal karasularını 12 mile geni letmek istemesi T¼rkiye tarafından yo un tepkiyle kar ılanm¼ tır. Özetle, Ege Denizi’nde T¼rkiye ve Yunanistan arasındaki uyu mazlık konuları içerisinde, ili kileri bir anda tırmandırabilecek konulardan birini karasuyu sorunudur.

¹³³ Kurt, a.g.m., s.25

¹³⁴ Ba demir, a.g.e., s.8-9

¹³⁵ Kurumahmut, “Egede Temel...”, s.19-20

Asıl sorunsu iki ülkenin kıyıdar oldukları Ege Denizi'nde, ulusal karasuları sınırını 6 milden 12 mile genişletme çabalarıdır.

3.2.2.1. Ege Denizi'nde 12 mil Karasuyu Geni li i Uygulamasının

Do uraca ı Sonuçlar

A a ıdaki tabloda Ege'de 6 ve 12 mil kara su geni li ine göre Türk ve Yunan kara su alanlarının da ılımı gösterilmektedir.

Karasuyu Geni li i	Türk Karasuları Alanı	Yunan Karasuları Alanı	Açık Deniz Alanı
6 mil	14.322 km ² (%7,5)	79.007 km ² (%41,5)	96.703 km ² (%51)
12 mil	18.209 km ² (%9,6)	116.607 km ² (%61,3)	55.306 km ² (%29,1)

¹³⁶

Ege denizinin toplam alanı 213.016 km² ve bu alanda adaların alanı 22.894 km²'dir. Daha da önemlisi Türkiye'nin Ege'de deniz ile olan bağlantısı 126,5 km iken 12 mil uygulandı ında bu 11,9 km'ye inecektir.

Ege Denizinde, Yunanistan'ın istedi i gibi, 12 millik karasuları geni li inin gerçekleşmesi durumunda, Ege Denizi'nde bulunan mevcut karasularının %10'u Türkiye'nin, %64'ü Yunanistan'ın ve kalan karasularının %26'sı da açık deniz sahası olacaktır. 12 mil Yunanistan'ın istedi i eilde uygulandı ında, aynı denizi paylaşan iki ülkeden biri olarak Yunanistan dolaylı olarak kıta sahanlı ı ve hava sahası sorunlarını kendi lehine çözmü olacaktır. Ege'de Türkiye tarafından yapılan tatbikatların açık deniz sahasının daralmasıyla beraber sınırlı bir alanda yapılacak olması, Türk Donanması'nın savunma alanının azalan karasuları bakımından kısıtlı bir alana mahkum edilmesi, askeri bakımdan Türkiye'nin aleyhine olan konulardır. Bu ve buna benzer sonuçları bakımından de erlendirildi inde, 12 milin Türkiye ve Yunanistan arasında Türkiye aleyhine açık bir e itsizli e neden olaca ı görülmektedir.

¹³⁶ Kurt, a.g.m., s.126

Yine, Karasularının 12 mil olması durumunda; açık deniz sahaları yok denecek kadar azalıp, Ege Denizi'nin tümüne yakın kaynakları Yunanistan'a kalacak, Türk Deniz Kuvvetleri'nin Ege'den Akdeniz'e geçi i imkansızla acak ve Türk ticaret gemileri Yunanistan'dan izin almadan Ege'ye çıkamayacaktır.¹³⁷ 6 ve 12 mil farkının Yunanistan'a çok büyük avantaj sa lamasına ra men Türk karasuları nisbetinin çok az de i mesinin sebebi, Türk kıyılarına çok yakın ekilde pek çok Ege adasının bulunması ve bu adalar ile Türk kıyıları arasındaki sınırın orta-hat olmasındandır.¹³⁸ Türkiye için, Midilli ile Sakız ve Sakız'la Sisam arasında, açık denize do ru yalnız bir dar bo az kalacaktır; bunlar da kendisine yalnız kısa bir geçi sa layacak, hemen sonra Akdeniz ya da Marmara yönünden seyretmek istemesi durumunda, yeniden Yunan karasuları içinden geçmek zorunda kalacaktır. Bo azlara ula mak için tek yol, kısa düz çizgi yerine devamlı manevralarla kıyı çizgisini izlemesidir. Dolayısıyla Türkiye'nin oldu u kadar bu sulardan yararlanan di er devletlerinde uluslar arası sulardan yararlanma haklarını “zararsız geçi ” hakkına dönü türecektir.¹³⁹ Böylelikle Yunanistan'ın karasularını geni letme eylemi Türkiye için oldu u kadar Karadeniz'e kıyısı bulunan devletler ile di er üçüncü ülkeler açısından da endi e verici bir hal alacaktır.

1958 Cenevre Konferansı'nda ABD Delegasyonu Ba kanı Arthur DEAN bu konuya de inerek; “Akdeniz ve özellikle Ege'de bir kıyı devletinin ülkesinden ve buna ait adalarında ba lı ba ma, karasularının 3 milden 12 mile çıkarması maddesel olarak bizim gemilerimizin hareket etti i deniz alanlarını azaltacaktır.” Sözleriyle endi elerini dile getirmi tir.¹⁴⁰

3.2.2.2. Yunanistan'ın Tezleri

¹³⁷ Ertürk, a.g.e., s.108

¹³⁸ **Fahir Armao lu, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, C:1 Türkiye Bankası Yayınları, Ankara, 1992,** s.840

¹³⁹ Hayta, a.g.e., s.310-311

¹⁴⁰ Kaya, a.g.e., s.41

Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkaracağı konusundaki görüşleri çeşitli argümanlara dayanmaktadır. Yunanistan her şeyden önce, ülkesinin karasularının sınırını saptamayı tamamen kendi egemenlik hakları çerçevesinde görmektedir. Yunanistan'ın dayandığı temel olgulardan en başta geleni, 1982 yılında imzalanan ve 1994 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi'nin 3üncü maddesi'dir.¹⁴¹ BMDHS'nin 3üncü maddesine göre,

“Her devlet karasularının genişliğini tespit etme hakkına sahiptir; bu genişlik ise bu sözleşmeye göre tespit edilen esas hatlardan 12 deniz milini geçemez”

Yunanistan, Sözleşmenin bu maddesine dayanarak, Ege Denizi'nde ulusal karasularını kendi iç hukuk yollarını, başımsız iradesini kullanarak 6 milden 12 mile çıkarabileceğini ileri sürmektedir.¹⁴² Yunanistan bu madde uyarınca; 12 mil genişlik esasının genel kural olduğunu ve BMDHS'nin 3üncü maddesinin teamül hukukunun bir hükmü olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle karasularının genişliğini 12 mil olarak belirlemenin kıyı devletinin takdir yetkisine girdiğini ve kıyı devletinin bu yöndeki yetkisini dilediği gibi kullanabileceği tezini savunmaktadır.¹⁴³

Yunanlı yazar Mihail'e göre de; Yunanistan'ın 6 millik karasuları genişliğinin geçmiş yılların ihtiyaçlarına cevap verebildiğini, ancak bugünkü modern çağın ihtiyaçlarına cevap veremediğini ve karasularının koruyucu niteliğini iddia ederek, Yunanistan'ın hem komşularına hem de diğer devletlere karşı milli güvenliğini koruyabilmesi için, karasularının 12 mil olması gerektiğini savunmaktadır. “Eğer Yunanistan deniz karasularını 12 mile genişletmezse, Yunan sularının bir bölümü açık deniz olarak herkese ve her türlü faaliyete açık olacaktır, Yunanistan'ın milli birliğini, milli egemenliğini tehlikeye düşürecektir.”¹⁴⁴

¹⁴¹ Sönmezolu, a.g.e., s.322

¹⁴² Hayta, a.g.e., s.312

¹⁴³ Kurumahmut, “Ege'de Temel...”, s.20

¹⁴⁴ Birol, a.g.e., s.126

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Yunanistan'ın Ege'de ulusal karasularının 12 mile genişletmesi halinde bu denizin “Yunan Gölüne” dönüşü üreceğ olmasına, dolayısıyla bu tür bir davranışın hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesine karşılık bazı Yunanlı yazarların görüşü şudur;

“Yunanistan'ın 12 mil kuralını uygulaması Ege'yi yabancı devletlere kapatmayacağı gibi, devletin zararsız geçiş hakkına da (BMDHS'nin 17. ve onuz izleyen maddeleri) hale getirmeyecektir. Üstelik hakkın kötüye kullanılması tek başına bir yetki değildir, belirli bir hakkın kullanıma ekliyle ilgili bir kavramdır. 300. maddenin içerdiği hüküm, öteki devletlerin haklarıyla ilgili olup, sözleşmeyle tanınan bir yetkinin kullanılmasını engellemez”¹⁴⁵

Yunanistan'ın bir diler tezi ise; ülkesel bütünlük ilkesini öne sürerek, karasularını 12 mile genişletme hakkının Ege'deki adalarına da uygulanmasının gerektiğidir. Bu anlamda, Ege'deki bütün adalar devletin ayrılmaz parçaları olduklarından, anakara ile aynı siyasi ve hukuki özellikler taşımaktadırlar. Adacık ve kayalıklara gelince özel durumdan söz edilebilir ve 1982 BMDHS'nin 121/3 maddesine göre sadece karasuları belirlenebilir.¹⁴⁶ Ege'deki Yunan adaları, kıta ülkesi ile ekonomik ve siyasi bütünlük oluşturduğundan adaların da karasuları, deniz alanlarının tespitinde aynı kriterlerle tespit edilmiştir ve Adalara takımada rejimi uygulanmalı ve uluslararası hukukta yer aldığı ekliyle Ege'nin suları Yunan iç sularına dahil edilmelidir.¹⁴⁷

3.2.2.3. Türkiye'nin Tezleri

Ege Denizi, yarı kapalı bir denizdir. BMDHS'nin 122. ve 123.maddeleri kapalı ve yarı kapalı denizlerde karasularının belirlenmesi koşullarına değinmekte ve bu çerçevede devletlerin birbiriyle işbirliği yapmalarını öngörmektedir.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Hayta, a.g.e., s.315

¹⁴⁶ Kamalov, a.g.e., s.65

¹⁴⁷ Ba demir, a.g.e., s.37-38

¹⁴⁸ Gündüz, a.g.e., s.330

Türkiye, Ege Denizi'nin yarı-kapalı deniz olması itibariyle özel bir durum olu turdu unu, bu nedenle de Deniz Hukuku ile ilgili genel hükümlerin bu denizin kendine özgü ko ullarına göre uygulanması gerekti ini mütemediyen ileri sürmü , bu çerçevede, Birle mi Milletler 1982 III.Deniz Hukuku Konferansı sırasında kapalı ve yarı-kapalı denizlerle ilgili bir düzenlemeye sözleşme yer verilmesi için somut katkılarda ve ciddi önerilerde bulunmu tur.¹⁴⁹ Yunanistan'ın aynı sözleşmeye dayanarak sundu u “12 millik kuralın, yapılagelmi bir genel hukuk kuralıdır.” görüşüne karşı; Türkiye, BMDHS'nde böyle bir kuralın bulunmasına karşı, uygulamada devletler farklı genilik kriterleri saptamaktadırlar.* Uygulamadaki farklılıklara karşı, 12 millik kural üzerinde belirgin bir yoğunlu un bulunması, bu kuralın yapılageli olu turup olu turmadı ı tartışmalarını gündeme getirmektedir. Bu kuralın yapılageli e dönüşü ü kabul edilse dahi, Türkiye'ye karşı bu kural ileri sürülemez. Çünkü, Türkiye 12 millik genili in Ege Denizi'nde uygulanmasına istikrarlı olarak karşı çıkmı tır.¹⁵⁰ Nitekim, sözleşmenin karasularının sınırlandırılmasıyla ilgili üçüncü madde hükmüne, kapalı ve yarı-kapalı denizlerle ilgili çe itli hükümler ilave edilmesini talep etmi , ancak önerilerinin dikkate alınmaması nedeniyle BMDHS'yi imzalamamı tır.

Öte yandan, 12 mil azami genilik zorunlu ya da otomatik olarak uygulanması gereken bir kural değildir. Bu koşul ancak, sözleşmenin 300.maddesinde öngörülen iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılmaması ilkelerine ters düşmedi i ölçüde uygulanabilir. Ayrıca, tüm devletler için sadece 12 mil olması da öngörülmemektedir. Bu bağlamda kuralın uygulanmasında devletler arasında bir genellik ve yeknesaklık bulunmamaktadır. Bu sonuçla, teamüli bir hukuk kuralını olu turdu u söylenemez.¹⁵¹

¹⁴⁹ Öle Güne , 12 Mil Sorunu ve Ege'nin Yarı-Kapalı Statüsü, Dı Politika, Ankara: Dı Politika Enstitüsü ile Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Ara tırmalar Vakfı Yayını, Cilt 6, Sayı 1, Nisan, 1995.

* 20 devlet 3 deniz mili, 2 devlet 4 deniz mili, 4 devlet 6 deniz mili, 81 devlet 12 deniz mili, 1 devlet 15 deniz mili, 1 devlet 20 deniz mili, 2 devlet 30 deniz mili, 2 devlet 35 deniz mili, 4 devlet 50 deniz mili, 1 devlet 70 deniz mili, 1 devlet 100 deniz mili, 1 devlet 150 deniz mili, 13 devlet 200 deniz mili genilikte ulusal karasuları sınırına sahip bulunmaktadır.

¹⁵⁰ Hayta, a.g.e., s.313

¹⁵¹ Bilge, a.g.e., s.227

Türkiye'nin dayandı ı temel argümanlardan birisi de, bir denize ili kin karasularının geni li i saptanırken co rafi açıdan kendine özgü durumlar söz konusu oldu unda, çok genel nitelikli kurallar yerine bu durumu dikkate alan kuralların uygulanması gerekti idir. Nitekim, 1982 BMDHS'nin 123. Maddesi, tarafları yarı kapalı denizlerde tek taraflı eylemlerden kaçınmaya ça ırmaktadır. Dolayısıyla, Yunanistan'ın karasularını tek taraflı olarak 12 mile çıkarması 1982 BMDHS'e aykırıdır.¹⁵² Yine Uluslar arası Adalet Divanı'nın almı oldu u 18.12.1952 ve 25.07.1974 tarihli karara göre; *“deniz alanlarının sınırlandırılmasının her zaman uluslar arası bir yönü vardır; bu yalnızca sahildar devletin iç hukukunda açıklandı ı biçimiyle onun iradesine ba lı olamaz. Her ne kadar tek sahildar devletin bunu gerçekle tirme yetkisine sahip olması nedeniyle sınırlandırma i lemi zorunlu olarak tek taraflı bir i lem ise de, buna kar ılık, bu sınırlandırmanın, üçüncü devletler bakımından geçerlili i uluslar arası hukuku ilgilendirmektedir.”* Yunanistan'ın Ege Denizi'nde uluslar arası karasularını 12 mile çıkarması durumunda Türkiye, uluslar arası hukuka dayanarak bu uygulamayı tanımama hakkına sahiptir. Dolayısıyla Yunanistan'ın bu yönde alaca ı bir kararı Türkiye'nin kabullenmesi beklenemez.¹⁵³

Yunanistan'ın bir di er görüşü ü olan 12 millik karasularının geni li inin Ege'deki adalara da uygulanabilece ine dair beyanı ise, kendisinin de imzalamı oldu u BMDHS'nin 15inci maddesinde yer alan “tarihi haklar ve özel co rafi ko ulların gözönüne alınması ile 300üncü maddesinde yer alan “hakkın kötüye kullanılması” hükümlerine de aykırı olacaktır. Türkiye'ye göre her ne kadar BMDHS'yle devletlere 12 mile kadar karasuyu geni li i saptama hakkı verilmi olsa da, bunun bütün denizlerde istisnasız olarak uygulanması iyi niyet olarak görülemez ve Türkiye tarafından kabul edilmesi beklenemez.¹⁵⁴

Ege Denizi'nde, ulusal karasuları sınırının Yunanistan tarafından 6 milden 12 mile geni letilmesi konusunda, kıyıdaer ülkeler olan Türkiye ile Yunanistan arasında

¹⁵² Sönmezo lu, a.g.e., s.325-326

¹⁵³ Aksu, a.g.e.,s.64

¹⁵⁴ Kaya, a.g.e., s.38

yapılan görüşmelerde tarafların görüşlerini birleştirmek mümkün olmadığından anlaşmazlık sürmektedir.

Yunanistan'ın ulusal karasularını 12 mile çıkarmakta kararlı olduğunu ve zamanı geldiğinde bu hakkını kullanacağını dile getirmekte olduğu, Türkiye'nin de bu konudaki kararlı tutumunu sıklıkla yerine getirmesine neden olmaktadır.

Türkiye'nin, Yunanistan tarafından alınacak böylesi bir kararı savaş nedeni "**casus belli**" olarak nitelendirmesi, iki ülkenin de birbirlerini ulusal çıkarları, egemenlik hakları, toprak bütünlükleri açısından potansiyel tehlike ve tehdit kaynağı olarak algulamalarına yol açmaktadır.¹⁵⁵

3.2.2.4. Uluslararası Hukuk Kuralları

Karasularının kıyı devletinin deniz ülkesini oluşturduğunu ve bazı istisnalar dışında tam egemenliği altında bulunduğunu tartışılmayan bir husustur. Deniz hukukuyla ilgili ilk evrensel konferans olan 1930 La Haye Kodifikasyon konferansında, 1944 Chicago Sivil Havacılık Anlaşması ve 1958 CDHS'lerinde karasularının ülkenin bir parçası olduğu açıkça zikredilmektedir. Son ve en büyük deniz hukuku kaynağı olan 1982 BMDHS' de "*Kıyı devletinin egemenliği kara ülkesinin ve iç sularının, bir takımada devleti söz konusu olduğunda da takımada sularının ötesinde karasuları denilen bir bitişik deniz bölgesine kadar uzanır*" denilerek karasularının hukuki statüsüne yer tutulmaktadır.¹⁵⁶

Milletler Cemiyeti 1930 La Haye Kodifikasyon Konferansı'nda; karasuları ile ilgili tartışmalar, özellikle karasularının genişliği hususunda ortaya çıkmıştır. Toplantıya katılan delegelerin kendi düşüncelerine göre; Yunanistan, 3 mil ve hatta 2 milin dahi kabul edilebileceğini, Türkiye ise 6 mil olduğunu hususunda görüş bildirmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Hayta, a.g.e., s.316

¹⁵⁶ BMDHS madde 2.1, www.saemk.org/belge.asp?=tr, Erişim: 28.12.2009

¹⁵⁷ Baeren, a.g.e., s.119

Bahse konu konferansta; 3 mil ilkesi, karasuları konusunda bir uluslararası hukuk kaidesi bulunmadığını iddia eden devletlerle, millî menfaatleri nedeniyle daha geni karasuları talep eden devletler tarafından reddedilmiştir. Bu gelişmeleri takiben 3 millik karasuları uygulaması 1950'lerden itibaren ortadan kalkarken, III'üncü B.M.D.H.S.'ye kadar bir düzenleme yapılamamıştır. *BM uluslararası hukuk Komisyonu, 1955'te 7 'inci toplantısında* karasularının genelini hüküm altına alan bir tasarı hazırlanmıştır.

Türkiye tasarı hakkındaki mütalaasında; "Türk makamlarına göre 12 mil esasının uygulamada uluslararası hukukun bir kaidesi sayılacak kadar kabul gördü"nü" bildirmiştir. Bugün; Yunanistan, bu mütalaaya dayanarak Türkiye'nin 12 mil karasuları genelini öngören bir örf ve âdet hukuku kuralının varlığını kabul ettiğini ileri sürmektedir.¹⁵⁸

1958 Konferansı'nda ve daha sonra düzenlenen *1960 II'nci Deniz Hukuku Konferansı'nın*da, karasularının genelini hususunda herhangi bir uzlaşmaya varılamamıştır. 3'üncü BMDHS'de, karasuları hakkında bir sonuca ulaşılmı ve sözleşmenin 3'üncü maddesinde a) a) daki tanıma yer verilmiştir:

"Her devlet, karasularının genelini tespit etme hakkına sahiptir; bu genellik bu Sözleşmeye göre tespit edilen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez." III'üncü BMDHS, bu madde ile karasularının genelini belirleme yetkisinin kime ait olduğu sorusuna da cevap vermiştir. Bu yetki devletin bizzat kendisine aittir. Bu bağlamda, Uluslararası Adalet Divanı (U.A.D)'nin 1951 yılında İngiltere ile Norveç arasındaki Balıkçılık Davası'nda verdiği ve daha sonra 1974 yılında İngiltere ile İzlanda arasındaki Balıkçılık Davası Kararında tekrarladığı hükme işaret edilmiştir.¹⁵⁹

Buna göre; *"Deniz alanlarının sınırlandırılmasının her zaman bir uluslararası yönü vardır; bu, yalnızca kıyıda devletin iç hukukunda açıklandığı biçimiyle onun*

¹⁵⁸ Mengi, a.g.e., s.5

¹⁵⁹ Kaya, a.g.e., s.37

iradesine ba lı olamaz. Her ne kadar, tek kıyı devletinin bunu gerçekle tirme vaşına sahip olması nedeniyle, sınırlandırma i lemi zorunlu olarak tek taraflı bir i lem ise de, buna kar ılık, bu sınırlandırmanın üçüncü devletler bakımından geçerlili i uluslararası hukuku ilgilendirmektedir.”¹⁶⁰

3.2. KITA SAHANLI I SORUNU

Kıta Sahanlı ı kavramı, Uluslararası Hukuk alanında oldukça yaygın ilgi duyulan ve hakkında pek çok eser yazılmış bir konudur. Co rafi bir terim olan Kıta Sahanlı ı konsepti, 19.yüzyılın sonunda, 20.yüzyılın ba ında kar ımıza çıkmaktadır.¹⁶¹ 19. yüzyılın sonlarından itibaren deniz diplerinde yapılmaya ba lanan ara tırmalar, dip üstünde ve altında petrol, maden, gaz kaynaklarının bulundu unu göstermi tir. Aradan geçen zamanda teknolojinin ilerlemesi, denizdeki bu kaynakların isletilebilmesine olanak sa lamı tır. Bu geli meler de beraberinde kıta sahanlı ı statüsü ve sınırlandırılması konularını getirmi tir.¹⁶²

Tarih kitaplarındaki kıta sahanlı ı; “karasularının bitti i yerden ba layan ve ilgili ülkenin topraklarının deniz altındaki do al uzantısı olup, 200 metre derinli e kadar olan alanı kapsayan su altı bölgesidir. 200 metre derinlik, deniz altındaki do al kaynakların i letilmesine olanak veren derinlik olarak kabul edilmi tir.” denilmektedir.¹⁶³

Devletler Hukuku açısından, kıta sahanlı ı “kıyıya biti ik, fakat karasuları dı ında ve 200 metre derinli e kadar olan sualtı bölgelerinin deniz yata ı ve bu yata ın altındaki toprak ile adaların kıyılarına biti ik benzer sualtı bölgeleri” anlamı ta ımaktadır.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Aksu, a.g.e., s.64

¹⁶¹ Sertaç, Ba eren, “Ege Sorunları”, AÜ.T TE Atatürk Yolu Dergisi, S.33-34, 2004, ss.167-215, s.177

¹⁶² Bilge, a.g.e., s.36

¹⁶³ I ıklar, a.g.e., s.98

¹⁶⁴ afak Eren, “Ege Denizi Temelinde Türk Yunan li kileri”, Kadir Has Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008, ss.77-78

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak genel bir tanımlamaya varacak olursak, kıta sahanlı ı; alan bakımından, karasuları eridinin dış sınırından başlayarak ileriye doğru gider. Kıta sahanlı ında yalnız deniz tabanı dipaltı söz konusudur. O deniz tabanı üstündeki su sütunu ve hava sahası üzerinde, kıyı devletinin bir hakkı yoktur. Coğrafyacılara tarafından uzun zamandan beri bilinen bir kavram olan kıta sahanlı ı konusu, ABD Başkanı Truman'ın 28 Eylül 1945 tarihli bildirisi ile de politik bir niteliğe kavuşmuştur.¹⁶⁵ Yeni kaynakların araştırılması, uygun bir biçimde işletilmesi ve korunması gereği nedeniyle, ABD kıyılarına bitişik olan ve açık deniz altında yer alan kıta sahanlı ını oluşturan deniz yata ı ile onun toprak altı alanlarının doğal kaynaklarının, ABD'ye ait olup, onun yetki ve kontrolüne tâbi olduğu hususunun duyurulduğu Bildiri'de, kıta sahanlı ında kıyı devletine inhisari haklar tanınması zorunluluğu bugün de geçerli kalan gereklere dayanılarak doğrulanmak istenmiştir.¹⁶⁶

- Devletin deniz yata ı ve altındaki doğal kaynakları işletebilmesi ve bu kaynakların korunması, kıyıda birlikteliği yapılması ve önlem alınmasını gerektirir,
- Kendini koruma kaygısı, kıyı devletini, kıyıların ötesinde, bu kaynakların işletilmesi için yapılması gerekli olan faaliyetleri yakından izlemek zorunda bırakmaktadır,
- Kıta sahanlı ı olarak tarif edilen alandaki kaynaklar, çok kez ülkesindeki damar veya birikintilerin denize doğru bir uzantısını oluşturur,
- Kıta sahanlı ı, sahil devletinin kara ülkesinin bir uzantısıdır ve bu nedenle doğal olarak ona aittir.¹⁶⁷

Kıta sahanlı ını konusundaki ilk sözleşme ise 1942 yılında, İngiltere ve Venezuela arasında Paris Körfezi'ne ilişkin olarak imzalanmıştır. Bu konudaki ilk çok taraflı sözleşme de 27 Nisan 1958 tarihinde imzalanan Cenevre Sözleşmesi'dir.

¹⁶⁵ Ertürk, a.g.e., s.110

¹⁶⁶ Hande Dağistanlı, "Ege Kıta Sahanlı ı Uyumazlı ı", AÜ., SBE., Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.12

¹⁶⁷ Sertaç Hami Başeren, "Kıta Sahanlı ı: Doğal Uzantı ve Mesafelikesi İlişkileri," Dış Politika Dergisi, C: VI, S: 1 (Nisan 1995), s. 53.

Bu sözleşme ile, kıta sahanlığı sınırının sınırı, 200 metre derinlik veya işletilebilirlik kıstaslarına göre belirlenmiştir.¹⁶⁸

Kıta sahanlığı sınırlandırılması ise, Sözleşme'nin 6 ncı maddesi ile düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca, kıta sahanlığı sınırını kural olarak tarafların "anlaşmasıyla" saptanacaktır. Bu konuda bir anlaşmaya varılamazsa ve "özel durumlar" farklı bir sınırın saptanmasını haklı kılmıyorsa, kıta sahanlığı sınırlandırılması "e it uzaklık" ilkesine göre yapılacaktır. Sözleşme'nin sınırlandırmaya ilişkin bu hükümlerinde öne çıkan önemli husus, tarafların kıta sahanlığı sınırını, öncelikle "anlaşma" ile belirlemeleri gerektiğidir. Bunun için de tarafların anlaşmaya varmak üzere görüşmeleri gerekmektedir.¹⁶⁹

1958 Cenevre Sözleşmesi'nde, aynı zamanda, Ege'deki adaların sahilden işletmeye elverişli yerlere kadar olan deniz tabanları, o adaların kıta sahanlığı olarak kabul edilmiştir. Türkiye, Ege'den çıkacak denizaltı zenginliklerinden yararlanamayacağı anlamına gelen bu durumu kabul etmemiştir.¹⁷⁰

Deniz artları ve özellikle 1960'lardan sonra, uluslararası ortamdaki yapısal ve teknolojik gelişmeler, denizlere ilişkin konuların yeniden ele alınması sürecini hızlandırmıştır. Ayrıca imzalandıktan bir süre sonra, gerekli sayıda devlet tarafından onaylanarak, onaylayan devletler arasında yürürlüğe giren 1958 Cenevre Sözleşmeleri'nin derinleştirilmeden uygulamada kalacağı ümit edilirken, bahse konu Sözleşmeler, imzalayan devletler arasında bile uyumsuzlukların çıkmasını önleyememiştir, bu sebeple, Cenevre Sözleşmeleri hükümlerinin güncellenmesi kaçınılmaz olmuştur.¹⁷¹

Bunun üzerine yeni koşullar göz önüne alınarak 1982 yılında Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde, kıta sahanlığı ile ilgili yeni

¹⁶⁸ Ertürk, a.g.e., s.111

¹⁶⁹ Sami Doğan, "Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına Çözüm Önerisi: Ortak Arama ve İşletme", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:1, S:2 (Eylül 2003), ss. 221:241, s.224

¹⁷⁰ Ertürk, a.g.e., s.112

¹⁷¹ Dağistanlı, a.g.e., s.39-40

düzenlemelere gidilmi tir. Bu çerçevede “sahildar bir devletin kıta sahanlı ı, karasularının ötesinde kıta kenarının dı e i ine kadar veya bu e ik daha kısa mesafede ise, karasularının ölçülmeye ba landı ı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili uzaklı a kadar olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin do al uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yata ı ve toprak altlarını içerir.” biçiminde tanımlanmı tir.¹⁷² Bu metnin 1958 Cenevre Sözle mesi’nden farkları unlardır:

- 1- Adalar metinden çıkarılmı , ayrı bir maddede (121 nci madde) sınırlamalar bakımından göz önüne alınmı tir. 1958 yılından sonraki geli meler adaların, hiç de ilse ters taraftaki adaların karalarla e it kıta sahanlı na sahip olmadı ını ortaya çıkarmaktadır.
- 2- Kıta sahanlı ının dayandı ı temel, ‘do al uzantı’ deyim olarak metne konmu tur.
- 3- İletme olanakları bakımından farklılıkları ortadan kaldırmak ve devletin yeni isteklerine yanıt verebilmek için kıta sahanlı ının dı sınırı 200 mille sınırlandırılmı tir.¹⁷³

Kıta sahanlı ı dı sınırı konusunda, devletlerin tespit edilebilen uygulamaları öyledir; 35 devlet 1958 sözleşmesindeki tanımı, bir devlet karasularının ölçülmeye ba landı ı hatlardan itibaren 15 mil geni li i, 30 devlet aynı hatlardan itibaren 200 mil geni li i, bir devlet kom u devletler ortay hattını, 5 devlet i letilebilirlik kıstasını, bir devlet kıta kenarının uç noktalarını, bir devlet kara ülkesinin do al uzantısının sonunu kullanmaktadır. 45 devletin ise açık bir deniz tespiti mevcut de ildir. Kıta sahanlı ı konusunda Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlık iki ülkenin farklı kriterleri esas almasından kaynaklanmaktadır.¹⁷⁴

Bu ba lamda Türkiye ile Yunanistan arasındaki ili kileri etkilemesi bakımından Ege Denizi kıta sahanlı ı sorunu yakın bir geçmi e sahiptir. Ege Denizi’nde 1960’ların ba larından itibaren Yunanistan’ın sismografik ara tırmalar ve petrol arama faaliyetleri yürütmesine kar ın 1 Kasım 1973 tarihinde Türkiye’nin, Ege

¹⁷² Sönmezo lu, a.g.e., s.327-328

¹⁷³ Bilge, a.g.e., s.235

¹⁷⁴ Ertürk, a.g.e., s.113

Denizi'nin 27 bölgesinde TPAO'ya petrol arama izni vermesi Türk Yunan ili kilerinde yeni bir uyu mazlı a yol açmı tır.¹⁷⁵ Yunanistan, 7 ubat 1974 tarihinde Türkiye'ye vermi oldu u bir nota ile durumu protesto etmi ve TPAO'nun arama yapaca ı bölgelerin Yunanistan'a ait bulunan Semadirek, Limni, Midilli, Bozbaba, Sakız, psara ve Antipsara adalarının batısında yer alan deniz yatakları oldu unu, bu adalar ve adaların deniz yata ı, deniz altında Yunan Hükümetinin hükümlerinin haklarının bulundu unu bildirmi tir. Yunanistan bu bölge üzerindeki egemenlik haklarını 1972 yılında kabul etmi oldu u 1958 Cenevre Sözle mesi'nin 1. maddesinin b fıkrası ve 2.maddesine dayandırmı tır.¹⁷⁶ Yunanistan, vermi oldu u nota ile ayrıca Türkiye'nin ara tırma izni vermi oldu u alanlarda Yunanistan'ın 1961 yılından beri petrol ara tırma izinleri vermi oldu unu da bildirmi tir.

Türk Hükümeti, 27 ubatta verdi i cevapta, Anadolu kıyılarından itibaren denizaltında batıya do ru uzanan toprakların Anadolu'nun tabii bir uzantısı olması dolayısıyla Türkiye'nin kıta sahanlı nı te kil etti ini ve dolayısıyla, Türk kıyılarına yakın adaların da Türk kıta sahanlı ı içinde bulunmaları sebebi ile, bunların kıta sahanlı ı olamayaca nı bildirmi tir.¹⁷⁷

Yunanistan ve Türkiye arasında kar ılıklı nota vermeler sürerken Türkiye tarafından, Çandarlı isimli ara tırma gemisine 29 Mayıs 1974 tarihinde Ege Denizi'nde manyetometrik ara tırmalar yapması için Ege'ye açılma izni verilmi tir. Çandarlı ara tırma gemisi, Ege Denizi'nde ara tırmalarını sürdürürken Türk sava gemileri de gemiye e lik etmi tir. Türkiye'nin böyle bir ara tırma yapılmasına izin vermesi iki ülke arasında gerilime neden olurken, Çandarlı'nın ara tırmalarına devam etti i esnada bir Yunan sava gemisinin battı ı yönünde çıkan asılsız haberler de gerilimi tırmandırmı tır. Yunanistan, Çandarlı ara tırma gemisinin sürdürdü ü ara tırmanın Cenevre Sözle mesi'ne aykırı oldu unu öne sürerek, Türkiye'ye durumu protesto eden bir nota daha vermi tir.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Aksu, a.g.e., s.68

¹⁷⁶ Hayta, a.g.e., s.317

¹⁷⁷ Kamalov, a.g.e., s.76

¹⁷⁸ Aksu, a.g.e., s.70-71

Özetle, ortaya çıkan bu soruna ili kin iki devlet arasında bugüne kadar gerek üst düzeyde gerekse de teknik seviyede çe itli görü meler yapılmı , Bildiriler yayımlanmı , Anla malar imzalanmı tır. Hatta Yunanistan, 10 A ustos 1976 tarihinde, bir yandan bölgede barı ve güvenli in tehlikeye sokulmu bulundu u gerekçesiyle BM Güvenlik Konseyi’ni ola anüstü toplantıya ça ırmı , di er yandan da Ege denizi kıt’a sahanlı ına ili kin hukuki sorunu çözmesi için tek taraflı olarak UAD’ye resmen ba vurmu tur. Ancak bu giri imlerinden bekledi i sonucu alamamı tır. Türkiye, sorunun çözümünün BM Antla ması’nın “uyu mazlıkların barı yoluyla çözülmesi” hakkındaki 33 ncü maddesinde de öngörüldü ü gibi “görü meler” yoluyla bulunması taraftarıdır. Buna kar ılıklı Yunanistan ise, sorunun çözüm yolunun uluslararası yargıdan geçti i görü ünde ısrar etmektedir.¹⁷⁹

Ege’ye ili kin Türk-Yunan sorunlarının çözümü kıta sahanlı ı sorunu ile yakından ilgilidir. Bu sorunun çözümü di er sorunların çözümünü de kolayla tırmaktadır. Bu konuda taraflar arasında iki ayrı nitelikte sorunun ortada bulundu u görülmektedir. Birincisi, kıta sahanlı ının sınırlandırılmasının özüne ili kin uyu mazlık, ikincisi ise bu uyu mazlı ın hangi yollarla çözüme ba lanması gerekti ine ili kin uyu mazlıktır. Öze ili kin anla mazlık çerçevesinde Yunanistan’ın ba lıca tezleri unlardır.¹⁸⁰

3.3.1. Yunanistan’ın Tezleri

Yunanistan’ın Ege Denizi kıta sahanlı ı sınırlandırılmasının esası ile ilgili olarak ileri sürdü ü tezleri üç noktada toplamak mümkün görünmektedir. Bunlar adalarında kıta ülkeleri gibi kıta sahanlı ına sahip olmaları, Yunan Devleti’ne ait adaların ve kıta ülkesinin siyasal ve ülkesel bir bütün olu turması ve buna ba lı olarak da kıta sahanlı ı sınırlandırılmasının Anadolu ile en do udaki Yunan adaları arasında e it uzaklık çizgisine göre yapılması gerekti ine dair iddialardan olu maktadır.¹⁸¹

¹⁷⁹ Do ru, a.g.m., s. 227-228

¹⁸⁰ Gürel, a.g.e., s.71

¹⁸¹ Ba ren, a.g.e., s.146

Yunanistan bu tezi ile, Türkiye kıyılarına yakın Do u Ege Adalarının batısında Türkiye'ye Kıta sahanlı ı bırakmamayı amaçlamaktadır. Bunun için de, Türkiye ile yapılacak Kıta sahanlı ı sınırlandırmasında, ülkesinin en do udaki adalarının esas alınmasını sa lamaya çalı maktadır.¹⁸²

Yunan tezine göre, Anadolu kıyılarına yakın bulunan ve kuzeyden güneye do ru sıralanan adalar, Yunanistan'ın ayrılmaz bir parçasını meydana getirir. Bu adalar üzerinde Yunanistan'a ait olan ülkesel egemenlik hakkı, adaların kıta sahanlı ının ara tırılması ve i letilmesi hakkını da kapsar. Kıta sahanlı ının sınırlandırılmasında kıta ülkesi ile ada ülkesi arasında bir ayırım gözetilemez.¹⁸³ Böylece Ege Denizi'ndeki sınırmı Anadolu'ya yakın adaların do usunu baz alan Yunanistan; kıta sahanlı ı sınırlandırılmasının bu adalar ile Türkiye arasındaki e it uzaklık ilkesine göre yapılması gerekti ini öne sürmektedir.¹⁸⁴

Kendisini anakara ve takımadalardan olu an bir devlet olarak gören Yunanistan'a göre takımada olu turan adalar esas hatlardan geçen bir çizgiyle birle tirilmeli ve bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu bütünlük takımadaların anakara ile olan ili kisi açısından da sa lanmalıdır. Adaların kıta sahanlı ı vardır. Bunun böyle oldu u 1982 BMDHS ile de onaylanmı tır.¹⁸⁵ Ayrıca bu durum, uluslararası örf ve adet kuralı niteli i kazanmı bulunan 1958 Cenevre Kıta Sahanlı ı Sözle mesi'nin 6ncı maddesi ile de belirtilmi tir. Bu madde, "Kıta Sahanlı ının sınırlandırılması anla ma ile gerçekleşir. Anla ma yapılmazsa e it uzaklık ilkesi uygulanır." biçimindedir.¹⁸⁶

3.3.2. Türkiye'nin Tezleri

Ege'deki kıta sahanlı ı konusunda Türkiye'nin de çe itli görüş ve argümanları söz konusudur.

¹⁸² Mengi, a.g.e., s.34

¹⁸³ Kurumahmut, "Ege'de Temel..." s.24

¹⁸⁴ Ertürk, a.g.e., s.113

¹⁸⁵ Sönmezo lu, a.g.e., s.329

¹⁸⁶ Birol, a.g.e., s.75

Türkiye, her şeyden önce, coğrafi özellikler nedeniyle son derece karmaşık bir özellik gösteren Ege'deki kıta sahanlığı sınırlandırılmasının, mutlaka Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilecek görüşmeler yoluyla saptanması gerektiğini 1974 yılından beri ısrarla savunmaktadır.¹⁸⁷

Türkiye tezine göre; Ege Denizi kıta sahanlığı bir bütün olarak ele alınmalıdır. Ege Denizi'nin kendine özgü koşulları nedeniyle, Türkiye'nin batı sahillerini kuzeyden güneye bir dizi halinde kapatan adaların kendilerine ait bir kıta sahanlığı olamayacaktır. Coğrafi konumları nedeniyle bu adalar Anadolu'nun doğal uzantısının deniz üstünde kalan çıkıntıları olup, Anadolu'nun coğrafi anlamda kıta sahanlığı üzerindedir. Ege Denizi kıta sahanlığı sınırlandırılması bir bütün olarak ele alınmalı ve uluslararası hukuk kurallarına uygun nispet ilkeleri uyarınca andlaşma ile yapılmalıdır. Türkiye, Ege'de Yunanistan'ın öne sürdüğü eşit uzaklık ilkesini uygulamak yükümlülüğü altında değildir.¹⁸⁸

Nitekim, Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde, Cenevre Konferansı'ndaki tarifin; "Üzerinde insan yaşamayan ve kendi ekonomik hayatı bulunmayan kayalıkların kendi kıta sahanlıkları bulunmadığı" yönünde de ikili eşitlik ilkesi uyarınca görülmektedir. Buna göre; karasuları, bitimsiz bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı konularında adalar, kıtalar gibi işlem görürler. Ancak, üzerinde insan yaşamayan ve kendi ekonomik hayatı olmayan adaların, kendi ekonomik bölgeleri ve kıta sahanlıkları yoktur.¹⁸⁹ Bu çerçevede, Türkiye'nin tezi "doğal uzantı" ilkesine dayanarak iki devletin ana kıtaları arasında bir sınırlandırma yapılması ve belirlenecek bu çizginin doğusunda kalan adalara kıta sahanlığı verilmeden yalnızca kara suları tanınmasıdır.¹⁹⁰

Türkiye'nin hukuki temele dayanan tezlerinden bir diğeri, Kıta sahanlığı sınırlandırmasında "*hakkaniyete*" uygun bir çözümün esas amaç olduğu ve bu nedenle "*hakkaniyet ilkeleri*"nin uygulanmasının gerektiği tezidir.

¹⁸⁷ Sözmezoğlu, a.g.e., s.330

¹⁸⁸ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.24

¹⁸⁹ Ertürk, a.g.e., s.115

¹⁹⁰ Doğru, a.g.m., s.229

Türkiye bu tezini ilk olarak 27 ubat 1974 tarihli notasında “e it uzaklık” ilkesini reddederken, Divan’ın 1969 tarihli Kararına atıf yaparak ileri sürmü tür. Yine Türkiye’nin, III. B.M.D.H.K.’da genel olarak Kıta sahanlı ı sınırlandırması ilkelerinin de erlendirilmesi sırasında, e it uzaklık ilkesini reddederken, hakkaniyet ilkelerinden bahsetti i görülmektedir.¹⁹¹

Yine Türkiye’ye göre; 1923 Lozan Barı Antla ması ile Ege’de olu turulan denge bozulmamalıdır. ki ülke bu denizden e it ko ullardan yararlanmalıdır.

Türkiye’nin 15 Mart 1976’da verdi i cevabi Notasına göre, Türk Hükümeti, Ege Denizi kıta sahanlı ı alanlarının sınırlandırılmasının her iki ülkenin hayati çıkarlarını do rudan etkiledi ine i aret etmek ister. Bu nedenle Türk Hükümeti, Ege Denizi’nde kıta sahanlı ı alanları sınırlandırılmasının kar ılıklı kabul edilebilir çözümünün, 1923 Lozan Barı Andla ması ile kurulan hassas dengenin korunması için önemli oldu una inanmaktadır. Bu görü , kamuoyuna 19 Haziran 1976 tarihinde 2inci Bern görü meleri sırasında Türk Heyeti tarafından açıklanmı tır. Ayrıca Türk tarafının bu görü leri, 1-4 Aralık 1978 tarihlerinde iki devlet teknik heyetlerinin Paris’te yaptıkları kıta sahanlı ı görü meleri esnasında basına da yansıdı tır.¹⁹²

3.2.2.3. Uluslararası Hukuk Kuralları

Kıta sahanlı ı kavramının uluslararası hukukun konularından biri olması, bilhassa deniz dibi kaynaklarından yararlanma imkânının ortaya çıkmasından sonra söz konusu olmu tur. Bu ba lamda, hukukî bir kavram olarak kıta sahanlı ı yukarıda da bahsetti imiz gibi, Amerika Birle ik Devletleri (ABD) Ba kanı Harry S. Truman’ın 28 Eylül 1945 tarihli bildirisi ile ortaya atılmı tır.¹⁹³

Yine kıta sahanlı ı konusu hem 1958 Cenevre Kıta Sahanlı ı Sözle mesi (md. 2), hem de 1982 tarihli B.M.D.H.S. (md. 77) kıta sahanlı ı üzerinde kıyı devletinin egemen haklara sahip oldu unu belirtmektedir. Devletin kıta sahanlı ı

¹⁹¹ Mengi, a.g.e., s.35

¹⁹² Ba eren, a.g.e., s.153

¹⁹³ Do ru, a.g.m., s.223

üzerindeki egemen haklarının do umu, söz konusu hakların talep edilmesi, kullanılması veya kıta sahanlı ının i gal edilmesi ko uluna ba lı de ildir.¹⁹⁴ Bir ba ka deyi le; kıyı devletinin sözü edilen haklara sahip olması için herhangi bir biçimde kıta sahanlı ı alanında bizzat bir takım eylemlerde bulunmasına ya da bu alan üzerindeki, söz konusu haklarını ilan etmesine gerek yoktur. Nitekim U.A.D. 20 ubat 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlı ı Davaları Kararı'nda, kıyı devletinin haklarının kıta sahanlı ı üzerinde fiilen (ipso facto) ve ba langıçtan beri (ab inito) var oldu unu teyit etmi tir.¹⁹⁵

1958 Cenevre Kıta Sahanlı ı Sözle mesi md. 6 ve III'üncü BMDHS md. 74 ve 83'te deniz ve deniz yata ı alanlarının sınırlandırılmasına ili kin kurallar ifade edilirken tarafların anla masına büyük önem verilmi tir. Buna kar ılık, sözleşmelerden hiçbirisi zorunlu yargısal çözüm öngörmemektedir. Uluslar arası uygulama da bu durumu onaylamaktadır. Bu niteliklere haiz yüzlerce uyu mazlık, tarafların anla ması ile çözüme kavu turulurken sadece küçük bir kısmı üçüncü taraf çözümlerine sunulmaktadır.¹⁹⁶

Yine, Uluslararası Adalet Divanı'nın 11 Eylül'de geçici önlemlere ili kin olarak alınan kararı açıklamasının ardından, Divan, Yunanistan'ın ba vurusu sırasında belirtmi oldu u, Türkiye ve Yunanistan arasındaki kıta sahanlı ı sınırının belirlenmesine ili kin istem konusunda, sorunun esasını incelemeyen önce davaya bakma konusunda yetkili olup olmadığını saptama gere ini duymu ve taraflardan yetki konusundaki görü lerine açıklık getirmelerini istemi tir. Görü bildirimlerinden sonra Divan, 19 Aralık 1978 tarihinde, Yunanistan'ın tek taraflı ba vurusu ile açılan Ege Denizi kıta sahanlı ının sınırlandırılmasına ili kin davada kendini yargılama yetkisine sahip görmedi inden, davayı 12 oya kar ı 2 oyla reddetmi tir.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Da ıstanlı, a.g.e., s. 78

¹⁹⁵ Hüseyin Pazarıcı, "Uluslararası Hukuk Dersleri 2.Kitap", Turhan Kitabevi, 3.Baskı, Ankara, 1986, s.367

¹⁹⁶ Ba eren, a.g.e., s.156

¹⁹⁷ Hayta, a.g.e., s.325

Zira III ncü BMDH’de Divan’ın kararını destekler niteliktedir. Kıta sahanlı ının sınırlandırılması konusunda, 1958 Cenevre Kıt’a Sahanlı ı Sözle mesi yönünde bir hüküm ihtiva etmektedir. Sözle me’nin 83ncü maddesine göre,19 kıta sahanlı ının sınırlandırılması, kıyıda devletler tarafından uluslararası hukuka uygun olarak hakkaniyet çerçevesinde bir sonuca varılacak ekilde “anla ma” yoluyla gerçekleştirilecektir.¹⁹⁸ ifadesine yer vermiştir.

Türkiye’nin Ege kıta sahanlı ına ilişkin görüşleri de bu tanıma uygundur. Türkiye, Ege kıta sahanlı ının, ikili müzakerelerle Ege’nin özellikleri dikkate alınarak ve hakkaniyete uygun bir biçimde çözüme kavuşturulmasını istemektedir.¹⁹⁹ Dikkate alınması gereken özellikler arasında doğal uzantı, iki ülke arasında Lozan Andlaşması ile kurulmuş denge, Ege Denizi’nin nispeten dar bir deniz olması ve Türkiye’nin kıyı uzunluğu gibi faktörler belirtilmektedir.

.4. HAVA SAHASI VE FIR SORUNU

1919 Paris Hava Ulaşım Sözleşmesi, “bir devletin hava sahası; onun kara ülkesi ve karasuları üzerinde yer alan hava sahasıdır.”²⁰⁰ olarak belirtmektedir. Bu sözleşme; ülkelerin hava sahalarında devletin egemenlik hakkını kabul etmekle birlikte, barış zamanında prensip olarak sivil hava araçlarının serbest geçiş hakkını kabul etmektedir. Devlet hava araçları ve uluslararası düzenli taşımacılık yapan sivil hava araçları izin almadan geçiş hakkına sahiptir. Paris Sözleşmesi, 1922,1923, 1929’da olmak üzere dört kez de değişikliklere uğramış olup, İkinci Dünya Savaşı öncesi 33 devletin taraf belirleyen ve yürüten en önemli anlaşma olmuştur.²⁰¹

Bununla beraber havacılığın gelişmesine katkı olarak sivil havacılığın belirli bir düzen içinde yürütülmesi ve uçuş güvenliğinin sağlanabilmesi, uluslararası ortak düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Bu nedenle, 1944 yılında Chicago Sözleşmesi ile Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICO) kurulmuştur. Bu sözleşme

¹⁹⁸ Doğan, a.g.m., s.225

¹⁹⁹ <http://www.inaf.gen.tr/turkish/newslet/tn1007.htm>. Erişim:09.12.2009

²⁰⁰ Ertürk, a.g.e., s.121

²⁰¹ Başdemir, a.g.e., s.10

çerçevesinde havacılı ın güven içerisinde sürdürülmesi için Uu Bildirim Bölgesi (FIR) olarak adlandırılan denetim alanları olu turulmu tur. FIR içerisinde güvenli in sa lanması için gerekli olan her türlü trafik kolaylıkları, haberle me olanakları, meteorolojik hareketler konusunda uyarıcı bilgiler, daha önce ICAO tarafından saptanmı olan ülke tarafından sa lanır.²⁰² Belirlenen uu bilgi bölgeleri ve rapor verme hatları, uu bilgi ve uyarı hizmetlerinin verildi i bir bölge veya hat olup, bu hizmetleri veren devlete bir egemenlik hakkı sa lamamaktadır.²⁰³

Lozan Anla ması ile Türkiye ve Yunanistan hava sahası geni li inin ne olaca ı konusu do rudan belirtilmemi tir. Ancak, andla manın 100nc maddesi, bu konuda dolaylı bir hüküm niteli i ta ımaktadır. 100nc madde; Türkiye'nin onaylamayı ve katılmayı kabul etti i çok taraflı anla malar listesini içermektedir. Bunlar arasında, 13 Ekim 1919 tarihli, *Paris Hava Ula ım Sözle mesi* de bulunmaktadır ki, bunun 1inci maddesinde hava sahasının, kara ülkesi ve karasuları üzerinde yer alan bölge oldu u belirtilmektedir. Lozan Andla ması ile karasuları  mil olarak belirtildi ine göre, Türkiye'nin hava sahası  mil olarak ortaya çıkmaktadır.²⁰⁴

Yunanistan 1919 tarihli sözle meye aykırı olarak 1931 yılında çıkardı ı 6 Eylül tarihli Krallık Kararnamesi ile hava ülkesini, sivil havacılık ve hava polisi konularında 10 mile geni letmi tir. Sözle meye göre hava ülkesi karasuları üzerindeki hava tabakasıdır. Yunanistan'ın o zamanki karasuları geni li i 3 mildi. Dolayısıyla karasuları dı na ta an hava sahası sözle meye aykırıydı.²⁰⁵

Ege zerindeki FIR sorumlulu una gelince; 1952 tarihli bir ICO toplantısında, Türk-Yunan karasuları çizgisinin batısında kalan hava trafi inin Atina FIR'ının yetki alanına girmesi kabul edilmi tir. Bu hattın do usunda ise stanbul FIR'ın geçerli i olaca ı karala tırılmı tur. Türkiye'nin itiraz etmedi i bu kararın,

²⁰² Kamacı, a.g.e., a.43

²⁰³ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.25

²⁰⁴ Ertürk, a.g.e., s.121

²⁰⁵ Bilge, a.g.e., s.232

Yunan adalarına uçmakta olan Yunan uçaklarının her seferinde Türk kontrol bölgesinden geçmemesi için alındı ı anlaşılmaktadır.²⁰⁶

Bu hat 1974 yılına kadar uygulanmaya devam etmiş ve bir sorun çıkarmamıştır. Türkiye 1974 Kıbrıs Barış Harekati sırasında, güvenliğini açısından yeni bir FIR Hattı saptayarak, 6 Austos 1974'te yayınladığı 714 sayılı NATOM'la (Notice to Airmen/Havacılara Hattar Bildirimi) bunu dünyaya açıklamış ve Türkiye'ye yönelik uçakların kıyılarına 50 mil kala kimlikleri hakkında kendisine bilgi verilmesini istemiştir.²⁰⁷ Yunanistan bu durumda 1066 ve 1252 sayılı NATOM'larını yayınlayarak Ege Denizi'ni bütünüyle tehlikeli bölge ilan etmiş ve bölgeyi uçaklara kapatmış,²⁰⁸ çelişen denetim nedeniyle Türkiye'ye giden hava rotalarını güvensizlik ilan etmiş ve güvenlik önlemlerinden artık sorumlu olamadığını bildirmiştir.²⁰⁹

Konuya ilişkin görüşmeler 1980 yılına kadar herhangi bir çözüme ulaşmakta başarısız kalırken, 1980 yılında Türkiye, 714 sayılı NATOM'a son verdiğini açıklamış, daha sonra Yunanistan da NATOM'larını geri çekmiş ve bölge trafiği yeniden açılmıştır.

Bununla birlikte iki ülke arasında bu konudaki anlaşmazlık sürmektedir. Özellikle, askeri uçakların FIR bölgelerine giderken, saptanan merkeze uçup bilgilerini verip veremeyeceği konusundaki görüş, Atine FIR sorumluluk alanına giren bütün askeri uçakların uçuş planlarını vermeleri zorunludur. Türkiye, bu görüşe kararlı çıkmakta ve Chicago Sözleşmesi'nin üçüncü maddesine göre; a) Bu sözleşme yalnızca sivil uçaklara uygulanabilir ve askeri uçaklara uygulanamaz... d) Sözleşmeyi kabul eden devletler, askeri uçaklar için düzenlemeler yaparken, sivil uçakların uçuş güvenliğine saygı göstermeyi, yükümlenirler.²¹⁰

²⁰⁶ Ayhan Sorgucu, "Türkiye'nin Hava Sahasının Hukuksal Statüsünün Uluslararası Hava Hukuku ve Türkiye'nin Dış Sorunları Çerçevesinde İncelenmesi" Genel Kurmay Başkanlığı Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005, s.7

²⁰⁷ Ertürk, a.g.e., s.125

²⁰⁸ Kamacı, a.g.e., s.43

²⁰⁹ Sorgucu, a.g.e., s.7

²¹⁰ Aksu, a.g.e., s.97

3.4.1. Yunanistan'ın Karasularının Dı na Ta an 10 Mil Hava Sahası deası

Yunanistan, 1931 tarihli bir Yunan Krallık Kararnamesi'ni dayanak göstererek hava sahasının 10 mil oldu nu iddia etmektedir. Bu iddiasını ise, kendisinin çıkardı ı 5017 sayılı Sivil Havacılık Yasası'na ve 6/18 Eylül 1931 tarihli Sivil Havacılık ve Kontrolü Amacıyla Karasularının Geni li inin Belirlenmesine Dair Kararname'ye dayandırmaktadır.²¹¹ 5017 sayılı Sivil Havacılık Yasası'na göre:

"Madde 2. Devlet, ülkesi üzerindeki hava sahasında tam ve münhasır egemenli i haizdir. Bu Yasa veya bunun içinde yer alan düzenlemelerde adı geçen 'Yunanistan ülkesi' kavramı, karasularını ve bunun üzerindeki hava sahasını kapsayacaktır.

*Madde 9. Hükümet, Havacılık Bakanının teklifi üzerine hava seyrüseferinin tanzimini ve polisli ini bir Kraliyet Kararnamesi ile sa lamaya yetkilidir."*²¹²

6/18 Eylül 1931 tarihli Sivil Havacılık ve Kontrolü Amacıyla Karasularının Geni li inin Belirlenmesine Dair Kararname'de ise öyle ifade yer almaktadır:

"5017 sayılı Yasa md.2'de bahsi geçen karasuları bölgesinin geni li ini, Devlet kıyılarından itibaren 10 Deniz Mili tespit ediyoruz."

Yunanistan'ın bu iddiası 1944 Chicago Sözle mesi'nin İinci ve İinci maddeleri'ne de aykırıdır*. İin ilginç yanı, Yunanistan NATO manevralarında hava sahasının 6 mil oldu u görü ünü esas olarak kabul etmektedir.²¹³

²¹¹ Gürel, a.g.e., s.78

²¹² Ba eren, a.g.e., s.72

*Bu sözleşmenin İinci maddesine göre; "Sözle meyle, devletler her devletin üzerindeki hava sahasında tam ve münhasır egemenlik hakları oldu nu tanırlar." İinci maddeye göre ise, " Bu sözleşmenin amaçları açısından bir devletin ülkesi deyimiyle bu devletin egemenli i, hükümlerini, korunması ya da mandası altında bulunan toprakları ve bu topraklara biti ik olan karasuları kastedilmektedir.

²¹³ Sönmezolu, a.g.e., s.333

6 Eylül 1931 tarihli Krallık Kararnamesi, 1974 Kıbrıs bunalımına kadar pek göze çarpmamı , kimsenin de haberi olmamı tır. Yunanistan, kararnameyi ancak 2 Haziran 1974 günü Milletlerarası Sivil Havacılık Kurulu una bildirmi tir.²¹⁴

Yunanistan'ın uluslararası alanda ilk kez bu konuda bir istemini dile getirmi olması kar ısında Türkiye, 1975 Nisan ayında göndermi oldu u bir teleks mesajı ile ICAO'ya, Yunanistan tarafından ilan edilen 10 millik hava sahası uygulamasını kabul etmedi ini açıklamı tır. Ayrıca, Türkiye bununla yetinmeyerek, 5 Mayıs 1975 tarihinde Yunanistan'a göndermi oldu u bir teleks mesajı ile ilan edilen 10 millik hava sahasını kabul etmedi ini bildirmi tir. Bu dönemde, Yunanistan'ın karasuları 3 mil olarak kabul edilmi olmasına kar ın ulusal hava sahası 10 mildir.²¹⁵

Yunanistan'ın dünyada bir benzeri olmayan, hiçbir Uluslararası Hukuk kuralı ile de ba da mayan bu farklı uygulamaya do al olarak hiçbir devlet ve Türkiye uymamaktadır. Buna kar ılık, Yunanistan ise 10 ila 6 mil arasındaki bölgeye giren uçaklarımızın Yunan hava sahasını ihlal etti i iddiasıyla Türkiye'yi devamlı protesto etmekte ve bu konu Yunan kamuoyu ile iç siyasetinde Türkiye'ye hasım tutumların olu umu için sıkça kullanılmaktadır.²¹⁶

Yunanistan konuya ili kin tezini ba lıca iki argümana dayanmaktadır: 10 mil geni lik uluslar arası hukuka uygundur ve Atina 1931 Eylülü'nde kabul etti i bir kararname ile hava sahasını 10 mile çıkardı ında Türkiye buna 1974 yılına kadar hiçbir itirazda bulunmamı tır. Yunan karasuları 3 mil iken gerçekte tirilen bu de i iklik 40 yılı a kın bir sürelik tartı masız bir uygulama ile teamüli bir nitelik kazanmı tır.²¹⁷

²¹⁴ Bilge, a.g.e., s.232

²¹⁵ Aksu, a.g.e., s.93

²¹⁶ Kurumahmut, "Ege'de Temel...", s.27

²¹⁷ Sözmezo lu, a.g.e., s.334

Yunan görü üne göre; Ege'de antla malarla Yunanistan'a devredilmi bir adanın 6 mil'lik karasularının dı ında, örne in 7 mil'de seyreden bir Türk harp gemisi, uluslararası sularda olması nedeniyle karasuyu ihlali yapmı olmamakta, ancak aynı harp gemisi üzerindeki helikopterini uçurdu u zaman uluslararası suların üzerindeki hava sahasında (sözde) Yunan hava sahasını ve Atina FIR'ını ihlal etmi olmaktadır.²¹⁸

Bazı Yunan akademisyenler de; 1982 BMDHS'nin 3üncü maddesine göre Yunan karasularını 12 mile çıkarmaya yetkili oldu undan Uluslararası Hukuk bakımından 10 mil hava sahası ilan etmeye de yetkili oldu unu ileri sürmektedir.²¹⁹

Bununla birlikte, Yunan sava uçakları, bu bölgede uçu yapan Türk sava uçaklarını, iddia edilen hava sahasının dı ına çıkartmak üzere havalanmakta ve iki ülke uçakları arasında "it dalası" tabir edilen tehlikeli bir sava oyunu ya anmaktadır. Atina, 1996 yılında, Türk sava uçakları tarafından hava sahasının 538 defa ihlal edildi ini ve iki ülke sava uçakları arasında 456 it dalası ya andı ını duyurmu tur. Türkiye, belirtilen haklı gerekçeleri do rultusunda Atina'nın ileri sürdü ü bu ihlalleri tanımamaktadır.²²⁰

Ankara'nın bakı açısına göre, Ege'nin üzerindeki hava sahasının yakla ık yarısı uluslararası hava sahasıdır. Uluslararası hukuk çerçevesinde, Türkiye ve Yunanistan bu hava sahasından serbestçe yararlanma hakkına sahiptirler. Türkiye, Yunanistan'ın 10 mil hava sahası geni li i uygulamasının hukuki olmadığını savunmaktadır. Çünkü uluslararası hukuk kuralları ve antla malar, bir ülkenin hava sahasını, ülkenin kara parçası ve karasuları ile sınırlandırmaktadır.²²¹

Günümüzde, Türkiye ve Yunanistan arasındaki karasularının geni letilmesi konusundaki antla mazlıkla birlikte ele alındı ında, Yunanistan'ın karasularını 12 mil olarak geni letme iste ine kar ı Türkiye'nin bu kararı sava nedeni sayması, hava

²¹⁸ Eren, a.g.e., s.100

²¹⁹ Sorgucu, a.g.e., s.56

²²⁰ Ba demir, a.g.e., s.47

²²¹ Sönmezo lu, a.g.e., s.334

sahası konusunda Yunanistan'ın tutumunu imdilik engelleyen bir ba ka etken olarak kar ımıza çıkmaktadır. Gerçekten de, Yunanistan'ın, Ege Denizi'nde ulusal karasuları sınırını 12 mil olarak belirlemesi durumunda, iki ülke arasında tartı ma konusu olan pek çok sorun kendili inden ortadan kalkabilecek niteliktedir. Böylesi bir sonuç ise, Türkiye'nin ya amsal çıkarlarının bütünüyle göz ardı edilmesi sonucunun do uraca ından kabul edilemez niteliktedir.²²²

3.4.2. Uluslararası Hukuk Kuralları

Hava sahanlı na ili kin tartı malar, özellikle Yunan ulusal karasularının geni li i ile hava sahasının geni li i arasındaki farktan do maktadır. Uluslar arası hukuk kuralları devletin egemenli ine ili kin hakları düzenlerken, devletin egemenli inin ülkesel toprakları, bu topraklara kıyı olu turan karasuları ve bütün olarak, bu bölgeler üzerindeki hava sahasını kapsamakta oldu unu hükme ba lamı tır. Kısaca, bir devletin karasuları ile ulusal hava sahasının geni li i aynı olmak zorunda; devletin bu alanlar üzerindeki münhasır egemenlik hakları bulundu u kabul edilmektedir.

Günümüz pozitif hukuku, hava sahası üzerinde, devletin egemenlik hakkına haiz oldu u ilkesine dayalıdır. Uluslararası hukuka göre bir devletin kara suları dı nda kalan deniz alanları uluslararası hava sahasını olu turmaktadır. Devletlerin uygulamaları da, (Yunanistan örne i dı nda) bu yöndedir. Yine, deniz hukuku anla maları da açık denizler üstünde yer alan hava sahasında uçu serbestli i ilkesini kabul etmek suretiyle, karasuları dı nda kalan hava sahasının ulusal egemenli e konu olmayaca nı benimsemi bulunmaktadır.²²³

Ege'deki FIR hattı, ICAO üyesi Orta Do u bölgesi devletlerin, 18 Ekim – 4 Kasım 1950 tarihleri arasında stanbul'da yaptıkları toplantıda kabul edilen belge ile belirlenmi tir. Anılan belgede tanımlanan FIR'lar 1952'de Paris'te yapılan Avrupa/Orta Do u bölgesel toplantısında kabul edilen ikinci uluslar arası belgeye

²²² Aksu, a.g.e., s.95

²²³ Pazarıcı, "Uluslararası Hukuk..." s.442

ekli haritada gösterilmiştir. Nisan 1951 tarihli belgede İstanbul – Atina FIR'ları tanımlanırken “...thence following the western frontier of Turkey...” (Türkiye'nin batı sınırını izleyen) ifadesi kullanılmaktadır. Atina FIR'ının tanımında olmamasına rağmen Yunanistan başta NATO ve IMO olmak üzere çeşitli uluslararası platformlardaki girişimlerinde; İstanbul-Atina FIR hattının Yunanistan'ın doğu sınırı olduğunu iddia etmektedir.²²⁴

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Uluslararası hukuk, devletlere farklı amaçlar için farklı genişlikte karasuları ilan etme yetkisi tanımamaktadır. Chicago Sözleşmesi'ne göre hava sahaları, hukuki statülerini üzerinde buldukları ülkelerden (kara ya da deniz) almaktadırlar. Devletin ülkesini oluşturan kara parçaları ve buna bitişik karasuları (md.2) üzerindeki hava sahaları, egemen hava sahası (md.1); bu alanların dışında kalan deniz alanları üzerindeki hava sahaları ise uluslararası hava sahasıdır.

Bu durum deniz hukuku anlaşmaları ile de teyit edilmektedir. Buna göre, hiçbir devletin ülkesinin sınırları dışında ne amaçla olursa olsun egemenlik iddiasında bulunmayacak veya bu anlamda gelecek davranışına giremeyecektir. Bu çerçevede, 1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi md. 2 ve BMDHS md. 87/1/ açık deniz üzerindeki hava sahasında bütün devletler için uçuş serbestliği öngörmektedir.²²⁵ Aynı şekilde Nisan 1948'de alınan bir karar ile ICAO Konseyi açık deniz üzerindeki hava sahasında yalnızca açık deniz rejiminin geçerli olduğunu kabul etmiştir.²²⁶

Dünyada Yunanistan'dan başka hava sahasının sınırı karasularından farklı olan bir ülke yoktur. Yunan Adaları'na yedi mil mesafede karasuları dışında bulunan bir yabancı savaş gemisinin taşıdığı *helikopter havalanamayacaktır*; çünkü yukarıdaki hava sahası, geminin içinde bulunduğu alanındaki su gibi uluslararası değildir, Yunan hava sahası olacaktır. Yunanistan, 1947 tarihli Chicago Sözleşmesi'ni

²²⁴ Kurumahmut, “Ege’de Temel...” s.26

²²⁵ Sorgucu, a.g.e., 58

²²⁶ Aksu, a.g.e., s.95

onaylamı tır. 10 mil hava sahası iddiası, karasularıyla hava sahasının sınırları arasındaki fark nedeniyle hâlen yürürlükte olan İkigo Sözleşmesi'ne aykırıdır.²²⁷

Uluslararası hukuka tamamen aykırı ve Ege'de Yunanistan tarafından savunulması en güç, argümanları en zayıf sorun olan, hava sahası sorunu, aslında kolay çözülebilir basit bir sorun olarak gözüktüğü de, güncel yaşamımızda en önemli sorunu ortaya koymaktadır. Bu sorun, her gün Ege üzerinde yapılan Hava Kuvvetleri uçaklarının uçuşlarında, Ege'de icra edilen NATO ve diğer uluslararası tatbikatlarda gündeme gelmekte ve Türkiye ile Yunanistan'ı her an karşı karşıya getirmektedir.

3.5. EGEMENLİK TARTI MALI ADA, ADACIKLAR, KAYALIKLAR VE KARDAK KIRIZI

Ege Denizi'nde ulusal egemenlik sınırlarını ilgilendiren diğer sorun da bu denizde hükümlerle sınırlarını belirleyen antlaşmalarda adaları belirtilen ve egemenlik devrinde mutabık kalınan adalarda kalan ada, adacık ve kayalık üzerinde Yunanistan'ın egemenlik iddiasında bulunmasıdır. Bu bakımdan ele alındığında Türkiye ile Yunanistan arasında çıkan uyuşmazlığı aileli olarak değerlendirilecek en önemli metin olarak Lozan Barış Antlaşması'nı ve bu antlaşmanın 6, 12, 15 ve 16. maddeleri ile Paris Barış Antlaşması'nın 14. maddesi görülmektedir.²²⁸

Söz konusu antlaşma hükümlerinin yorumlanması ve buna bağlı olarak, Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasında henüz bir deniz sınırının saptanmaması, beraberinde bu antlaşmalarda adaları sıralanmış olan fakat Osmanlı Devleti'nin devamı olarak Türkiye'ye egemenlikte kalan ada, adacık ve kayalıkların statülerinin de tartışılmasına yol açmıştır.²²⁹

²²⁷ Mengi, a.g.e., s.73-74

²²⁸ Hayta, a.g.e., s.340

²²⁹ Aksu, a.g.e., s.105

Lozan Barı Antlaşması'nın 6. ve 12 maddelerine göre "Anadolu sahillerinden 3 mile kadar olan bütün adaların", aksine hüküm bulunmadıkça Türkiye'ye ait olacağı belirtilmektedir.²³⁰ Öte yandan Yunanistan, Lozan Antlaşması'nın 6.maddesinde yer alan ve deniz sınırlarının kıyıya üç milden daha yakın ada ve adacıkları içine alacağını belirten hükmü öne sürerek, kendi egemenliği onaylanmış adaların üç mili içerisinde bulunan ada, adacık ve kayalıklar üzerinde hak talep etmektedir.²³¹

Durumu özetleyecek olursak; Oniki Ada ve Dogu Ege Adaları gibi adalar, hangi devlete ait oldukları anlaşmalarla belirtilmiş ve bu anlaşmalarda adaları tek tek belirlenmiş adalardır. Osmanlı Devleti ve Türkiye bu adalar üzerinde bulunan hakimiyet haklarını yapılan anlaşmalarla başka devletlere devretmiştir. Türkiye'nin bu adalar üzerinde bir egemenlik iddiası bulunmamaktadır. Ancak, bu durumun Ege'deki tüm ada, adacık ve kayalıklar üstünde de geçerli olup olmadığı Türkiye tarafından Kardak krizi sonrasında gündeme getirilmiştir.²³²

Kardak meselesi Yunanistan ve Türkiye'nin Ege Denizi üzerinde yıllardır devam eden egemenlik çatışmalarına bir yenisini daha eklemiştir. Türkiye'nin 3 mil kadar açığında bulunan, kimsenin yamadığı, Türkler tarafından Kardak ya da Kızca, Yunanlılar tarafından ise Imia olarak adlandırılan iki kayalık Ocak 1996'da Yunanistan ve Türkiye'yi riskli bir şekilde savaşa sürüklemiştir.²³³

Yunanistan Ege Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın birlikteliğiyle Ege Denizi'ndeki bazı küçük adacıkların iskana açılmasına ilişkin haberler, Kasım 1995'ten itibaren Yunan basınında yer almıştır. Yunanistan'da çıkan çeşitli basın haberlerinde ismi zikredilen; üçü Doğu Akdeniz'de olmak üzere toplam 11 adacığın iskana açılmasına ilişkin bilgiler, değişik kaynaklardan da teyit edilmiştir. Bu sırada

²³⁰ Çomak, a.g.e.,s.94

²³¹ Ertürk, a.g.e., s.132

²³² Kut, a.g.e., s.259

²³³ Eren, a.g.e., s.72

bir geminin tesadüfen karaya oturması, Türkiye ile Yunanistan arasında ciddi bir krizin ya anmasına yol açmış tır.²³⁴

1995 yılında Aralık ayında Türk kargo gemisi Figen Akat, Bodrum ile Kelemez-Kilimli Adası arasında bulunan küçük bir kayalı ın kıyısında karaya oturmuş tur. Bu olay üzerine Türkiye ile Yunanistan, gemiyi kurtarma yetkisinin Türk şirketlerine mi, Yunan şirketlerine mi ait olduğunu sorusunun yanıtını aramaya başlamış tır.²³⁵

Geminin kurtarılması Türk sigorta şirketi aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmış tır. Bu arada Yunanistan, 26 Aralık 1995 tarihinde Türkiye'ye bir nota vererek söz konusu geminin Yunanistan'ın karasularında bulunduğunu belirterek kurtarma işleminin durdurulmasını istemiştir. Türkiye, aynı gün Yunanistan'a vermiş olduğu nota ile iddiaları reddetmiştir. Gemide yürütülen kurtarma çalışmaları sürerken Yunanistan'a ait hücum botları gemiye yanaşarak kurtarma işlemlerini durdurmuş ve Yunanistan'a ait römorkör gemiyi kurtarmaya çalışmıştır. Bu arada olay, kurtarma halatının römorkörün firdöndüsüne sıkılması Türk gemisinin bu halatı keserek Türk karasularına girmesi ile sonuçlanmış tır. Gemi daha sonra Güllük Limanı'na çekilmiştir.²³⁶

Kriz, bir ay sonra, 20 Ocak 1996'da *Gramma* Dergisi'nde yer aldıktan sonra olumsuzlaşmıştır. Kalimnos Adası Belediye Başkanı, 26 Ocak'ta "Atenna" adlı Yunan televizyon kanalı çekim ekibini alarak Ada'nın Papazı ve bazı ailelerle birlikte Kardak Kayalıkları'na gitmiş ve Yunan bayrağı dikmiştir. Kayalıklar'a Yunan Bayrağı dikilmesi sırasında çekilen görüntülerin televizyonda yayınlanması üzerine bu sefer Hürriyet Gazetesi'nin iki muhabiri helikopter ile Kardak Kayalıkları'na giderek Yunanlıların dikmiş olduğu bayrağı indirmiş ve yerine Türk bayrağı çekmiştir.²³⁷

²³⁴ Kurumahmut, "Ege'de Temel ..." s.10-13

²³⁵ İnkilaplar, a.g.e., s.258

²³⁶ Hayta, a.g.e. s.344

²³⁷ Başaran, a.g.e., s.47

Harita 1. Kardak Kayalığı'nın Bulunduğu Bölge

Kaynak: "Aegean Dispute", Wikipedia The Free Encyclopedia, 2007,
http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:Imia_with_legends.svg (24.12.2009)

Bu bayrak mücadelesinin Türk televizyonlarında yayınlanmasının ardından iki ülke arasında kamuoylarının siyasiler üzerindeki baskıları yo unla mı ve diplomatik alanda sürdürülen mücadelenin giderek sertle ti i görülmü tür.²³⁸

Bu geli melerin ardından üç Yunan sahil güvenlik botu kayalıkları ku atarak, Türk bayra ı yerine Yunan bayra ı çekmi lerdir. Türkiye, Yunanistan'ı Türk karasularındaki asker ve gemilerini çekmesi konusunda uyarmı ve bazı diplomatik giri imlerde bulunmu tur. Sonuç alınamaması üzerine 31 Ocak 1996 günü Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ba lı Sualtı Taarruz Timleri, Kardak'ın biti i indeki kayalı a çıkartma yapmı tır. ABD'nin duruma müdahale etmesi ve taraflara baskı yapmasıyla kayalıktan Yunan bayra ı indirilmi , komando ve gemiler geri çekilmi tir. ki ülkeyi savasın e i ine getiren kriz böylelikle atlatılmı ancak, sorun kalıcı bir çözüme ula tırlanamamı tır.²³⁹

Kardak krizi, Ege Denizi'nde yeni bir sorunu ortaya çıkarmakla birlikte, Ege'de statüleri henüz saptanmamı bulunan pek çok adacık ve kayalı ın bulundu u ve iki ülke arasında bu konuda hukuki düzenleme yapılmasının zorunlu oldu unu göstermesi bakımından önemlidir. Nitekim kısa bir süre sonra Türkiye henüz hukuki olarak statüsü kararla tırlmamı olan bu tür adacık ve kayalıkları “gri bölgeler” olarak nitelendirmi ve statülerini tartı maya ba lamı tır.²⁴⁰

Yunanistan bu kayalıklara ili kin egemenlik iddialarını 4 Ocak ve 28 Aralık 1932 tarihli bazı Türk- talyan dokümanlarına ve 1947 Paris Barı Antla ması ile Ege'de talya'nın haklarını devralmasına dayandırmaktadır. Atina'ya göre bu antla malar çerçevesinde “ mia Adacıkları” Yunanistan'a aittir. Ayrıca, Lozan'da, Bozcaada, Gökçeada ve Tav an Adaları dı nda, sadece Anadolu'ya üç mil ve daha

²³⁸ I ıldar, a.g.e., s.345

²³⁹ Eren, a.g.e., a.g74

²⁴⁰ Aksu, a.g.e., s.106

yakında bulunan adalar Türkiye'ye bırakılmıştır. Ankara bu mesafedeki adalar üzerinde tüm haklarından feragat etmiştir.²⁴¹

Burada önemli olan nokta 4 Ocak 1932 tarihli antlaşma ile 28 Aralık 1932 tarihli Protokol Türkiye ile Yunanistan arasında yapılmıştır, Yunanistan bu antlaşma ve protokole taraf olmamıştır. Türkiye'de 1947 Paris Barış Antlaşması'nda taraf değildir.²⁴² Yine 28 Aralık 1932 tarihli teknisyenler toplantı tutanağı ile başlayan dönemlerde bir sözleşmeye dönüşümün mümkün olmadığıdır. Dolayısıyla Türkiye ile Yunanistan arasında hiç tartışma konusu bulunmayan genel deniz sınırının resmi olarak kabulü gerçekleşmemiştir. 1947 Paris Antlaşması ile Oniki Adalar'ın Yunanistan'ın egemenliğine bırakılması kararlaştırıldıktan sonra da durum sürmüştür.²⁴³

Türk tarafına göre; antlaşmalarla devredilmeyen adalar üzerinde Yunanistan'a egemenlik hakkı verecek bir deniz sınırı yoktur. Yunanistan tarafından bu amaçla ileri sürülen 28 Aralık 1932 tarihli metin bir uluslararası antlaşma değildir. Bu metnin uluslararası antlaşma olabilmesi için gerekli işlemler yapılmamıştır; imza, onay ve tescil işlemlerinden geçmemiştir. Bu metin 4 Ocak 1932 Sözleşmesi'nin eki değildir; üstelik bir uluslararası antlaşma olmadığını Yunanistan ve üçüncü devletler de zımnen kabul etmişlerdir. Yunanistan böyle bir metne dayanarak Kardak Kayalıkları ile benzer statüde bulunan diğer coğrafi formasyonlar üzerinde egemenlik iddiasında bulunamaz.²⁴⁴

Yunan tezine karşılık, Lozan Antlaşması incelendiğinde, Türkiye'nin üç mil denizde kalan tüm adalar üzerindeki hakimiyetinin sona ermediği; sadece ismen sayılarak Yunanistan'a bırakılan ya da altı büyük devlet kararının Yunanistan'a bırakılan ya da altı büyük devlet kararının Yunanistan'a iletilmediği tarih olan 13 Şubat 1914'te Yunan egeliği altında bulunan adalar üzerindeki haklardan vazgeçilmiş olduğu anlaşılmaktadır.²⁴⁵

²⁴¹ Sönmezolu, a.g.e., s.341

²⁴² Çomak, a.g.e., s.97-101

²⁴³ Aksu, a.g.e., s.109

²⁴⁴ Mengi, a.g.e., s.53

²⁴⁵ Ertürk, a.g.e., s.132

Lozan Antlaşması içerisinde bulunan maddelerden Kardak Kayalıkları ile yakından alakalı olan Türkiye'nin talya'ya devrettiği ada ve adacıkları tespit eden 15nci madde şöyledir: “Türkiye, aşağıda sayılan adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden[sıfatlarından] talya yararına vazgeçer: Bugün talya'nın iğali altında bulunan Astampalya(Astropalia), Rodos(Rhodes), Kalki(Calki), Skarpanto, Kazos(Casso), Piskopis(Tilos), Misiros(Misyros), Kalimnos(Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos(Lipso), Sombeki(Simi) ve Stanköy(Kos) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis(Castellorizo) Adası”²⁴⁶ Buna göre Kardak Kayalıkları bu ada ve bu adalara bağlı olan adacıkların içinde olmadığından 15nci maddedeki düzenlemeye girmemektedir.

Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun devrettiği ada, adacık ve kayalıklar dışında Ege Denizi'nde bulunan ada, adacık ve kayalıklar O'nun halefi sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin hakimiyetindedir. Türkiye, Lozan Barış Antlaşması ile devrettiği ada ve adacıklar dışında Ege Denizi'nin muhtelif bölgelerinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan kendisine intikal eden Kardak dahil 150 kadar ada, adacık ve kayalık üzerindeki hakimiyetini sürdürdüğünü beyan etmektedir.²⁴⁷

Yine, Lozan Antlaşması'nın 12nci maddesi gereğince Lozan Antlaşması'nın aksine bir hüküm bulunmadıkça 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan iğali altında bulunmuş olsa dahi, Anadolu'nun 3 mili içinde bulunan bütün ada, adacık ve kayalıklar, Türkiye'nin egemenliği altındadır. Antlaşmada yer alan 3 millik mesafe, dönemin karasuyu mesafesi olduğuna göre, bugünde aksine bir hüküm bulunmadıkça 6 mil olan karasuyu dahilinde bulunan ada, adacık ve kayalıklar Türkiye'nin egemenliğindedir.²⁴⁸

Yunanistan bu maddeyi, üç milin dışında kalan ada ve adacıklar Türkiye'nin değildir şeklinde yorumlamaktadır. Kardak Kayalıkları, Anadolu sahillerinden sırasıyla 3.6 ve 3.9 deniz mili uzaklıktadır. Yunanistan bu durumdan ve antlaşmadaki

²⁴⁶ Denk, a.g.e., s.67

²⁴⁷ Başaran, a.g.e., s.51

²⁴⁸ Aksu, a.g.e., s.106

3 mil ifadesinden yola çıkarak Kardak Kayalıklarının Türkiye'ye ait olamayacağını belirtmektedir. Türkiye ise, Yunanistan'ın bu ifadeleri 3 milin ötesinde kalan ada ve adacıkların dı arıda bırakıldığı şeklinde yorumlamasına, söz konusu fıkranın i levsel bir düzenleme yaptığı nı söyleyerek kar ı çıkmaktadır. Türkiye bu maddenin kıyı devletinin karasularını güvence altına almak için konulmuş oldu unu iddia etmekte ve e er Yunanistan'ın söyledi i gibi bir anlam ifade edilmek istenseydi, "3 milin dı nda kalan ada ve adacıkların Yunanistan'ın egemenli ine geçecektir" ibaresi konulurdu demektedir.²⁴⁹

Lozan Barış Antlaşması'nın 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında, egemenlik haklarına ili kin tek başına hak do urma kabiliyeti olmayan, soyut bir ilke ortaya konmuş tur. Md. 6'yı 12'nci madde ile egemenli i Yunanistan'a devredilen ve yukarıda zikredilen adaların sahillerine tatbik edip, bunların üç mili içerisindeki ada ve adacıkların da Yunanistan'a devredildi ini söylemek; hem Lozan'nın lafzına ve ruhuna, hem de egemenlik devrine ili kin uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır.. Kısaca, Md.6 tek başına egemenlik devri sonucunu do urabilecek icrai bir hüküm de ildir.²⁵⁰ Fetih ba lamında i gal, ba ka bir devletin egemenli ine tabi olan ülkeyi sava zamanında veya silahlı kuvvet kullanmak suretiyle zaptetmek anlamına gelir. Buna göre, Altı büyük devletin Kararı'nda söz konusu edilen i gal, fiilen askeri kuvvet kullanarak gerçekleştirilen etkin bir i gal olmalıdır. Lozan Barış Antlaşması'na göre devredilen adalar da fiilen askeri güç kullanılarak gerçekleştirilen etkin i gal altında bulunan adalardır.²⁵¹

Burada, uluslararası hukuk kurallarına göre egemenlik haklarının devrinin söz konusu olabilmesi için, bu hakkın açıkça devredildi inin belirtilmi olması gerekti ini hatırlatmak faydalı olacaktır. Açık bir feragat yoksa bir ba ka devlete egemenlik devrinden de söz edilemez. Uluslararası hukuk normları dikkate

²⁴⁹ Güzel, a.g.e., s.47

²⁵⁰ Mengi, a.g.e., s.52

²⁵¹ Ba eren, a.g.e., s.55

alındı ında antla manın 16 ncı maddesini toptan feragat ekinde yorumlamak, bu açıdan yanlı olacaktır.²⁵²

Aksi takdirde, hiç ada isimleri sayılmadan tek başına bu madde, bir küçük ilave talimatla bu husus da bir sonuca ula ılabilirdi. Ancak, Ege'deki adalar tek tek ismen sayılmı olup; bu madde, Ege dı ında Kızıldeniz'de, Libya, Tunus ve Cezayir önlerinde ileride olabilecek bir ada veya adacı ın mülkiyeti anla mazlı ında bir sıkıntı çıkmaması için, bir sigorta ve emniyet tedbiri olarak konulmu tur.²⁵³

²⁵² Eren, a.g.e., s.50

²⁵³ Mengi, a.g.e., s.53

SONUÇ

Ege Adaları Sorunu 20. yüzyılın ilk çeyre inden itibaren uluslararası siyaset gündeminde önemli bir yer te kil etmeye ba lamı tır. Ege adaları, Osmanlı mparatorlu u ’nun uzuvlarında biridir. Bu dönemde Osmanlı Devleti’ nin bu konuyla ilgili olarak do rudan kar ıla tı ı devletlerden ilki talya di eri Yunanistan’ dır.

Yunanistan’ın 3 ubat 1830’ da büyük devletlerin yardımıyla ba ımsızlı mını elde etti i tarihe kadar Ege Denizi’ ndeki adalar üzerinde Osmanlı Hakimiyeti kesintisiz sürmü tür. Zamanın büyük devletlerinin (Rusya, Fransa, ngiltere) deste iyle Yunanistan’ın kurulmasıyla Ege Adaları kaybedilmeye ba lanmı tır. Kuruldu u andan itibaren Osmanlı Devleti’ne kar ı sürekli yayılmacı bir politika izleyen ve Megali dea’yı halen gerçekle tirmeye çalı an Yunanistan’ın, günümüzde de Türkiye’ye kar ı izledi i politikanın temelinde bu dü üncenin yattı ı söylenebilir. Yani, Türk-Yunan ili kilerini en fazla “Megali dea” politikasının etkiledi i söylenebilir. Nitekim, Osmanlı toprakları üzerinde kurulan Yunanistan, bu toprak üzerinde geni lemi , bu geni leme Balkan Sava ları neticesinde Anadolu’ya yakın adalara ve nihayet 1947’de Mente e Adaları’na kadar devam etmi tir.

Ege Denizi incelendi inde, Ege adalarının Türkiye kıyılarına çok yakın mesafede bulunması ve Anadolu kıyılarında ya amın yo un bir ekilde Ege Denizi’ne ba lı olması nedeniyle hiçbir yerde örne i olmayan özel bir durum arz etmektedir. Bu çalı mada ele alınan sorunlar, yani devredilmemi ada, adacık ve kayalıklar, Yunan Do u Ege adaların silahlandırılması, kara suların geni li i, kıta sahanlı mının sınırlandırılması, hava sahası geni li i ve FIR hattı ve bölgesi ile ilgili sorunlardır. Bu sorunların durumu Ege Adaları’ nın co rafi ve jeomorfolojik yapılarına, tarihsel, hukuki, ekonomik ve siyasal gerçeklere göre de erlendirilmi tir.

Bu de erlendirme ı ı nda unları söylemek mümkündür; Yunanistan, Ege Denizi’ni kendi denizi olarak nitelendirmekte ve Türkiye’ nin bu deniz üzerindeki tüm haklarını, ülkesinin toprak bütünlü üne yönelik bir tehdit olarak algılamaktadır.

Ege’de, Yunanistan açısından tek sorun kıta sahanlı ının sınırlandırılmasıdır ve bu meselenin çözüm yeri de Uluslararası Adalet Divanı’dır. Ancak, Türkiye için sorunlar, kıta sahanlı ı ile bitmemektedir. Bunun sebebi ise, Ege’de, iki ülke arasında çizilmi henüz bir deniz sınırının olmayı ıdır. Bu nedenle, Ankara açısından, karasuları, hava sahası, çe itli antla malar gere i silahsızlandırılması öngörölmü adaların Yunanistan tarafından yeniden silahlandırılması ve aidiyeti belli olmayan gri bölgeler Ege’deki sorunlar yuma ını olu turmaktadır.

Yunanistan, Ege’deki tüm savlarını uluslararası hukuka dayandırdı ını, ancak Türkiye’nin bu yöntemi dı layarak, gücü temelinde Atina’yı sava la tehdit etti ini ileri sürmektedir. Yunanistan’ın, Ege iddialarını belirli uluslararası anla maların bire bir maddelerine dayandırdı ı tezi bir yere kadar do rudur. Ancak Yunanistan, imzacısı oldu u uluslararası anla maların, kendi lehine olan maddelerini kale almakta, antla ma içerisinde yer alan ve çıkarlarına hizmet etmeyen maddeleri ise adeta görmezden gelmektedir. 1982 BMDHS’nin, karasuları geni li ini 12 mil olarak nitelendiren üçüncü maddesine sürekli atıfta bulunularak, bu uygulamanın iyi niyet çerçevesinde yapılması gerekti ini içeren 300.maddesinin gündeme getirilmemesi bunun güzel bir örne idir. BMDHS’nin 300. maddesi, sözle meye imza atan Yunanistan açısından ba layıcı bir nitelik ta ımaktadır. Bu madde; sözle mede tanınan hak, yetki ve serbestilerin iyi niyet esasına göre kullanılaca ını ifade etmektedir.

Belirtilen bu veriler çerçevesinde, Lozan Antla ması ile 3 mil olarak saptanan ancak daha sonra her iki devlet tarafından farklı tarihlerde 6 mile çıkartılan karasularının 12 mil olması kabul edilemez. Böyle bir durumda, Ege Denizi, Türkiye’ye kapanacak ve açık deniz alanları büyük ölçüde daralacaktır.

Yine kıta sahanlı ı konusunda Yunanistan’ın Anadolu’ya yakın adalarını öne sürerek e it uzaklık çizgisini kabul ettirmeye çalı ması hiçbir hukuk kuralına, iyi niyet ve hakkaniyet esasına uymamaktadır. Söz konusu adalar, Anadolu’nun kıta sahanlı ı üzerinde bulunmaktadır ve onun do al bir parçasıdır. Kıta sahanlı ı sorunu

Ege Denizi'nin kaynaklarının adil bir şekilde paylaştırılması esasına göz önünde bulundurularak ikili görüşmelerle çözülmesi gereken bir sorundur.

Yunanistan'ın hava sahasını 10 mile çıkartması da hiçbir hukuki tanıma ve kurala uymamaktadır. Hava sahası kara ülkesinin devamında o ülkenin karasularının genişliği kadardır. FIR hattı ise sivil uçaklarla ilgili olup, hiçbir şekilde iki ülke arasında sınır hattı olarak kabul görmemiştir. Yunanistan'ın, Atina-İstanbul FIR Hattı'nı kontrolü altında bulundurmasını bahane ederek, Türk askeri uçaklarına müdahale etmesi ve bu hattı bir Türk-Yunan sınır olarak göstermesi hiçbir hukuki norma dayanmamaktadır.

İlgili tüm antlaşmalarda, Yunanistan'a bırakılan adalar ve özellikle de Limni, Semadirek gibi Bozca Adaları'nın gayri askeri statüsü önemle vurgulanmıştır. Buna rağmen, Yunanistan 1960'lı yıllardan beri Anadolu'ya yakın adaları silahlandırmakta, buralarda askeri tesisler ve havaalanları kurmaktadır.

Bütün bu sonuçlar değerlendirildiğinde, 1995 yılında Yunanistan'ın söz konusu ada, adacık ve kayalıkları iskana açma girişimiyle başlayan Kardak Kayalıkları Krizi ise tüm sorunları doruğa taşımıştır. Figen Akad isimli kuru yük gemisinin Kardak Kayalıklarında karaya oturması sonucu başlayan kriz neticesinde, Ege'de süregelen sorunlar olan Karasuları, Kıta Sahaneleri, Hava Sahası ve Adaların Silahlandırılması sorunlarına, egemenliği tartışılmalı ada, adacık ve kayalıklar sorunu da eklenmiştir. Krizin gelişimi ve sonrasında yayınlar üzerindeki, görsel ve yazılı medya araçlarının etkisi, dikkat edilmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken konulardan birisidir. Basının krize dahil olmasından önce sessiz bir şekilde iki ülke diplomatları arasında süregelen çözüm girişimleri, basının kısırcı tutumu neticesinde, kısa bir sürede olaya hükümet yetkililerinin de dahil olmasını ve kararlı olarak sert demeç ve beyanatların yapılmasına sebebiyet vermiştir.

Kriz sonrası yaşanan ve kamuoyuna yansıyan bunalımların sonuncusu, terör örgütü lideri Öcalan'ın yakalanmasıdır. Terör örgütü liderinin yakalanmasından sonra, Yunanistan ile terör örgütü bağlantılarının ortaya çıkması Yunanistan'ın uluslararası kamuoyunda itibarının zedelenmesine neden olmuştur.

1999 yılının ikinci yarısında, iki ülke Dış İleri Bakanlarının girişimleri sonucunda büyük bir hararetle başlayan yumuşama, karlıklı depremlerle hız kazanmış ve ekonomik, kültürel anlaşmalarla pekiştirilmiştir. Bu dönemde iki ülke yöneticilerinin ziyaretleri diyalogu arttırmış ve çevreleri ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliği de iki ülke halkını yakınlaştırmıştır. Ancak, söz konusu dönemde Kıbrıs ve Ege gibi temel meselelerin çözüme kavuşturulamaması, yumuşamanın yakınlaştırmaya dönmesini engellemiştir. Bunun temel sebebinin ise, iki tarafın da bu döneme bakış açısında yattığını söylemek mümkündür. Yunanistan yumuşama sürecinde, sorunları AB platformuna yerleştirerek çıkarları doğrultusunda çözümlenmesini amaçlamış, yönünü AB üyesi haline çevirmiş bir Türkiye'nin kendisine hareket serbestisi sağlayacağını düşünmüştür Türkiye ile Yunanistan arasında, güvenlik anlayışı çerçevesinde "yüksek politika" olarak tanımlanan sorunlar, hala mevcut önemleriyle devam etmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında Ege Denizi'nin hukuki statüsüne yönelik bir değerlendirme yaptığımızda; Ege'nin coğrafi ve tarihi özelliklerini en iyi Türkiye ile Yunanistan bilmektedir. Bu nedenle soruna yabancı olan üçüncü tarafların çözüme katkıda bulunmasının beklenmesi yerine, tüm sorunları bir bütün olarak çözmek için iki ülke arasında önartısız görüşmelere başlanması uygun bir çözüm yolu olarak görünmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

K TAPLAR:

AKSU,F,-**Türk-Yunan İlişkileri**,SAMEK Yayınları,Ankara 2001

ARMAO LU, F.: **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, C:1 Türkiye Bankası Yayınları, Ankara, 1992.

BA EREN, S.H.: **Ege Sorunları**, Tüдав Yayınları No:25, Ankara, 2006.

B LGE, S.: **Büyük Dü Türk Yunan Siyasi İlişkileri 1919-2000**, 21.Yüzyıl Yayınları, Bili im Ara tırma Serisi:2, Ankara, 2000.

CEVDET, K.: **Ege'de Temel Sorunlar**,Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

ÇOMAK, H.: **Ege Adaları**, Deniz Harp Okulu Yayınları, stanbul, 1996.

DENK, E.: **Egemenli i Tartı malı Adalar Kar ıla tırmalı Bir Çalı ma**, Mülkiyeliler Birli i Yayınları, Ankara, 1999.

ERTÜRK, Y.: **Adalar(Ege) Denizinde Türk-Yunan Mücadelesi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, stanbul, 2007.

GÖZENÇ S.: **Avrupa Ülkeler Co rafyası**, Çantay Kitabevi, stanbul, 1995.

GÜNDÜZ,A,-**Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler,Örnek Kararlar**,Beta yayınları, stanbul,2009

GÜREL, .: **Tarihsel Boyut çinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1993**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.

HAT PO LU, M.: **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan (1923-1954)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

HAYTA, N.: **Ege Adaları Sorunu**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.

IKLAR, H.C. Ege'de Çözümlemeyen Türk-Yunan Sorunları ve Casus Belli Oldu, IQ Kültür Sanat Yayıncılık:347, stanbul, 2009.

KURUMAHMUT, A., BA EREN, S.: Ege'de Gri Bölgeler, Turkish Historical Society Printing House, No:220, Ankara, 2004.

KURUMAHMUT, A.: Ege'de Temel Sorun Egemenli i Tartı malı Adalar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

KURUMAHMUT, A.: Ege'de Egemenli i Devredilmi Adalar, SAEMK, Ankara, 2003.

KUT, .: Türk Dı Politikasında Ege Sorunu, 2.Baskı, Der Yayınları, stanbul, 1998.

MANSEL, A.M.: Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumları Yayınları, 7.Basım, Ankara, 1999.

PAZARCI, H.: Do u Ege Adaları'nın Askerden Arındırılmı Statüsü, AÜ. SBF Yayınları, 1986 s.1

PAZARCI, H.: Uluslararası Hukuk Dersleri 2.Kitap, Turhan Kitabevi, 3.Baskı, Ankara, 1986.

SAKA, M.: Ege Denizinde Türk Hakları, Dergah Yayınları, 3.Baskı, stanbul, 1974.

SEHA, M.: Lozan Barı Konferansı : Tutanaklar, Belgeler, Tk. I, K.1, Ankara, 1973.

SÖNMEZO LU, F.: Türkiye-Yunanistan li kileri ve Büyük Güçler, Kıbrıs, Ege ve Di er Sorunlar, Der Yayınları, stanbul, 2000.

M R, B.: Ege Sorunu: Belgeler, C:II (1913-1914), Ankara, 1982.

TOLUNER, S.: **Limni Adası'nın Hukuki Statüsü ve Montreux Boğazlar Konvansiyonu**, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul, 1987.

SÜREL YAYINLAR

ACER, Y.: "Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Uluslararası Uygulama", **Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi**, C:4, S:16, ss.1-8, 2008.

AYDIN, H.: "Karasularının Sınırlarının Tespiti ve İç Suların Hukuki Rejimi" **C.Ü. İ.F.D.**, C:VII, S:1, ss.61-83, 2003.

BAKEREN, S.H.: "Ege Sorunları", **AÜ.T TE Atatürk Yolu Dergisi**, S.33, ss.167-215, 2004.

BAKEREN, S.H.: "Kıta Sahaneleri: Doğal Uzantı ve Mesafe İle İlgili Sorunları," **Dış Politika Dergisi**, C: VI, S:1, Nisan 1995.

DOĞRU, S.: "Ege Denizi Kıta Sahaneleri Üzerine Uyumlu Bir Çözüm Önerisi: Ortak Arama ve İletme", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Y:1, S:2, ss. 221:241, Eylül 2003.

GÜNEŞ, N.: "12 Mil Sorunu ve Ege'nin Yarı-Kapalı Statüsü, Dış Politika, Ankara", **Dış Politika Enstitüsü ile Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayını**, C: 6, S:1, Nisan, 1995.

KURT, B.: "Ege'de Türk Yunan İlişkilerinin Deniz Yetki Alanları Yönüyle Tartışılması ve Özel Koruma Alanları", **Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları Dergisi**, C:1, S:1, ss.123-143, 2003.

PAZARCI, H.: "Ege Sorunları", **AÜ.T TE Atatürk Yolu Dergisi**, 33-34, ss.167-215 2004.

SARIKOYUNCU, D.E.: "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", **Dumlupınar Üniversitesi S.B.Dergisi**, S:15, ss.239-262 Ağustos 2006.

TEZLER

BA DEMİR, M.M.: “Avrupa Birliği ve Müzakere Sürecinde Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Karasuları ve Hava Sahasının Genişliği Sorunları”, Dicle Üniversitesi., SBE, **Yüksek Lisans Tezi**, 2006.

BROL, R. : “Ege’de Mevcut Ada, Adacık ve Kayalıklara İlişkin Hukuki Gelişmelerin Tarihi Süreç Çinde Değerlendirilmesi”, Mula Üniversitesi. SBE., **Yüksek Lisans Tezi**, 2002.

DAĞISTANLI, H.: “Ege Kıta Sahaneli Uyumazlığı”, AÜ. SBE., **Yüksek Lisans Tezi**, 2006.

EREN, .: “Ege Denizi Temelinde Türk Yunan İlişkileri”, Kadir Has Üniversitesi, SBE, **Yüksek Lisans Tezi**, 2008.

GÜZEL, M.: “Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan İlişkileri”, D.E.Ü, A TE, **Yüksek Lisans Tezi**, 2007.

KAMACI, K.E.: “Türkiye ile Yunanistan Arasında Ege Denizi’nde Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Sorunların Türkiye’nin AB’ne Giriş Sürecine Etkisi”, Genel Kurmay Başkanlığı, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, **Yüksek Lisans Tezi**, 2006.

MENGİN, E.: “Ege’deki Türk-Yunan Sorunlarının, Uluslararası Hukuk Bakımından İncelenmesi”, Kocaeli Üniversitesi, SBE, **Yüksek Lisans Tezi**, 2008.

SEZAL, F.: “Türk Yunan İlişkileri Açısından Ege’de Karasuyu Sorunu”, Dokuz Eylül Üniversitesi, A TE, **Yüksek Lisans Tezi**, 2007.

KAMALOV, R.: “Ege Sorunları”, Ankara Üniversitesi, SBE., **Yüksek Lisans Tezi**, 2007.

KAYA, M.: “Ege Karasuları Sorunu”, Ü, DB E, **Yüksek Lisans Tezi**, 2000.

SORGUCU, A.: “Türkiye’nin Hava Sahasının Hukuksal Statüsünün Uluslar arası Hava Hukuku ve Türkiye’nin Dı Sorunları Çerçevesinde ncelenmesi” Genel Kurmay Ba kanlı ı Harp Akademileri Stratejik Ara tırmalar Enstitüsü, **Yüksek Lisans Tezi**, 2005.

ÜNAL,B,-‘Türkiye-Yunan li kilerinde Temel Sorunlar,1999 Sonrası Yumu ama Dönemi’ Atılım Üniversitesi,SBE, **Yüksek Lisans tezi**,Ankara 2007

INTERNET SAYFASI:

BMDHS madde 2.1, www.saemk.org/belge.asp?=tr. Eri im: 28.12.2009.

<http://www.turkishgreek.org/egemenli.htm>. Eri im: 30.10.2009

<http://turkishgreek.org/1947.htm>. Eri im:11.12.2009

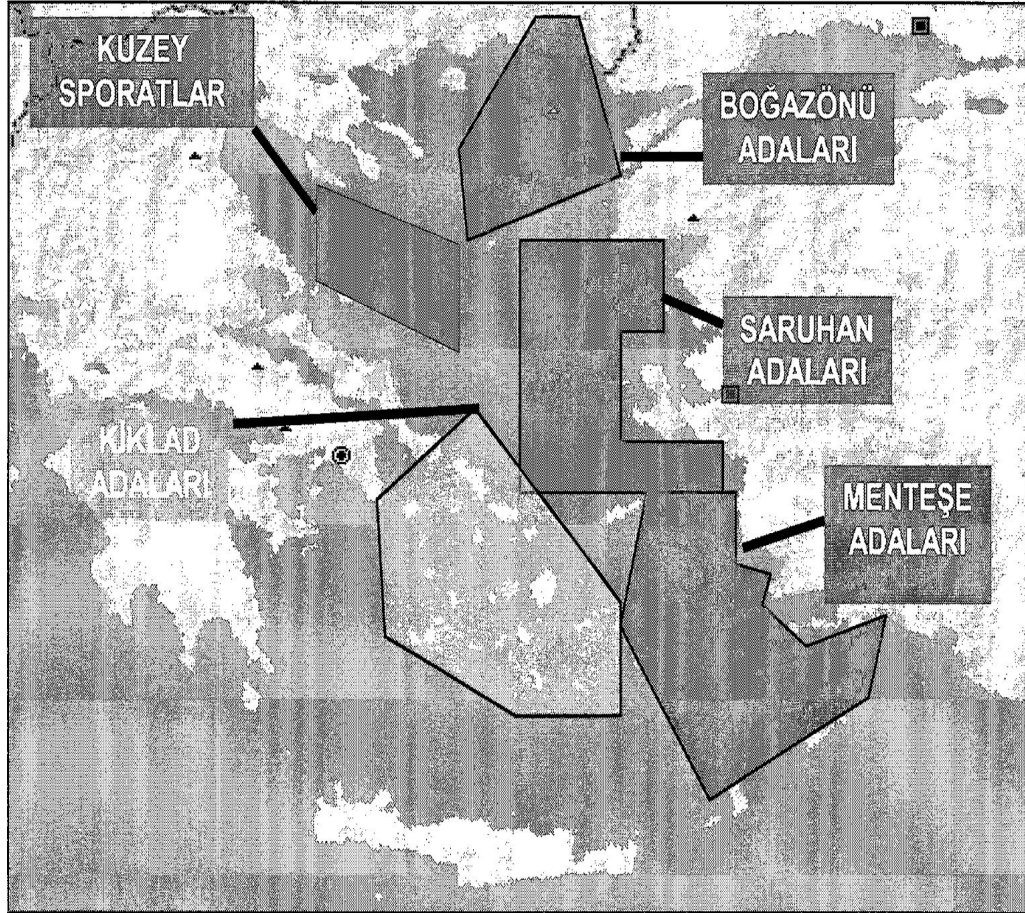
<http://www.inaf.gen.tr/turkish/newslet/tn1007.htm>. Eri im:09.12.2009

http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:Imia_with_legends.svg. Eri im: 24.12.2009

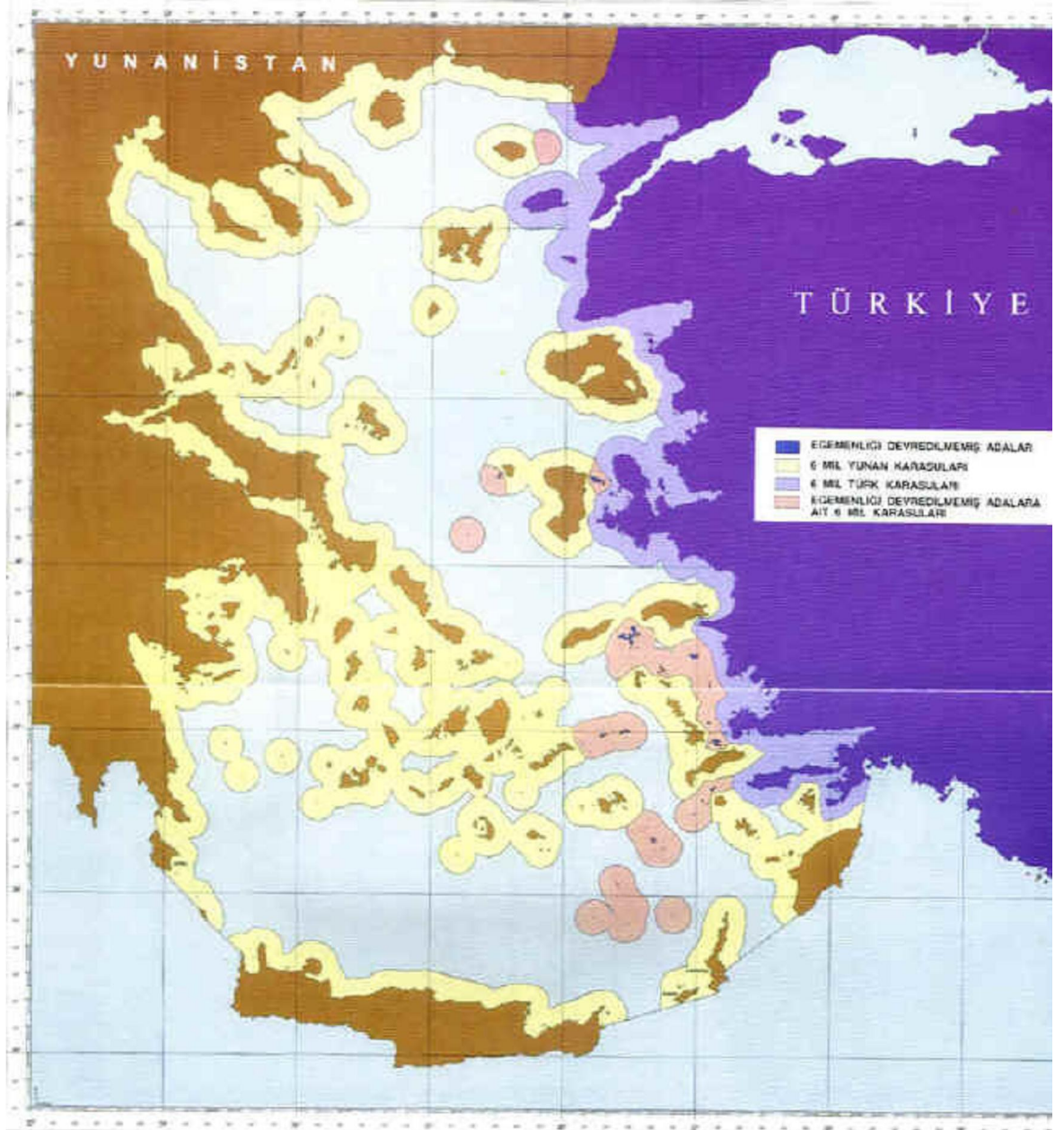
EK 1: EGE ADALARI

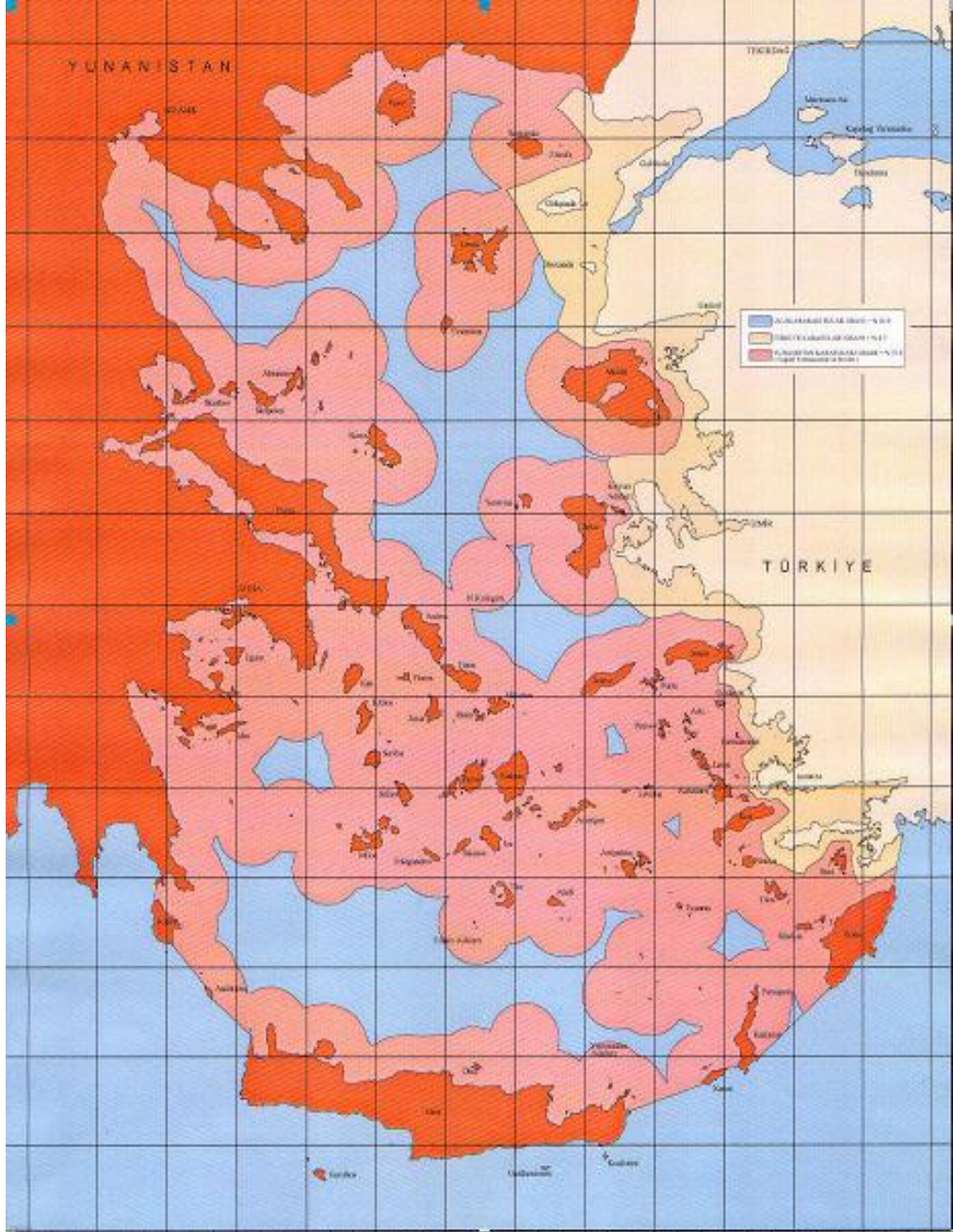
EK 2: EGE DENİZ ADALARININ GRUPLANDIRILMASI

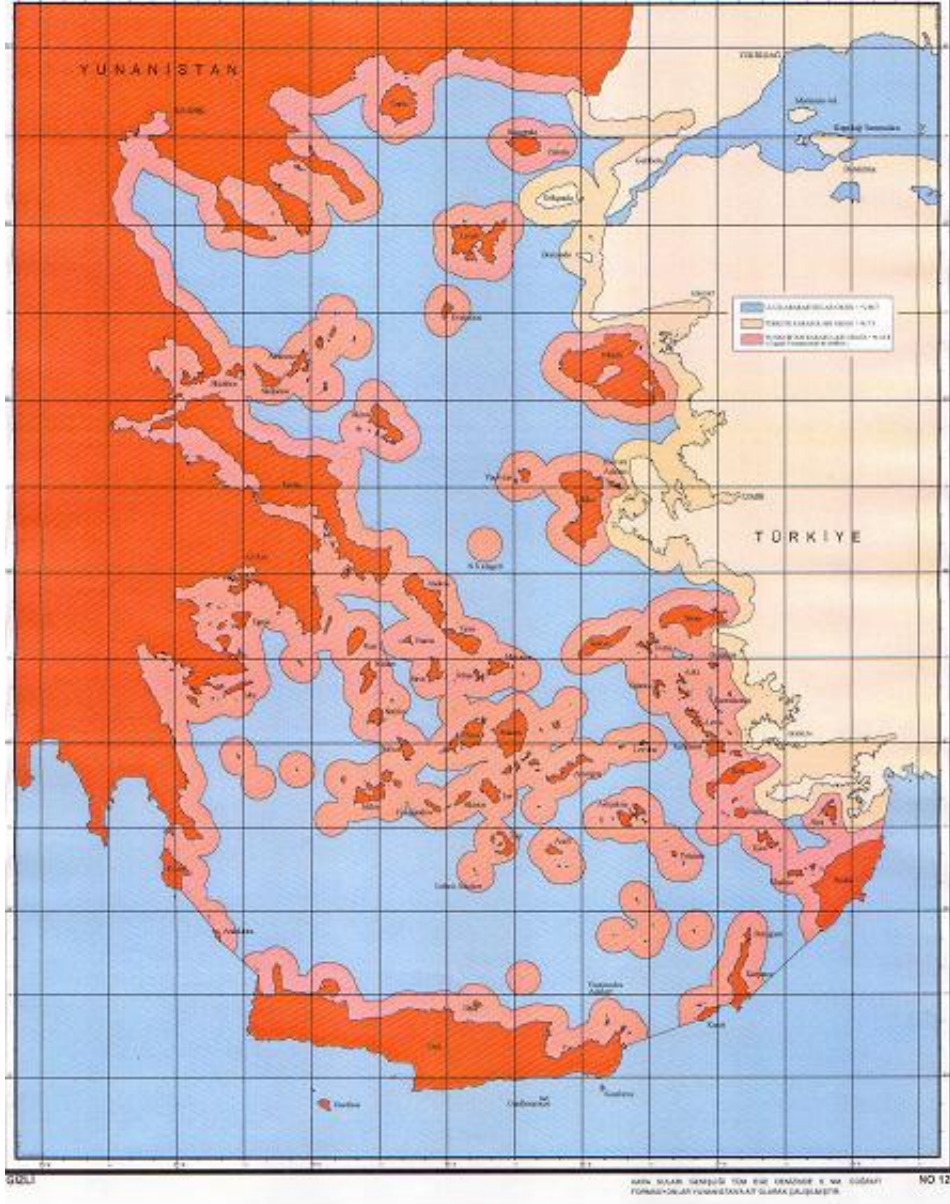
EK 3: EGE DENİZİ

EK 4: EGE'DE "12 M L" KARASUYUNA GÖRE HAR TA

EK - 5: EGE'DE "6 M L" KARASUYUNA GÖRE HAR TA

EK-6 : Lozan Barı Antlaşması'nda Yeralan Ege Denizi'ne İlişkin Maddeler

6.Madde – Bir ırmak ya da akarsuyun, kıyılarıyla denizde, yatağı ile belirlenen sınırlara gelince, i bu Antlaşmanın tanımlarda kullanılan yatak veya kanal terimleri, bir yandan ulaşımına uygun olmayan ırmaklarda su yatağının ya da başlıca kolunun, öte yandan gidilmesine uygun olan ırmaklarda başlıca ulaşım kanalının orta çizgisi anlamına gelir.

Bununla birlikte, yatak ya da kanalın olası değişimlerinde, sınır çizgisinin yukarıda belirtilen biçimdeki çizgiyi mi izleyeceğine, yoksa anılan yatak ya da kanalın i bu Antlaşmanın yürürlüğe konulduğu andaki durumuna göre kesinlikle mi belirleneceğine karar vermesi Sınır Çizim Komisyonu yetkili olacaktır. bu Antlaşma mada tersine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırlarının kıyından üç milden fazla uzaklıktaki ada ve adacıkları kapsar.

12.Madde – Gökçeada ve Bozcaadaları ile Tavşan Adaları dışında, Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semendirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya, Adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin 17/30 Mayıs 1913 günlü Londra Antlaşması'nın beşinci ve 1/14 Kasım 1913 günlü Atina Antlaşması'nın on besinci maddeleri hükümleri uyarınca 13 Şubat 1914 günlü Londra Konferansı'nda alınıp 13 Şubat 1914 günü Yunan Hükümetine bildirilen karar, i bu Antlaşmanın talya'nın egemenliği altına konulan ve on beşinci maddede yazılı olan Adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak koşulu ile, doğrulanmıştır. Asya kıyısından üç milden az uzaklıkta bulunan Adalar, i bu Antlaşma mada tersine hüküm olmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaktır.

13.Madde – Barın Korunmasını sağlamak amacı ile, Yunan Hükümeti, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları'nda aşağıdaki önlemlere saygı göstermeyi yükümlenirler:

I. Bu Adalarda hiçbir deniz üssü ve hiçbir istihkam kurulmayacaktır.

II. Yunan savaş uçakları ve öteki hava araçlarının Anadolu kıyısındaki topraklar üzerinde uçuşması yasaklanacaktır. Buna karşılık, Türkiye Hükümeti de savaş uçaklarının ve öteki hava araçlarının sözü geçen Adalar üzerinde uçuşmasını yasaklayacaktır.

III. Söz konusu Adalarda Yunan Silahlı Kuvvetleri, silah altına alınıp yerinde e itilebilecek olan normal askersel birlikle ve, tüm Yunanistan topraklarındaki jandarma ve polis sayısı ile orantılı olacak, bir jandarma ve polis örgütü ile sınırlı kalacaktır.

14.Madde – Türkiye egemenli i altında kalan Gökçeada ve Bozcaadaları, yerel yönetim ve ki i ve malların korunması konusunda, yerli elemanlardan olu an ve Müslüman olmayan yerli halka her bakımdan güven verici özel bir yerel yönetimden yararlanacaktır. Bu Adalarda güvenlik ve düzen yukarıda sözü geçen yerel yönetim eliyle yerli halk arasından toplanan ve yerel yönetimin emrinde bulunan bir polis tarafından sa lanacaktır.

Rum ve Türk mübadelesine ili kin olarak Yunanistan ile Türkiye arasında yapılmı ya da yapılacak ba ıtlar Gökçeada ve Bozcaadaları halkına uygulanmayacaktır.

15.Madde – Türkiye asa ıda sayılan Adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden talya yararına vazgeçer: Bugün talya'nın i gali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Rodos (Rhodes), Kalki (Chalki), Skarpanto, Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve stanköy (Kos) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası.

16.Madde – Türkiye i bu Antla mada belirlenen sınırları dı ındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu Antla ma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmı bulunanlar dı ındaki Adalarda – ki bu toprak ve Adaların gelece i ilgililerce saptanmı ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip oldu u tüm hak ve senetlerden vazgeçti ini açıklar.

EK-7: ANKARA SÖZLE MES

1. Madde: talya hükümeti a a ıda zikredilen adacıklar üzerinde Türkiye'nin hâkimiyetini tanıır:

Volo (Çatal ada), Ochendra (Uvendire), Fournachia (Furnakya), Kato Volo (Katovolo), Prasoudi (Prasudi), (Katavolo adasının cenubu sarkisinde), Tehatallota, Pighi, Nissi-Tis Pighi, Recif Agricelia, Prouseclisse (Kaya), Pano Makri, Kato Makri (Kayalıklar dahil), Marathi, Roccie Voutzaky (Rocci Vutchaki), Dacia (Dasya), Nissi-Tis-Dacia, Prassoudi (Dasya'nın simalinde), Alimentarya (Alimentaria), Caravola (Karavola).

2.Madde: Bodrum Körfezinde kâin Karaada kezalik Türkiye'ye ait olacaktır.

3.Madde: Buna mukabil Türkiye Hükümeti, merkezi Kastellorizo ehri kilisesinin kubbesi ve mısır kutru bu merkez ile San Stephano burnu (Pointe du vent) arasındaki mesafe olan bir daire ile çevrilecek mıntıka dahilinde kain adacıklar yani: Psoradia, Polyphados, St. Georges, (cenupta St. Georges, simalde Agrielağa tesmiye edilen ve 236 numaralı ngiliz haritasında gösterilen iki ada). Psomi (Strongylo, 236 numaralı ngiliz haritası), Cutsumbora (Kutsumboras) (Kayalıklar), Mavro Poinaki (Mavro Poinachi) , Mavro Poinis (Mavro Poini) adacıkları üzerinde talya hâkimiyetini tanıır. Yukarıda zikredilen daire içinde bulunan bu adacıklardan maada St.Georges (Rho), Dragonera, Ross ve Hypsili (Stronghyli) adacıkları da kezalik talya ya ait olacaktır.

4. Madde: urası mukarrerdir ki i bu mukavelenamede tarif edilen tahdidi meyah hattının iki tarafında bulunan bilumum ada ve bilumum adacıklar ve kayalıklar, isimleri orada zikredilmi olsun veya olmasın, bu ada, adacık ve kayalıkların kain oldu u mıntıkanın kendi hakimiyeti altında bulundu u Devlete aittir.

5. Madde: Yüksek Akit Taraflar kara sularının tahdidini berveçhiati tespit etmekte kezalik mutabık kalmı lardır:

Sarkta:

San Stephano (Pointe du vent) burnu ile Gata burnunun yarı mesafesindeki bir noktadan; Oradan, hattı müstakim olarak, Psomi ve Prousecliss (Prusecli) nin yarı

mesafesindeki bir noktaya; Bu noktadan, hattı müstakim olarak, Mavro-Poinis ve Proussecliss'in yarı mesafesinde bulunan bir noktaya; Bu noktadan hattı müstakim olarak, Niphtis burnu ile Proussecliss kayasının yarı mesafesinde bulunan bir noktaya; Bu son noktadan, hattı müstakim olarak, Hypsili (Stronghyli) adasının simali arki sahil ile Nissi-Tis-Dacia adasının cenubu garbi sahilinin yarı mesafesinde bulunan bir noktaya; Bu noktadan, hattı müstakim olarak, Tugh burnunun üç mil cenubunda bulunan bir noktaya.

Cenupta:

Bu son noktadan hat, Hypsili adasının cenup burnunun üç mil cenubunda bulunan bir noktaya kadar imtidat ile, münakasaya dahil bulunmayan, hududu bahri ile birle ir.

imalde:

Hat, San Stephano (Pointe du vent) burnu ile Gata burnunun yarı mesafesinde bulunan noktadan, hattı müstakim olarak, San Stephano (Pointe du vent) burnu ile Vathy burnunun yarı mesafesinde bulunan bir noktaya gider; Bu noktadan, hattı müstakim olarak, Limenari burnu ile voutzaki kayaları (Rocci Vutchaki)'nin yarı mesafesinde bulunan bir noktaya, Bu son noktadan Dragonera adasile Voutzaki kayalarının (Rocci Vutchaki) yarı mesafesinde bulunan bir noktaya; Bu son noktadan hat, St Georges (Rho) adasının imali arki noktası ile ada noktasının imalindeki Anadolu sahilinin en yakın noktasının yarı mesafesinde bulunan bir noktaya kadar imale geçer; Bu noktadan Prassoudi ile St. Georges (Rho) adasının cenubu garbi noktası arasındaki mesafenin ortasında bulunan bir noktaya; Bu son noktadan hat, dahili münakasa olmayan hudut ile birle mek üzere, müstakim olarak, Volo adasının üç mil cenubunda bulunan bir noktaya vasıl olur Yüksek Akitler Tarafından, iki tarafında bulunan adaların ve adacıkların ciheti aidiyetini tayin maksadı ile is bu maddede tarif edilmi oldu u veçhile tespit edilmi bulunan hattı hudut, arkta Tugh burnu cenubundan üç mil mesafede bulunan bir noktada ve garpta Volo adasının cenubundan üç mil mesafede bulunan bir noktada Türkiye ile talya arasında asla münakasaya dahil bulunmayan umumi hududu bahri ile birle ir.

6. Madde: Yukarıda zikredilen mahallerin isimleri (624) numaralı İtalyan, (5551) numaralı Fransız, (236) numaralı İngiliz haritalarından alınmıştır. Yüksek Akit Taraflar, i bu itilafnamenin metni ile ona merbut haritalar arasında mutabakatsızlık hususunda metnin muteber olacağına ittifak etmişlerdir.

7. Madde: İtilafname tasdik edilecek ve tasdiknameler mümkün mertebe süratle Romada tebliğ olunacaktır. İtilafname tasdiknamelerin tebliğinden 15 gün sonra meriyet mevkiine girecektir. Bunu tasdiklan Yüksek Akit Tarafların murahhasları i bu itilafnameyi imza ve mühürlerle taahhüt etmişlerdir. Ankara'da 4 kânunusani 1932 tarihinde iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

EK- 8: PAR S BARI ANTLA MASI

14. Madde: İtalya i bu Antlaşma ile a a da belirtilen oniki adayı tüm egemenliği ile Yunanistan'a terk eder; yani bulunan Stampalia (Astropiala), Rhodes (Rhodos), Calki (Kharki), Scrapanto, Cassos (Casso) Piscopis, (Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi, (Symi) ve Castellorizo ve bitirilen adacıklar. Bu adalar silahsızlandırılacak ve öyle kalacaklardır. Bu adaların Yunanistan'a devriyle ilgili usul ve şartlar, Birleşik Krallık Hükümeti ile Yunanistan arasında, antlaşma ile tespit edilecektir ve bu Antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 90 gün içinde yabancı birliklerin çekilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.